STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05791

ERTSEHLUNG VEGEN ZIEBEN GEHANGENE

Leonid Andreyev

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

לעאָניד אנדרעיעוו

ערצעהלונג וועגען

זיעבען געהאַנגענע

איבערזעצט פון נח פרילוצקי

צווייטע אויפלאגע

ליטעראַרישער פערלאג, ניו יאָרק
1919
49

I.

איינס דעם זייגער, וואַשע פּרעוואָסכאָדיטעלסטוואָ.

אזוי ווי דער מיניסטער איז געוועזן זעהר דיק, א קאנדידאט צו אַן אַפּאָפּלעקסיע, האט מען מיט פערשיעדענע פּרעכטיגקייטען, כדי ניש צו ארויסצורופען א געפעהרליכע אויפרעגונג, איהם מתרה געווען, נון אויף איהם גרייט זיך זעהר אַן ערנסטער אנפאל. זעהענדיג, אז דער מיניס-טער האט אנגענומען די ידיעה רוהיג און אפילו מיט א שמייכעל, האט מען איהם בעקאנט געמאכט אויך מיט די פרטים: דער אנפאל האט פארקומען מארגען, אין דער פריה, ווען ער וועט ארויספאהרען מיט'ן דאקלאד; עטליכע טערארוסטען, פון וועלכע א פראוואקאטאר האט שוין אויסגעזאגט און נאך וועלכע סישטשיקעס שפירען איצט כסדר נאך, דארפען זיך צונויפקומען מיט באמבעס און רעוואלווערען איינס דעם זייגער ביים טויער און ווארטען, ביז ער וועט ארויסגעהן. דא וועט מען זיי טאקי פערהאלטען.

— ווארט, — האט זיך פערוואונדערט דער מיניסטער: — פון וואַ-נעט זשע ווייסען זיי, אז איך וועל ארויספאהרען מיט'ן דאקלאד איינס דעם זייגער? איך אליין האב זיך דאך דערוואוסט דערפון ערשט פאַר-געסטערן!

דער נאטשאלניק פון דער אחראנע האט אונבעשטימט צופיהרט מיט די הענד:

— פינקטליך איינס דעם זייגער, וואַשע פּרעוואָסכאָדיטעלסטוואָ.

צו פערוואונדערט, צו צופריעדען מיט דער פאליציי, וועלכע האט אלץ אזוי גוט איינגעארדנעט, האט דער מיניסטער א שאקעל געטאן מיט'ן קאפ און האט אומעטיג געגעבען א שמייכעל מיט די גראבע, טונ-קעלע ליפּען; און מיט דעם זעלבען שמייכעל, ווייך, נישט ווילענדיג אויך ווייטער שטערען דער פאליציי, האט ער גיך צונויפגענומען די נעטיגע זאכען און איז אוועקגעפאהרען נעכטיגען עפּיס אין א פרעמ-דען גאסטפריינדליכען פאלאץ. אויך זיין פרוי און ביידע קינדער האט

מען ארויסגעפֿיהרט פֿון דעם געפֿעהרליכען הויז, נעבען וועלכען עס וואָלטען מאָרגען זיך צונויפֿקומען באָמבענוואַרפֿערס.

ביז עס האָבען געברענט די פֿייערן אין פֿרעמדען פּאַלאַץ און פֿריינדליכע, בעקאַנטע מיניסטער האָבען זיך געגעבען, געשמייכעלט און געווען אויפֿגעבראַכט, האָט דער מיניסטער געפֿיהלט אַן אַנגענעהמע אויפֿרעגונג — ווי מען וואָלט איהם שוין געגעבען אָדער מען וועט איהם באַלד געבען אַ גרויסע און אומערוואַרטעטע מתנה. נאָר די מענשען זענען זיך פֿונאַנדערגעפֿאָהרען, די פֿייערן האָט מען פֿערלאָשען, און דורך די שפּיגעל־שויבען האָט אויפֿן פּאַל און אויף די ווענט זיך געלעגט דאָס גײַשפּענסטערישע שפּיצען־ליכט פֿון די עלעקטרישע לאַמטערנס; פֿרעמד דעם הויז מיט זיינע בילדער, סטאַטוען און שטילקייט, צערינקענדיג פֿון גײַס, זעלבסט שטיל און אײַנגעשטימט, האָט עס געוועקט אַנאָנרוהיגען געדאַנק וועגען אומזיכערקייט פֿון שלעסער, אויפֿגעבויט און ווענט. זײַן דאָ בײַ נאַכט, אין שטילקייט און איינזאַמקייט פֿון פֿרעמדען שלאָפֿצימער, איז דעם מיניסטער געוואָרען אונערטרעגליך־שרעקליך.

ער האָט עפּיס געליטען מיט די נירען, און בײַ יעדער שטאַרקער אויפֿרעגונג פֿלעגט זיין געזיכט, הענט און פֿיס זיך אָנגיסען מיט וואַסער און געשוואָלען ווערען, און דערפֿון פֿלעגט ער ווערען נאָך גרעסער, נאָך דיקער און מאַסיווער. און איצט, ווי אַ באַרג צובלאָזען פֿלייש ליגענדיג אויף די צוגעפּרעסטע ספּרינושינעס פֿון בעט, האָט ער מיט פּיין פֿון אַ קראַנקען געשפּירט זיין געשוואָלען, ווי פֿרעמד, געזיכט, און האָט אָהן אויפֿהער געטראַכט וועגען דעם אַכזריות'דיגען גורל, וואָס מענשען האָבען פֿאַר איהם צוגעגרייט. עס זענען אויפֿגעשווימען אין זיין זכרון איינער נאָך אַנדערען אַלע נישט־ווייטע גרויזאַמע פֿאַלען, ווען אין מענשען פֿון זיין הויכען, און אַפּילו נאָך העכערן גראַד, האָט מען געוואָרפֿען באָמבעס, און די באָמבעס האָבען געריסען אויף פּיגעלעך דאָס לייב, צושפּריצט די געהירן אויף די שמוציגע ציגעל־ווענט, אויסגעזעצט די ציין פֿון די נעכטער. און פֿון די פֿערנעהמענען דאָס זיין אייגענע דיק קראַנק לייב, וואָס האָט זיך צולעגט אויפֿן בעט, אויסגעגאָסען איהם שוין פֿרעמד, שוין פֿיהלענדיג די פֿייערדיגע קראַפֿט פֿון אויפֿרייס; און ס'האָט זיך געדאַכט, ווי די הענט אין שולטער מוזען זיך אָפּ פֿון קערפּער, די ציין פֿאַלען אַרויס, די געהירן צושמעלצען זיך אויף שטיקלעך, די פֿיס ווערען געלעמט און

ליגען רוהיג, מיט די פֿינגער אַרויף, ווי ביי אַ בר־מנן. ער האָט זיך אומיסטען געריהרט, הויך געאָטעמט, געהוסט, כּדי גאָר נישט ערהגליך צו זיין צו אַ טויטען, זיך צוזאַמענגעריגעלט מיט'ן לעבעדיגען געריש פֿון קלינגענדיגע ספּרינושינעס, פֿון שאַרכענדיגער קאָלדרע; און אום צו ווייזען, אַז ער איז פֿאָלקאָם לעבעדיג, קיין טראָפּעלע נישט גע־שטאָרבען און ווייט פֿון טויט, ווי יעדער אַנדערער מענש — האָט ער הויך און האַסטיג געזעגענט מיט זיין באָס אין שטילקייט און אײנזאַקייט פֿון שלאָפֿצימער:

— וואוילע יונגען! וואוילע יונגען! וואוילע יונגען!

דאָס האָט ער געלויבט די סישטשיקעס, די פּאָליציי און די פּאָלדאַטען, די אַלע, וועלכע היטען זיין לעבען און האָבען אַזוי צייטיג, אַזוי פֿלינק נישט דערלאָזט די רציחה. נאָר בעוועגענדיג זיך, נאָר ליבענדיג, נאָר שמייכלענדיג מיט'ן געמאַכטען קרומען שמייכעל, שפּאָטענדיג פֿון די נאַרישע שלימזל־טערעריסטען, — האָט ער נאָך אַליין נישט געגלויבט אין זיין רעטונג, אַז דאָס לעבען וועט פּלוצים, מיט אַ מאָל, נישט אַוועק פֿון איהם. דער טויט, וועלכען מענשען האָבען פֿאַר איהם פֿערקלערט, און וועלכער איז געוועזען נאָר אין זייערע געדאַנקען, אין זייערע כּוונות, איז שוין ווי געשטאַנען דאָ, און וועט שטעהן, נישט אַוועקגעהן, ביז מען וועט יענע לייט נישט חאַפּען, אַוועקנעהמען ביי זיי די באָמבעס און זיי אַליין איינזעצען אין פֿעסטע טורמעס. אָט אין יענעם ווינקעל שטעהט ער, און געהט נישט אַוועק — קאָן נישט אַוועקגעהן, ווי אַ געהאָרכזאַמער סאָלדאַט, וועלכען עמי־צענס ווילען און בעפֿעהל האָט אַוועקגעשטעלט אויף דער וואַך.

— איינס דער זייגער, וואַשע פּרעוואָסחאָדיטעלסטוואָ! — האָט געהילכט די אַרויסגעזאָגטע פֿראַזע, איבעריסענדיג זיך אויף אַליי קולות: דאָ פֿריילין־שפּאָטיש, דאָ בייז, דאָ פֿער'עקשנ'ט און שטומ־פיג. גלייך ווי מען וואָלט אַריינגעשטעלט אין שלאָפֿצימער הונדערט אָנגעדרעהטע גראַמאָפֿאָנען און אַלע, איינער נאָך דעם אַנדערען, מיט אידיאָטישען פּליס פֿון אַ מאַשין האָבען זיי אויסגעשריגען די ווערטער, וועלכע מען האָט זיי געהייסען:

— איינס דעם זייגער, וואַשע פּרעוואָסחאָדיטעלסטוואָ! —

און אָט דער מאָרגעדיגער „איינס דעם זייגער", וועלכער האָט ערשט נישט לאַנג זיך מיט גאָר נישט אונטערשיידעט פֿון אַנדערע, געוועזען נאָר אַ רוהיגע בעוועגונג פֿון ווייזער איבער'ן ציפֿערבלאַט פֿון

געלהענעם זינגער, האט פלוצים ערווארבען א שוידערהאפטע איבער-ציהונגס-קראפט, איז ארויסגעשפרונגען פון ציפערבלאט, האט אנגעהויבען לעבען בעזונדער, זיך אויסגעצויגען ווי א ריזיגער שווארצער סלופ, וואס צושניידט דאס גאנצע לעבען אויף צוויי. גלייך ווי פאר איהם און נאך איהם האבען נישט עקזיסטירט קיין שום אנדערע שטונדען, און נאר ער איינער, העזה'דיגער און גאוה'דיגער, האט רעכט אויף עפיס א בעזונדערע עקזיסטענץ.

— נו? וואס ווילסטו? — צווישען די ציין, ביז האט געפרעגט דער מיניסטער.

עס האבען געלארמעט די גראמאפאנען:

— איינס דעם זינגער, וואשע פרעוואסחאדיטעלסטווא! — און דער שווארצער סלופ האט געשמייכעלט און זיך געבוקט. דער מיניסטער האט א סקריפע געטון מיט די ציין, האט זיך אונטערגעהויבען אויפ'ן געלעגער און זיך אנידערגעזעצט, אנגעשפארט דאס געזיכט אויף די דלאניעס — ווירקליך ער האט נישט געקאנט איינשלאפען די דאזיגע עקעלהאפטע נאכט.

און מיט א גרויזאמער קלארהייט, פארדעקענדיג דאס פנים מיט די ווייכע, אנגעפערפומירטע דלאניעס, האט ער זיך פארגעשטעלט, ווי מארגען אין דער פריה וועט ער אויפשטעהן, נישט וויסענדיג פון גאר נישט, דערנאך געטרינקען קאווע, נישט וויסענדיג פון גאר נישט, דערנאך זיך אנגעטהון אין פארדערהויז. און נישט ער, נישט דער שווייצאר, וואס דערלאנגט דאס פוטער, נישט דער לאקיי, וואס ברענגט די קאווע, וואלטען נישט געוואוסט, אז עס איז אינגאנצען זינלאז צו טרינקען קאווע, צו אנטון דאס פוטער, ווען אין עטליכע אויגענבליקען ארום וועט דאס אלץ: אי דאס פוטער, אי זיין לייב, אי די קאווע, וועלכע איז אין איהם, פארניכטעט ווערען פון אויפרייס, גענומען ווערען פון טויט. אט עפענט דער שווייצאר די גלעזערנע טיר... און אט ער, דער לייבער, גוטער, ווייכער שווייצאר, וועלכער האט בלויע סאלדאטסקע אויגען און ארדערס איבער דער גאנצער ברוסט, עפענט אליין מיט אייגענע הענט די שרעקליכע טיר — עפענט, ווייל ער ווייסט נישט פון גאר נישט. אלע שמייכלען, ווייל זיי וויסען נישט פון גאר נישט.

— אהא! — האט ער פלוצים הויך ארויסגעזאגט און לאנגזאם אוועקגענומען די הענט פון'ם פנים. און קוקענדיג אין די פינסטער-

נישט, ווייט פֿאַר זיך, מיט אַ פֿערגליווערטען, אײַנגעשטרענגטען בליק, אויך לאַנגזאַם אויסגעצויגען די האַנד, אָנגעטאַפּט דאָס קנעפּעל און אָנגע-צינדען פֿייער. דערנאָך איז ער אויפֿגעשטאַנען און, נישט אָנטוענדיג די מעשטעס, מיט די באָרוועסע פֿיס אויפֿן דיוואַן, דורכגעגאַנגען דאָס פֿרעמדע אומבעקאַנטע שלאָפֿצימער, געפֿינען נאָך אַ קנעפּעל פֿון אַ וואַנט-לאָמפּ און אָנגעצינדען. עס איז געוואָרען ליכטיג און אַנגענעהם, און נאָר דאָס צורודערטע געלעגער מיט דער קאָלדרע, וואָס איז אַראָב-געפֿאַלען אויפֿן פּאָל, האָט דערצעהלט וועגען עפּעס אַ אינגאַנצען נאָך נישט פֿאַרבערגאַנגענער אימה.

אין נאַכטוועש, מיט אַ באָרד, וואָס האָט זיך צושויבערט פֿון אונרוהיגע בעוועגונגען, מיט בייזע אויגען, איז דער מיניסטער געווען עהנליך צו יעדען אַנדערען בייזען אַלטען-מאַן, וועלכער ליידט פֿון שלאָפֿלאָזיגקייט און שווערער אַסטמע. גלייך ווי דער טויט, וועלכען מענשען האָבען פֿאַר איהם צוגעגרייט, וואָלט איהם ענטבלויזט, אָבגע-ריסען פֿון גלאַנץ און פֿון אימפּאָזאַנטער פּראַכט, וועלכע איז געווען אַרום איהם — און שווער איז געווען צו גלויבען, אַז דאָס האָט ער אַזוי פֿיעל מאַכט, אַז דאָס דאַרף זיין לייב, אַזאַ געוועהנליך, פּראָסט מענש-ליך לייב אומקומען שרעקליך אין פֿייער און הונגער פֿון אָנגעהויערען אויפֿרייס. נישט אָנטוענדיג זיך און נישט פֿיהלענדיג די קעלט, האָט ער זיך אַוועקגעזעצט אין ערשטען געטראָפֿענעם שטול, האָט אונטער-געשפּאַרט מיט דער האַנד די צושויבערטע באָרד און ערנסט, אין אַ טיעפֿער און רוהיגער פֿערטראַכטקייט, אָנגעשטעלט די אויגען אויף דעם פּלאַסטישען אומבעקאַנטען טופֿיט.

הייסט עס, אַט וואָס עס איז די קיניג! אַט פֿאַר וואָס ער האָט זיך אַזוי דערשראָקען און אַזוי אויפֿגערעגט! אַט פֿאַר וואָס „ער“ שטעהט אין ווינקעל און געהט נישט אַוועק, און קאָן נישט אַוועקגעהן!

— טפּשים! — האָט ער געזאָגט פֿעראַכטענד און פֿייסט.

— טפּשים! — האָט ער איבערגעחזרט נאָך העכער און האָט לייכט אויסגעדרעהט דעם קאָפּ צו דער טיר, עס זאָלען הערען די, וועמען עס איז נוגע. און געמיינט האָט ער די, וועלכע ער האָט ערשט נאָר וואָס אָנגערופֿען וואוילע יונגען, אין וועלכע האָבען אין איבער-פֿלוס פֿון פֿלייס בענוי דערצעהלט איהם וועגען אַנפֿאַל, וואָס דאַרף פֿאַר-קומען.

— נו, נעוויס, — האָט ער געטראַכט טיף, מיט אַ פּלוצים פֿעסט-

געוואָרענעם און פּליסינגען געדאַנק, — נאָר איצט, ווען מען האָט מיר דערצעהלט, ווייס איך און האָב מורא, אָבער דעמאָלט וואָלט איך דאָך גאָר נישט געוואוסט, און רוהיג געטרינקען די קאַווע. ט און דערנאָך, נאַטירליך, דער טויט — אָבער צי האָב איך דען אַזוי מורא פאַר'ן טויט? אָט טוען מיר וועה די נירען, און איך וועל דאָך אַ מאָל שטאַרבען, און איך שרעק זיך נישט, ווייל איך ווייס פון גאָר נישט. און די טפשים האָבען געזאָגט: איינס דעם זייגער, וואַשע פּרעוואָסהאָדיטעלסטוואָ. און האָבען געמיינט, טפשים, אַז איך וועל מיך פריידען, און אַנשטאַט דעם האָט „ער" זיך אַוועקגעשטעלט אין ווינקעל און געדהט נישט אַוועק. געדהט נישט אַוועק, ווייל דאָס איז מיין געדאַנק. און נישט דער טויט איז שרעקליך, נאָר דאָס וויסען פון איהם; און עס וואָלט געווען גאָר אונמעגליך צו לעבען, ווען דער מענש זאָל קאָנען פאָלקאָם פּינקטליך און בעשטימט וויסען דעם טאָג און די שעה, ווען ער וועט שטאַרבען. און די טפשים זענען מתרה: איינס דעם זייגער, וואַשע פּרעוואָסהאָדי־טעלסטוואָ!

ס'איז געוואָרען אַזוי לייכט און אַנגענעהם, גלייך ווי עמיצער זאָל איהם זאָגען, אַז ער איז גאָר אונשטערבליך און וועט קיינמאָל נישט שטאַרבען. און ווידער פיהלענדיג זיך שטאַרק און קלוג צווישען דיעזער דאָזיגער טשערדע טפשים, וועלכע רייסען זיך אַזוי זינלאָז און חוצפה'דיג אַריין אין סוד פון דעם, וואָס דאַרף ערשט קומען, האָט ער זיך פערטראַכט וועגען דער זעליגקייט פון נישט־וויסען — מיט שווערע געדאַנקען פון אַנאַלטען, קראַנקען, פיעל דורכגעגאַנגענעם מענשען. קיין שום לעבעדיגער זאַך, נישט דעם מענשען, נישט דער חיה, איז נישט געגעבען צו וויסען דעם טאָג און די שעה פון זייער טויט. אָט איז ער נישט לאַנג געווען קראַנק, און דאָקטוירים האָבען איהם געזאָגט, אַז ער וועט שטאַרבען, געהייסען שרייבען אַ צוואָה, — און ער האָט זיי נישט געגלויבט און איז ווירקליך געבליעבען לעבען. און אין דער יוגענד איז געוועזן אַזוי: פערפּלאָנטערט האָט ער זיך אין לעבען און בעשלאָסען צו שטאַרבען; שוין צוגעגרייט אַ רעוואָלווער און בריעף אָנגעשריבען, און אפילו די שעה פאַר'ן זעלבסטמאָרד בעשטימט, — און סאַמע פאַר'ן סוף האָט ער פּלוצים תרטה געקריגען. און שטענדיג אין סאַמע לעצטען אויגענבליק קאָן זיך עפּעס ענדערן, קאָן פאָרקומען אַ אונגערוואַרטעטע צופעליגקייט, און דעריבער קאָן קיינער נישט זאָגען, ווען ער וועט שטאַרבען.

„איינס דעם זייגער, וואַשע פּרעוואָסכאָדיטעלסטוואָ" — האָבען איהם געזאָגט די פֿאַרנעהמע אייזלען און חאָטש האָבען געזאָגט נאָר דערפֿאַר, וואָס דער טויט איז נישט דערלאָזט געוואָרען, — דאָס וויסען אַליין פֿון זיין מעגליכער שעה האָט איהם אָנגעפֿילט מיט גרויעל. מען קאָן זיך פֿאָלקאָם מאָלען, אַז ווען עס איז וועט מען איהם הרג'נען, אָבער מאָרגען וועט דאָס נישט זיין — מאָרגען וועט דאָס נישט זיין — און ער מעג שלאָפֿען רוהיג ווי אַן אונשטערבליכער. טפּשים, זיי האָבען נישט געוואוסט, וואָס פֿאַר אַ גרויס געזעץ זיי האָבען אַראָבגעריקט פֿון אָרט, וואָס פֿאַר אַ לאָך זיי האָבען געעפֿענט, ווען זיי האָבען געזאָגט מיט זייער אידיאָטישער פֿאַרנעהמליכקייט: „איינס דעם זייגער, וואַשע פּרעוואָסכאָדיטעלסטוואָ".

— ניין, נישט איינס דעם זייגער, וואַשע פּרעוואָסכאָדיטעלסטוואָ, נאָר — מען ווייסט נישט, ווען. מען ווייסט נישט, ווען. וואָס?

— גאָר נישט — האָט געענטפֿערט די שטילקייט. — גאָר נישט.

— ניין, דו זאָגסט עפּעס.

— גאָר נישט, שטותים. איך זאָג: מאָרגען, איינס דעם זייגער.

און מיט אַ פּלוצלינגען שאַרפֿען וועהטאָג אין האַרצען האָט ער פֿערשטאַנען, אַז ער וועט נישט האָבען קיין שלאָף, נישט קיין רוה, נישט קיין פֿרייד, ביז עס וועט נישט פֿאַריבערגעהן אָט די פֿער־וואָלטענע, שוואַרצע אַרויסגעריסענע פֿון ציפֿערבלאַט שעה. נאָר דער שאָטען פֿון וויסען וועגען דעם, וואָס קיין לעבעדיג בעשעפֿעניש דאַרף נישט וויסען, איז געשטאַנען דאָרט אין ווינקעל, און ער איז שוין געווען גענוג, אום צו פֿערפֿינסטערן דאָס ליכט און אַרויסציאָען אויפֿ'ן מענשען דאָס געדעכטע פֿינסטערניש פֿון אימה. דער איינמאָל אויפֿגעוועקטער שרעק פֿון טויט האָט זיך צוגאָסען איבער'ן לייב, זיך איינגעגעסען אין די ביינער, אַרויסגעשטעקט דעם בלאַסען קאָפּ פֿון יעדען קעסטעלע פֿון קערפּער.

שוין נישט פֿאַר די מאָרגענדיגע מערדער האָט ער מורא געהאַט — זיי זענען פֿערשוואונדען, פֿערגעסען געוואָרען, זיך אויסגעמישט מיט דער מענגע פֿיינדליכע געזיכטער און ערשיינונגען, וואָס רינגלען־אַרום זיין מענשענס־לעבען, — נאָר פֿאַר עפּעס פּלוצליכעס, אונפֿערמיידליכעס: פֿאַר אַן אַפּאָפּלעקטישע, האַרץ־פּלאַצעניש, פֿאַר עפּעס אַ דינינקער נאַרישער אַדערע, וואָס וועט מיט אַ מאָל נישט אויסהאַלטען דעם

דראַנג פון בלוט און וועט פּלאַצן, ווי אַ ענגע הענטשקע אויף גראָבע פינגער.

און שרעקליך האָט זיך אויסגעדאַכט דער קורצער, גראָבער האַלז און אונטערטעגליך איז געווען צו קוקן אויף די פערשוואָלענע קורצע פינגער, פיהלען, ווי זיי ווערן קורץ, ווי זיי זענען פול מיט שטערבליכער פליסיגקייט. און אויב פריהער, אין פינסטערניש, האָט ער געמוזט זיך בעוועגן, אום נישט ענליך צו זיין צו אַ בר־מנן, איז איצט, אין דעם דאָזיגן העלען, קאַלט־פיינדליכען, שרעקליכען ליכט געווען גרויזאַם, אוממעגליך זיך אַ ריהר צו טהון, אום אַרויסצונעהמען אַ פּאַפּיראָס — אַ קלינג טון נאָך עמיצען. די נערווען האָבען זיך אָנגעשטרענגט. יעדער נערוו האָט אויסגעזעהן ענליך צו זיין צו אַ דראָט, וואָס איז אויסגעבויגען איבען־אַרויף, און וואָס אויף זיין שפּיץ איז אַ קליין קעפּעלע מיט אויגען, וואַנזיניג־אַרויסגעקראָכענע פון אימה, מיט אַ מויל, קאָנוואולסיוו־אָפענעם, דערשטיקטען, שטומען. נישטאָ מיט וואָס צו אָטעמען.

און פּלוצים אין פינסטערניש, צווישען שטויב און שפּינוועבס, ערגעץ אונטער'ן סופיט האָט אויפגעלעבט אַן עלעקטרישע גלעקעל. דאָס קליינע מעטאַלישע צינגעל האָט קאָנוואולסיוו, אין אימה, זיך געשלאָגען אָן דעם ראַנד פון דעם קלינגענדיגען בעכער'ל, אַנשוויגען געוואָרען — און ווידער געצאַפּעלט אין אונאויפהערליכער אימה און קלאַנג. דאָס האָט געקלינגען פון זיין צימער יעווא פרעוואָסחאָדיטעלסטווא.

ס'האָט זיך אָנגעהויבען אַ לויפעניש פון מענשען. דאָ און דאָרט, אין די שפּיגלען און אויף די ווענט האָבען זיך אָנגעצינדען איינצעלנע לעמפּעלעך, — זיי זענען געווען ווייניג פאַר'ן ליכט, אָבער גענוג, עס זאָלען ערשיינען שאָטענס. איבעראַל האָבען זיי זיך בעוויזען: זיך אַוועקגעשטעלט אין ווינקעל, זיך אויסגעצויגען איבער'ן סופיט; צאַפּעלדיג אָנהאַפּענדיג זיך אָן יעדעם בערטעלע זיך צוגעטולעט צו די ווענט; און שווער איז געווען צו פערשטעהן, וואו האָבען זיך געפינען פריהער די אַלע אונצאָהליגע, עקליכע, שווייגענדיגע שאָטענס, שטומע נשמות פון שטומע זאַכען.

הויך האָט עפּעס גערעדט אַ גראָבע ציטערדיגע שטימע. דערנאָך האָט מען אַרויסגערופען אַ דאָקטאָר דורכ'ן טעלעפאָן: דעם מיניסטער

איז נישט גוט געווארען. מען האט ארויסגערופען אויך די פרוי פון מיניסטער.

II.

צום טויט־שטראף דורך הענגען.

אלץ איז געשעהען אזוי, ווי די פאליציי האט גערעכענט. פיער טעראריסטען, דריי מאנסלייט און איין פרויענצימער, בעוואפענטע מיט באמבעס, טייוועל־מאשינען און רעוואלווערען, האט מען געכאפט ביי'ם זאמע טויער, די פינפטע — האט מען געפינען און ארעסטירט אויף זער קאנספיראטיווער דירה, פון וועלכער זי איז געווען די בעל־הבית'טע. געכאפט האט מען דערביי פיעל דינאמיט, האלב פארטיגע באמבעס און געוועהר. אלע ארעסטירטע זענען געוועזען זעהר יונג: דער עלטעסטער פון די מאנסלייט איז אלט געווען אכט און צוואנציג יאהר, די יונגסטע פון די פרויענצימערן סך הכל ניינצעהן. געמשפט האט מען זיי אין דער זעלבער פעסטונג, וואו מען האט זיי איינגעזעצט נאכ'ן ארעסט, געמשפט גיך און שטיל, ווי מען האט געטון אין יענער אונברחמנות'־דיגער צייט.

אין געריכט זענען אלע פינף געווען רוהיג, נאר זעהר ערנסט און פערקלערט: אזוי גרויס איז געווען זייער פעראכטונג צו די שופטים, אז קיינעם האט זיך נישט געוואלט מיט אן איבעריגען שמייכעל אדער מיט א געמאכטען אויסדרוק פון פרייד בעטאנען זיין דרייסטקייט. פונקט אויף אזוי פיעל זענען זיי געווען רוהיג, וויפיעל עס איז נעטיג הערצו, מען זאל פערשטעלען די נשמה און איהר חושך, וואס פאר'ן טויט, פון פרעמדע, בייזע און פיינדליכע בליק. אמאל ענטזאגט צו ענטפערן אויף די פראגען, אמאל געענטפערט — קורץ, איינפאך און פונקטליך, גלייך ווי נישט פאר די שופטים, נאר פאר סטאטיסטיקער האבען זיי געענטפערט צו פערפילען עפיס בעזונדערע טאבעלען. דריי, איין פרויענצימער און צוויי מאנסלייט, האבען אנגערופען זייערע ריכטיגע נעמען, צוויי האבען זיך אבגעזאגט אנצורופען און זענען טאקי פערבליבען פאר די שופטים אונבעקאנטע. און צו אלעם, וואס קומט פאר אין געריכט, האבען זיי ארויסגעוויזען א פערוויכטע, דורך א הייטעל, ניינריגקייט, ווי מענשען, וואס זענען אדער שווער קראנק, אדער

פערהאפט פון איין גרויסען, אלץ-פערשלינגענדען געדאנק. האבען פלינק געווארפען א בליק, געהאפט אין פלוג עפּעס א ווארט, מעהר אינטערעסאנטעס ווי אנדערע — און ווייטער געטראכט פון דעם זעלבען ארט, אויף וועלכען עס האט זיך אבגעשטעלט דער געדאנק.

דער ערשטער פון די שופטים איז געזעסען איינער פון די, וואס האבען זיך אנגערופען ביים נאמען — סערגיי גאלאווין, זוהן פון דימיסיאנירטען פאלקאווניק, אליין געוועזענער אפיציר. דאס איז געוועזען נאך גאר א יונגער, בלאנדער, ברייטפלייצעדיגער בחור, אזא געזונדטער, אז נישט די טורמע, נישט די ערוואַרטונג פון זיכערען טויט האבען נישט געקאנט אבווישען די פארבען פון זיינע באקען און דעם אויסדרוק פון יונגער גליקליכער נאאיוויטעט פון זיינע בלויע אויגען. די גאנצע צייט האט ער געצופּט דאס צושויבערטע ליכטיגע בערדעל, צו וועלכען ער איז נאך נישט געוועהנט געווארען, און האט אהן אויפהער, צומאכענדיג די אויגען און פינטלענדיג מיט זיי, געקוקט אין פענסטער.

דאס איז פארגעקומען ענדע ווינטער, ווען צווישען שניייאיגע שטורעמס און טריבע פראסטיגע טעג האט דער נאהנטער פרילינג געשיקט, ווי זיין פארגענגער א העלען, ווארימען זוניגען טאג, אדער אפילו נאר איין שעה, אבער אזא פרילינגדיגע, אזא גיריג-יונגע און שיינענדע, אז די שפערלינגע אויף דער גאס זענען פון זינען אראב פון פרייד און די מענשען זענען ווי פער'שכור'ט געווארען. אויך איצט, אין דאס אויבערשטע, פערשטויבטע, פון פאריגען זומער נישט דורכגעוואשענע פענסטער האט אריינגעקוקט זעהר א מאדנער און שענער הימעל; אויפ'ן ערשטען בליק האט ער אויסגעזעהען מילך-גרוי, רויכיג, און ווען מען האט געקוקט לענגער — האט אויף איהם אנגעהויבען ארויסטעטען א בלויקייט, ער האט אנגעהויבען בלויער ווערען — אלץ טיפער, אלץ העלער, אונבעגרענצטליכער. און דאס, וואס ער האט זיך נישט געעפענט מיט א מאל אינגאנצען, נאר האט זיך צנועותדיג געהילט אין רויך פון דורכזיכטיגע וואלקענס, האט איהם געמאכט זיס, ווי א מיידעל, וועלכעס דו האסט ליעב; און סערגיי גאלאווין האט געקוקט אין הימעל, געצופּט דאס בערדעל, צוגעמאכט דא איין אויג, דא דאס צווייטע מיט לאנגע ווייכע וויעס און עפּעס שטארק בעקלערט. איינמאל האט ער זאגאר אנגעהויבען גיך ארבייטען מיט די פינגער און האט נאאיוו זיך צונויפגעקאָרטשעט פון עפּעס א פרייד, — האט אבער

אַ בליק געטאָן אַרום און איז פערלאָשען געוואָרען ווי אַ פונק, אויף וועלכע מען האָט אָנגעטרעטען מיט אַ פוס. און כמעט אויגענבליקליך איז דורך די פאַרבען פון די באַקען, כמעט אָהן אַן איבערגאַנג אין בלייכקייט, אַרויסגעטרעטען אַ ערדישע טויט-בלויקייט; און אַ ווייך דערעלע, מיט וועהטאָג אַרויסרייסענדיג זיך פון נעסט, איז צונויפגעפרעסט געוואָרען, ווי אין צוואַנגען, אין די פינגער, וואָס זענען ווייס געוואָרען אויף די שפּיצען. נאָר די פרייד פון לעבען און פרילינג איז געווען שטאַרקער — און עטליכע מינוט אַרום האָט דאָס פריהעריגע יונגע, נאַאיווע געזיכט זיך געצויגען צום פרילינגס-הימעל.

אַהין-צו, אין הימעל, האָט אויך געקוקט אַ יונג, בלייך מיידעל, אַן אונבעקאַנטע, מיטן צונאָמען מוּסיאַ. זי איז געווען יונגער פון גאָלאָווין, נאָר האָט אויסגעזעהן עלטער אין איהר שטרענגקייט, אין דער שוואַרצקייט פון איהרע גלייכע און שטאָלצע אויגען. נאָר דער זעהר דינער, צאַרטער האַלז, און אויך אַזעלכע דינע מיידעלישע הענט האָבען דערצעהלט וועגען איהר עלטער; און נאָך דאָס, וואָס קאָן נישט געכאַפּט ווערען, וואָס איז די יוגענד אַליין און וואָס האָט געקלונגען אַזוי קלאָר אין איהר קול, ריינעם, האַרמאָנישען, מייסטעריש-געשטעלטען, ווי אַ טייערער אינסטרומענט, אין יעדען פּראָסטען וואָרט, אויסרוף — ענטדעקענדיג זיין מוזיקאַלישען אינהאַלט. געווען איז זי זעהר בלאַס, נאָר נישט מיט טויט-בלאַסקייט, נאָר מיט דער בעזונדערער הייסער ווייסקייט, וועלכע איניוועניג אין מענשען איז ווי אָנגעצינדען אַ ריזיג, מעכטיג פייער, און דאָס לייב לייכט זיך דורכזיכטיג, ווי דינער סעווערפאָרפאָר. געזעסען איז זי, כמעט נישט ריהרענדיג זיך, און נאָר זעלטען, מיט אונבעמערקטער בעוועגונג, פון די פינגער האָט זי אָנגעטאַפּט אַ טיעף פאַסיקעל אויפן מיטעלסטען פינגער פון דער רעכטער האַנד, אַ סימן פון עפּעס אַ נישט לאַנג אַראָפּגענומענעם פינגערל. און אויפן הימעל האָט זי געקוקט אָהן צאַרטקייט און פריינדליכע ערינערונגען, נאָר דערפאַר, ווייל אין גאַנצען שמוציגען קאַזיאָנע זאַל איז דאָס בלויע שטיקעל הימעל געווען דאָס סאַמע עלטסטע, סאַמע ריינסטע און סאַמע אמת׳דיגע — און האָט גאָר נישט אויסגעפאָרשט פון איהרע אויגען.

אויף סערגיי גאָלאָווין האָבען די שופטים רחמנות געהאַט, זי — האָבען זיי געהאַסט.

אויך נישט ריהרענדיג זיך, אין עטוואָס אַ אָנגעשטרענגטער פּאָזע צונויפגעלעגט די הענט צווישען די קניען, איז געזעסען איהר שכן,

אַנ'אונבעקאנטער, מיט'ן צונאָמען ווערנער. אויב אַפּנים קאָן מען פערשליסען, ווי אַ בלינדע טיר, האָט דער אונבעקאַנטער זיין געזיכט פערשלאָסען ווי אַנ'אייזערנע טיר, און אַ שלאָס האָט ער אויף איהם אויפגעהאנגען אויך אַנ'אייזערנעם. געקוקט האָט ער אונבעהאָלפען, אַראָב אויף דעם הילצערנעם שמוציגען פּאָל, און ס'איז נישט געווען צו פערשטעהן: איז ער רוהיג צי ערגערט זיך אינעוועניג, טראַכט זענען עפּעס צי הערט, וואָס עס זאָגען עדות פאַר'ן געריכט די סישאַשיקעס. אַוואוקאַט האָט ער געהאַט נישט קיין הויכע; געזיכטסצוגען דינע און אייזערנע. צאַרט און שען אויף אַזוי פיעל, אַז ער האָט דערמאַנט אַ לבנה-נאַכט ערגעץ אין דרום, אויפ'ן ברעג פון ים, וואו ס'זענען קיפּאַריסען און שוואַרצע שאָטענס פון זיי. האָט ער אין דער זעלבער צייט געוועקט אַ געפיהל פון געוואַלדיגער קראַפט, פון פעסטקייט, וואָס קאָן נישט איבערגעוועלטיגט ווערען, פון קאַלטער און העזה'דיגער טאַפּפערקייט. די העפליכקייט זעלבסט, מיט וועלכער ער האָט געגעבען קורצע און דייטליכע ענטפערן, האָט אויסגעזעהן געפעהרליך אין זיין מויל, אין זיין האַלב-בוקען זיך; און אויב אויף אַלע אַנדערע האָט דער אַרעסטאַנטען-חאַלאַט אויסגעזעהן ווי אומגעזומפערטע ליצנות, איז אויף איהם גאָר נישט געווען צו זעהן — אַזוי פרעמד איז געווען דאָס קלייד דעם מענשען. און חאָטש ביי די אַנדערע טעראָריסטען האָט מען געפינען באָמבעס און טייוועל-מאַשינען, און ביי ווערנער'ן נאָר אַ שוואַרצען רעוואָלווער, האָבען די שופטים פאַר עפּעס גערעכענט פאַר'ן הויפּט איהם, און האָבען זיך געווענדעט צו איהם מיט אַ געוויסער אַכטונג, אויך קורץ און געשעפטליך.

דער פאָלגענדער נאָך איהם, וואַסילי קאַשירין, איז איינגאַנצען בעשטאַנען פון איין אונאויפהערליכער, אונערטרעגליכער אימה פון טויט און מיט אַזאַ אייגענעם געוואַלדיגען פערלאַנג איינהאַלטען די אימה און נישט אַרויסווייזען די די שופטים. פון אין דער פריה אָן, ווי מען האָט זיי אַוועקגעפיהרט אין געריכט, האָט איהם אָנגעהויבען שטיקען אַ האַסטיג האַרצקלאַפּעניש; אויפ'ן שטערן האָבען די גאַנצע צייט אַרויסגעטרעטען טראָפּענדלעך שווייס, אויך שווייסיג און קאַלט זענען געווען די הענט און ס'איז צוגעשטאַנען צום לייב, בינדענדיג זיינע בעוועגונגען, דאָס קאַלטע, שווייסיגע העמד. מיט איבערנאַטירליכע אַנשטרענגונג פון ווילען האָט ער געצוואונגען זיינע פינגער נישט צו ציטערן, די שטימע — זיין פעסט און דייטליך, די אויגען — רוהיג. אַרום

זיך האָט ער גאָר נישט געזעהן, די שטימען זענען געקומען צו איהם, ווי פון נעבעל, און צו דעם זעלבען נעבעל האָט ער געשיקט זיינע גע־וואַלדיגע אָנשטרענגונגען — צו ענטפערן פּעסט, צו ענטפערן הויך. נאָר געענטפערט, האָט ער גלייך פערגעסען ווי די פראַגע, אַזוי אויך זיין ענט־פער, און האָט ווידער שוייגענדיג און שרעקליך געראַנגעלט זיך. און אַזוי דייטליך איז אַרויסגעטרעטען אין איהם דער טויט, אַז די שופטים האָבען מורא געהאַט צו קוקען אויף איהם, און שווער איז געווען צו בע־שטימען זיינע יאָהרען, ווי ביי אַ טויטען קערפער, וואָס האָט שוין אָנגעהויבען צו פוילען. לויט פּאַספּאָרט, ווידער, איז ער אַלט געווען בסך הכל 23 יאָהר. איין מאָל צי צוויי מאָל האָט ווערנער שטיל אָנגערירט מיט דער האַנד זיין קניה, און יעדעס מאָל האָט יענער גע־ענטפערט מיט איין וואָרט:

— גאָר נישט!

דאָס שרעקליכסטע איז געווען פאַר איהם, ווען עס האָט איהם געחאַפּט פּלוצים אַן אומערטרעגליכער פערלאַנג צו שרייען — אָהן ווער־טער, מיט אַ בהמה׳ישען יאָושידיגען געשריי. דעמאָלט האָט ער זיך שטיל צוגערירט צו ווערנער׳ען, און יענער, נישט אויפהויבענדיג די אויגען, האָט איהם שטיל געענטפערט:

— גאָר נישט, וואַסיאַ. עס וועט זיך באַלד ענדיגען.

און, אַלע אַרומנעמענדיג מיט דעם מוטערליכען, דאגה׳דיגען אויג, איז אויסגעגאַנגען אין אגנדה די פינפטע טעראָריסטקע טאַניאַ קאָ־וואַלטשוק. זי האָט קיין מאָל נישט געהאַט קיין קינדער, זי איז געווען נאָך זעהר יונג און רויטבעקיג, ווי סערגיי גאָלאָווין, נאָר האָט אויסגעזעהן ווי אַ מוטער פון די אַלע מענשען: אַזוי דאגה׳דיג, אַזוי אומענדליך־ליבענדיג זענען געווען איהרע בליקען, שמייכעל, שרעק־קען. מיט דעם געריכט האָט זי זיך גאָר נישט גערעכענט, ווי מיט עפּעס נאָר זייטיגעס, און האָט נאָר זיך צוגעהערט, ווי ס׳ענטפערן די אַנ־דערע: ציטערט נישט די שטימע, שרעקט זיך נישט ווער, דאַרף מען נישט קיין וואַסער.

אויף וואַסיאַ׳ן האָט זי נישט געקאָנט קוקען פון ווערה און האָט נאָר שטילערהייט געבראָכען איהרע ווייכע פינגער; אויף מו־סיאַ׳ן און ווערנער׳ן האָט זי געקוקט מיט שטאָלץ און כבוד און אַ מינע געמאַכט אַן ערנסטע און פערקלערטע, און סערגיי גאָלאָ־ווין׳ען האָט זי אַלץ זיך בעמיהט איבערגעבען איהר שמייכעל.

— מײַנער, קוקט אין הימעל. קוק, קוק, טײַבעלע, — האָט זי געטראַכט וועגן גאַלאָווינ׳ען.

— און מאָסיאַ? וואָס זשע איז דאָס, גאָטעניו, גאָטעניו... וואָס זשע זאָל איך מיט אידם טון? זאָגען עפּעס — וועט נאָך ערגער זײַן: ער קאָן זיך נאָך צוויינען?

און אַזוי ווי בײַ דער מאָרגענרייטע אַ שטילעס וואַסער, וואָס שפּיגעלט אין זיך אָב יעדען לויפענדען וואָלקען, האָט זי אָבגעשפּיגעלט אויף אידר ווײַכען, זיסען, גוטען געזיכט יעדעס ניכעס געפיהל, יעדען געדאַנק פון יענע פיער. פון דעם, אַז זי משפּט׳ט מען אויך און מען וועט אויך אויפהענגען, האָט זי גאָר נישט געקלערט — איז געווען טיף גלײַכגילטיג. בײַ אידר אין דער דירה האָט מען דאָס ענטדעקט דעם סקלאַד באָמבעס און דינאַמיט; און ווי מאָדנע דאָס איז נישט — דאָס האָט זי עס בעגעגענט די פּאָליציי מיט שיסען און פערוואונדעט איין מישטשיק אין קאָפּ.

דער משפּט האָט זיך געענדיגט אַרום אַכט, ווען עס איז שוין טונקעל געוואָרען. בײַסלעכווײַז האָט אויסגעלאָשען פאַר די אויגען פון מוסיאַ און סערגיי גאַלאָווין דער בלויער הימעל, נאָר נישט רוהיג געוואָרען איז ער, נישט אַ שמייכעל געטון האָט ער, ווי אין די זומער־אָבענדען, נאָר פערטריבט האָט ער זיך, פערגרויט, איז פּלוצים געוואָרען קאַלט און ווינטערדיג. גאַלאָווין האָט אָבגעזיפצט, האָט זיך אַ ציה געטון, האָט נאָך אַ מאָל צוויי אַ קוק געטון אין פענסטער, נאָר דאָרט איז שוין געשטאַנען אַ קאַלטע נאַכט־פינסטערניש; און ווײַטער צופּענדיג דאָס בערדעל, האָט ער אָנגעהויבען מיט קינדישער נײַגיריגקייט צו בעטראַכטען די שופטים, די סאָלדאַטען מיט די ביקסען, האָט אַ שמייכעל געטון צו טאַניאַ קאָוואַלטשוק. מוסיאַ ווידער, ווען דער הימעל האָט אויסגעלאָשען, האָט רוהיג, נישט אַראָבלאָזענדיג די אויגען אויף דער ערד, איבערגעפיהרט זיי אין ווינקעל, וואו ס׳האָט זיך שטיל געוויגט אַ שפּין־טערעמעל אונטערן אונבעמערקבאַרען דראַנג פון לופט־בעהייצונג; און אַזוי איז זי געבליבען ביז צו דער ערקלערונג פון אורטייל.

נאָכ׳ן אורטייל, געזעגענדיג זיך מיט די פערטיידיגער אין פראַקען, און אויסמײַדענדיג זייערע הילפלאָז־פערלוירענע, רחמנותדיגע און שולדיגע אויגען, האָבען די בעשולדיגטע אויף אַ ווײַלע זיך געטראָפען אין דער טיר און האָבען זיך געוועקסעלט מיט קורצע פראַזען.

— גאר־נישט, וואסיא. ס׳וועט זיך גיך ענדיגען אליין, — האט געזאגט ווערנער.

— ע, מיר איז גאר נישט! — האט הויך, רוהיג און אפילו ווי פריילעך געענטפערט קאשירין. און ווירקליך, זיין געזיכט איז לייכט ראזע געווארען און האט שוין נישט אויסגעזעהן ווי דאס פנים פון א טויטען קערפער, וואס פוילט.

— דער רוח זאל זיי נעמען, האבען דאך טאקי אויפגעהאנגען, — האט נאאיוו א וידעל געטון גאלאווין.

— אזוי האט מען טאקי געדארפט רעכענען, — האט געענטפערט ווערנער רוהיג.

— מארגען וועט דער אורטייל ערקלערט ווערען אין לעצטער פארם און מען וועט אונז אוועקזעצען צוזאמען, — האט געזאגט קאוואלטשוק, טרייסטענדיג. — ביז צום טויט־שטראף וועלען מיר צוזאמען זיצען.

מוסיא האט געשוויגען. דערנאך האט זי ענטשלאסען אנגעהויבען געהן פאראויס.

III.

מיך דארף מען נישט הענגען.

צוויי וואכען פאר דעם, ווי מען האט געמשפט די טעראריסטען, האט דאס זעלבע קריגס־געריכט, נאר אין אנדערן צוזאמענשטעל, גע־משפט און פערורטיילט צו טויט־שטראף דורך הענגען איוואן יאנסאן, א פויער.

דער איוואן יאנסאן איז געווען א פאראבעק ביי א פערמעג־ליכען פערמער, און האט זיך מיט גאר נישט אונטערשיידעט פון אנדערע אזעלכע ארבייטער־בחורים. געווען איז ער אליין אן עסט פון וועזענ־בערג, נאר ביסלעכווייז אין משך פון עטליכע יאהר, איבערגעגאנגען פון איין פערמע אין די צווייטע, האט ער זיך צוגערוקט ביז צו דער רעזידענץ. רוסיש האט ער גערעדט זעהר שלעכט, און ווייל זיין בעל־הבית איז געווען א רוס מיט׳ן נאמען לאזארעוו, און קיין עסטען איז ארום נישט געווען, האט יאנסאן כמעט די גאנצע צוויי יאהר געשוויגען. ווי עס שיינט, איז ער אויך אים אלגעמיין נישט געווען גענייגט צו רעדעווידיגקייט, און האט

געשוויגען נישט נאָר מיט מענטשען, נאָר אויך מיט בהמות: שווייגענדיג אָנגעשטרענגען דאָס פֿערד, שווייגענדיג איינגעשפּאַנט עס, לאַנגזאַם און פֿויל בעוועגענדיג זיך אַרום איהם מיט קליינינקע און זיכערע טריטעליך, און ווען דאָס פֿערד — נישט־צופֿריעדען פֿון שווייגען — האָט אָנגעהויבען קאַפּריז צו זיין און דערטשעפּען איהם, האָט ער שווייגענדיג עס געשלאָגען מיט'ן בייטש. געשלאָגען האָט ער עס אַכזריותדיג, מיט קאַלטער און שלעכטער איינגעשפּאַרטקייט, און אויב דאָס פֿלעגט טרעפֿען דעמאָלט, ווען ער איז געווען אין שווערען צושטאַנד פֿון אויסניכטערן, איז ער דערגאַנגען ביז וואוט. דעמאָלט פֿלעגט ביז צום הויז דערגרייכען דאָס פּאַטשען פֿון דער בייטש און דאָס דערשראָקענע, דראַבנע וועהפֿולע קלאַפּען פֿון די קאָפּיטעס אויף דעם הילצערנעם פּאָל פֿון דער שטאַל. דערפֿאַר וואָס יאַנסאָן שלאָגט דאָס פֿערד, פֿלעגט דער בעל־הבית איהם אַליין שלאָגען, נאָר אויסבעסערן האָט ער איהם נישט געקאָנט, און האָט טאַקי אויפֿגעהערט.

איין מאָל צי צוויי מאָל אין חודש פֿלעגט יאַנסאָן זיך אָנטרינקען, און געשעהען איז דאָס געוועהנליך אין די טעג, ווען ער האָט אָבגעפֿיהרט דעם בעל־הבית אויף די גרויסע אייזענבאַהן־סטאַנציע, וואו ס'איז געווען אַ בופֿעט. אַראָבגעצענדיג דעם בעל־הבית, פֿלעגט ער אָבפֿאָהרען אויף אַ האַלבע ווערסט פֿון דער סטאַנציע און דאָרט, אַריינקוקענדיג אין שניי אַריין אָן אַ זייט פֿון וועג דעם שליטען און דאָס פֿערד, איבערוואַרטען, ביז דער צוג איז אָבגעגאַנגען. דער שליטען איז געשטאַנען אָנגעבויגען, כמעט געלעגען, דאָס פֿערד איז ביז צום בויך געזונקען אין באַרג שניי מיט די צושפּרייטע פֿיס און ווען־נישט־ווען געצויגען די מאָרדע אַראָב, אַ לעק צו טון דעם ווייכען שניי, און יאַנסאָן איז האַלב־געלעגען אין אומבעקוועמער פּאָזע אויפֿ'ן שליטען און האָט ווי געדרימעלט. די אויפֿגעבונדענע אויערן פֿון זיין אָבגעקראָכענעם פֿוטערן היטעל זענען אָנמעכטיג אַראָבגעהאַנגען ווי די אויערן ביי אַ יאַגד־הונד, און פֿייכט איז געווען אונטער'ן קליינינקען רויטליכען נעזעלע.

דערנאָך פֿלעגט ער צוריקקעהרען אויף די סטאַנציע און זיך גיך אָנטרינקען.

צוריק אויף דער פֿערמע, אַלע צעהן ווערסט, האָט ער זיך געטראָגען אין גאַלאָפּ. צושלאָגען, געבראַכט ביז צו טויטשרעק האָט דאָס פֿערדעל געשפּרינגען מיט אַלע פֿיער פֿיס, ווי אַ משוגענעס, דער שליטען האָט זיך צויאָגט, האָט זיך אָנגעבויגען, האָט זיך אָנגי-

שלאָגען אָן די סלופּעס, און יאַנסאָן, אַראָבגעלאָזט די לייצעס און יעדע מינוט כמעט אַרויספליִענדיג פון שליטען, האָט צו געזונגען צו אויסגעשריגען עפּיס אויף עסטיש מיט אָבגעריסענע, בלינדע פראַזען. און עפטער האָט ער אפילו נישט געזונגען, נאָר שווייגענדיג, פעסט צו-נויפגעדריקט די ציין, פערפלייצט פון עפּיס אַ מין וואוט, ליידען און ענטציקונג, האָט ער זיך געטראָגען פאָרויס און איז געווען ווי בלינד: האָט נישט געזעהען די בעגעגענטע, האָט נישט מתרה געווען, נישט איינגעהאַלטען דעם ווילדען לויף נישט ביים פערקערעווען, נישט באַרג-אַראָב. ווי ער איז נישט איבערגעפאָהרען עמיצען, ווי ער איז אַליין נישט נהרג געוואָרען אויף טויט אין איינער פון אַזעלכע ווילדע רייזען, איז געווען אונפערשטענדליך.

איהם איז שוין לאַנג צייט געווען אַרויסטרייבען, ווי מען האָט איהם אַרויסגעטריבען אויך פון אַנדערע ערטער, נאָר ער איז געווען ביליג און אַנדערע אַרבייטער זענען געווען נישט בעסער, און אַזוי איז ער פערבליבען צוויי יאָהר. קיין געשעהענישען איז כלל נישט געווען אין יאַנסאָנ'ס לעבען. איינמאָל האָט ער ערהאַלטען אַ בריעף אויף עסטיש, נאָר ווייל ער אַליין האָט נישט געקענט לייענען, און אַנדערע האָבען קיין עסטיש נישט פערשטאַנען, איז דער בריעף טאַקי פערבליבען נישט אַדורכגעלעזען; און מיט אַ ווילדער, פאַנאַטישער גלייכגילטיגקייט, גלייך ווי נישט פערשטעהענדיג, אַז דער בריעף ברענגט נאַכריכטען פון דרהיים, האָט יאַנסאָן איהם אַוועקגעוואָרפען אין מיסט. געמאַכט האָט יאַנסאָן אויך אַ פּראָבע זיך צוצורוקען צו דער קעכין, בענקענדיג ווי עס שיינט נאָך אַ פרוי, נאָר קיין ערפאָלג האָט ער נישט געהאַט און איז געוואָרען גראָב אָבגעשטופּט און אויסגעלאַכט: געווען איז ער קליינוואוקסיג, שטשופּלע, אַ פּנים האָט ער געהאַט אַ קלייענדיגס, דראָבנע און שלעפעריגע, אויגעלעך פון שמוציגען פלאַש-קאָליר. און די מפלה האָט יאַנסאָן אָנגענומען גלייכגילטיג און מעהר צו דער קעכין נישט צוגעשטאַנען.

נאָר, רעדענדיג ווייניג, האָט יאַנסאָן די גאַנצע צייט זיך צו עפּיס צוגעהערט. געהערט האָט ער אי דאָס אומעטיגע שנייאיגע פעלד מיט די בערגעלעך פערגליווערט מיסט, עהנליכע צו אַ שורה קליינע מיט שניי פערטראָגענע קברים; אי די בלויע זאַנפטע רוימען, אי די זשומענדיגע טעלעגראַפען-סלופּעס — אי די געשפּרעכען פון מענשען. וואָס דאָס פעלד און די טעלעגראַפען-סלופּעס האָבען איהם

געזאָגט, האָט געוואוסט נאָר ער איינער, און די געשפּרעכען פֿון מענשען זענען געווען אומרויִק, פֿול מיט קלאַנגען וועגען רציחות, רויבערייען, אונטערצינדונגען. און געהערט האָט מען איינמאָל ביינאַכט, ווי אין שכנ׳ישען דערפֿל האָט שיטער און הילכיק געציטערט אויף דער קירכע דער קליינער גלאָק, עהנליכער צו אַ גלעקיל, און ס׳האָט געקראַכט דער פֿלאַם פֿון דער שׂרפֿה: דאָס האָט אַן אָנגעפֿאָהרענע חברה בעראַבעוועט אַ רייכע פֿערמע, דעם בעל־הבית און זיין ווייב דערהרג׳עט און דאָס הויז אונטערגעצונדען.

אויך אויף זייער פֿערמע האָט מען געלעבט אומרויִק: ניט נאָר ביי נאַכט, נאָר אויך ביי טאָג האָט מען אָבגעלאָזט די הינט, און דער בעל־הבית האָט ביי נאַכט געלעגט נעבען זיך אַ ביקס. אַזאַ אייגענע ביקס, נאָר אַ פּראָסטערע און אַן אַלטע, האָט ער געוואָלט געבען יאַנסאָן׳ען, נאָר יענער האָט אַ דרעה געטון די ביקס אין די הענט, האָט אַ שאָקעל געטון מיט׳ן קאָפּ און האָט זיך אָבגעזאָגט. דער בעל־הבית האָט ניט פֿערשטאַנען די סבה פֿון אָבזאָג און האָט אויסגעווידעלט יאַנסאָן׳ען, און די סבה איז געווען די, אַז יאַנסאָן האָט מעהר געגלויבט אין כח פֿון זיין פֿינער מעסער, ווי דעם היזיגען אַלטען פֿערזשאַווערטען אַנטיק.

— זי וועט מיך אַליין דערהרגענען, — האָט געזאָגט יאַנסאָן, שלעפֿעריג קוקענדיג אויפ׳ן בעל־הבית מיט גלעזערנע אויגעלעך. און דער בעל־הבית האָט יאוש׳דיג אַ מאַך געטון מיט דער האַנד:

— נו, איוואַן, ביסט שוין איין מאָל אַ שוטה. אַט גייה לעב מיט אַזעלכע אַרבייטער!

און אָט דער זעלבער יאַנסאָן, וועלכער האָט ניט געהאַט קיין צוטרוי צו אַ ביקס, האָט אין איין ווינטער־אָבענד, ווען דעם אַנדערן אַרבייטער האָט מען אַוועקגעשיקט אויף די סטאַנציע, געמאַכט זעהר אַ קאָמפּליצירטע אָנפֿאַל־פּראָבע: פֿון אַ בעוואָפֿענטע רויבעריי, פֿון אַ מאָרד און פֿון שענדען אַ פֿרויענצימער. געטון האָט ער דאָס עפּיס מערקווירדיג־איינפֿאַך: האָט פֿערמאַכט די קעכין אין קיך, איז פֿויל ווי אַ מענש, וועלכען ס׳ווילט זיך שטערבליך שלאָפֿען, צוגעגאַנגען פֿון הינטען צום בעל־הבית און שנעל, איינס נאָכ׳ן אַנדערען, אידם אַ האַק געגעבען מיט׳ן מעסער אין רוקען. דער בעל־הבית איז פֿערחלש׳ט אומגעפֿאַלען, די בעל־הבית׳טע האָט זיך אָנגעהויבען צו וואַרפֿען און געוואַלדעווען, און יאַנסאָן, שטשערענדיג די ציין און פֿאָכענדיג מיט׳ן

מעסער, האָט אָנגעהויבען איבערגראָבען די קופערס און די קאָמאָדען. האָט געפונען דאָס געלד, און דערנאָך ווי צום ערשטען מאָל דערזעהען די בעל-הביתטע און, אונטערוואַרטעט פאַר זיך אַליין, אַרויפגעוואָרפען זיך אויף איהר, זי גו שענדען. נאָר ווייל דאָס מעסער האָט ער דערביי פערלוירען, האָט די בעל-הביתטע גובר געווען און האָט נישט נאָר נישט דערלאָזט זיך מאַנס צו זיין, נאָר האָט איהם שיער נישט דערשטיקט. און דאָ האָט זיך אָנגעהויבען דער בעל-הבית צו בעוועגען אויף דער פּאָדלאָגע, די קעכען האָט אָנגעהויבען צו הונערן מיט דער קינדערי, אויסהאַקענדיג די קיך-טהיר, און יאַנסאָן איז ענטלאָפען אין פעלד. געכאַפט האָט מען איהם זיין אַ שעה אַרום, ווען ער איז געזעסען אויף די קניען הינטער דער שאַפע, אָנגעצונדען איינע נאָך דער אַנדערער שוועבעלעך, וועלכע זענען גלייך פערלאָשען געוואָרען, און געוואָלט אונטערצינדען דעם בנין.

אין עטליכע טעג אַרום איז דער בעל-הבית געשטאָרבען פון בלוט-פערגיפטונג, און יאַנסאָנען, ווען ס'איז געקומען צו איהם אין דער ריידע פון אַנדערע רויבער און מערדערס, האָט מען געמיינט אין פעראורטיילט צו טויטשטראָף. אין געריכט איז ער געווען דער זעלבער, ווי שטענדיג: קליין, שטשופלע, מיט קליינע, מיט גלעזערנע שלעפעריגע אייגעלעך. ער האָט ווי עס שיינט, נישט אינגאַנצען פערשטאַנען דאָס, וואָס קומט פאַר איהם פאָר, און איז געווען אויסערליך פּאָלקאָם גלייכגילטיג: האָט געפינטעלט מיט די ווייסע וויעס, שטומפּיג, אָהן נייגיריגקייט, בעטראַכט דעם אונבעקאַנטען אימפּאַזאַנטען זאַל און האָט געדלובעט אין דער נאָז מיט דעם האַרטען, פערשטאַרטען פינגער, וואָס האָט זיך שוין נישט געבויגען. נאָר יענע, וואָס האָבען איהם אַמאָל געזעהען זונטאָג אין קירכע, וואָלטען געקאָנט זיך אָנשטויסען, אַז ער האָט זיך אַ ביסעל אויסגעפּוצט: אָנגעטון אויפ'ן האַלז אַ געשטריקטען, שמוציג-רויטען שאַליק און וואו-ניט-וואו בענעצט די האָר אויפ'ן קאָפּ; און דאָרט וואו די האָר זענען געווען בענעצט, זענען זיי געווען טונקעלער און געלעגען גלייך, און אויף דער אַנדערער זייט האָבען געשטעקט העלע און זעלטענע לאָקלעך ווי שטרויעלעך אויף אַנאַרימען פון האָגעל דערשלאָגענעם פעלד.

ווען מען האָט ערקלערט דעם פּסק-דין: צו טויטשטראָף דורך הענגען, האָט יאַנסאָן פּלוצים זיך אויפגערעגט. ער איז געדעכט רויט געוואָרען און האָט אָנגעהויבען פערבינדען און אויפבינדען דעם שאַ-

ליק, גלייך ווי ער וואָלט איהם געשטיקט. דערנאָך אומגעלומפּערט גע-מאַכט מיט די הענד און געזאָגט, ווענדענדיג זיך צום ריכטער, וועלכער האָט נישט געליעגט דעם אורטייל, און ווייזענדיג מיט'ן פינגער אויף דעם, וועלכער האָט געליעגט:

— זי האָט געזאָגט, אַז מען דאַרף מיך הענגען.

— וואָס פאַר אַ „זי"? — האָט גראָב, מיט אַ בּייס, געפרעגט דער פאָרזיצענדער, וועלכער האָט געלייענט דעם אורטייל. אַלע האָבּען אָנגע-הויבּען שמייכלען, בּעהאַלטענדיג די שמייכלען אונטער די וואָנסען און אין די פּאַפּירען, און יאַנסאָן האָט אָנגעוויזען מיט'ן פינגער אויפ'ן פאָרזיצענדען און בּייז, ברוגז געענטפערט:

— דו!

— נו?

יאַנסאָן האָט ווידער אומגעשטעלט די אויגען אין דעם שווייגענדיגען, איינגעהאַלטען-שמייכלענדיגען שופט, אין וועלכען ער האָט געפיהלט אַ פריינד און אַ מענשען, וואָס האָט צום אורטייל קיין שום שייכות נישט, און האָט איבּערגע'חזר'ט:

— זי האָט געזאָגט, אַז מען דאַרף מיך הענגען. מען דאַרף מיך נישט הענגען.

— פיהרט אַרויס דעם בּעשולדיגטען.

נאָר יאַנסאָן האָט בּעוויזען נאָך אַמאָל איבּערצייגענד און פעסט איבּערצו'חזר'ן:

— מען דאַרף מיך נישט הענגען.

ער איז אַזוי אומגעלומפּערט געווען מיט זיין קליין געזיכט, וועל-כעס ער האָט אומזיסט זיך בּעמיהט מאַכען ערנסט, מיט זיין אויסגע-שטרעקטען פינגער, אַז אַפילו דער וואַך-סאָלדאַט, געגען די תקנות, האָט איהם געזאָגט שטילערהייד, אַרויספיהרענדיג פון זאַל:

— נו, בּיסט דו עס אַ שוטה, יונגער-מאַנטשיק.

— מען דאַרף מיך נישט הענגען, — האָט איינגעשפּאַרט איבּער-גע'חזר'ט יאַנסאָן.

— אַי ווען מען דיך אַרויספיהען, וועסט ניט בּעוויזען אַ דריגי צו טון.

— נו-נו, האַלט סימויל! — האָט בּייז אַ געשריי געטון דער צווייטער וואַך-סאָלדאַט. נאָר האָט אַליין נישט אויסגעהאַלטען און האָט צוגעגעבּען:

— אויך מיר אַ רויבער! פאַר וואָס, שוטה, אַ מענשליכע נשמה אומגעבראַכט? אַט איצט גייט הענג אַ ביסעל.

— אפשר וועט מען בעגנעדיגען? — האָט געזאָגט דער ערשטער סאָלדאַט, וועלכער האָט רחמנות געקריגען אויף יאַנסאָנען.

— וואָס רעדן! אַזעלכע בעגנעדיגען... נו, געגוג, אָבגערעדט.

נאָר יאַנסאָן האָט שוין געשוויגען. און ווידער האָט מען איהם אַריינגעזעצט אין דעם קאַזעמאַט, אין וועלכען ער איז שוין געזעסען אַ חודש און צו וועלכען ער איז שוין געוועהנט געוואָרען, אַזוי ווי ער פלעגט געוועהנט ווערען צו אַלעם: צו די קלעפּ, צום בראַנפען, צו דעם אומעדיגען שנייאיגען פעלד, בעדעקטען מיט קייליכיגע בערגעלעך, ווי אַ בית-עלמון. און איצט איז איהם זאָגאַר פריילין געוואָרען, ווען ער האָט דערזעהען זיין בעט, זיין פענסטער מיט דער קראַטע און מען האָט איהם געגעבען צו עסען — פון אין דער פריה אָן האָט ער גאָר נישט געגעסען. אונאַנגענעהם איז געווען נאָר דאָס, וואָס איז פאָרגעקומען אין געריכט, נאָר טראַכטען וועגען דעם האָט ער נישט געקאָנט, נישט געקענט. און דעם טויט דורך הענגען האָט ער זיך גאָר נישט פאָרגעשטעלט.

חאָטש יאַנסאָן איז געווען פערמשפּט צום טויט, נאָר אַזעלכע, ווי ער, איז געווען אַ סך, און פאַר קיין וויכטיגען פערברעכער האָט מען איהם אין טורמע נישט גערעכענט. דערפאַר האָט מען מיט איהם גערעדט אָהן פורכט, און אָהן אַכטונג, ווי מיט יעדען אַנדערן, וועמען ס'שטעהט נישט פאָר דער טויט. גלייך ווי מען וואָלט נישט גערעכענט זיין טויט פאַר אַ טויט. דער וועכטער, דערוויסענדיג זיך פונ'ם אורטייל, האָט איהם געזאָגט מוסר'נדיג:

— וואָס, ברודער? געהאַנגען!

— און ווען וועט מען מיך הענגען? — האָט ווי נישט גלויבענדיג געפרעגט יאַנסאָן. דער וועכטער האָט זיך פערטראַכט.

— נו, דאָס, ברודער, וועסטו מוזען צוואַרטען. ביז מען וועט נישט צונויפשטעלען אַ פּאַרטיי. פאַר איינעם, און נאָך אַזעלכען, טויג אפילו נישט זיך צו מיהען. דאָ דאַרף מען זיך צוגרייטען.

— נו, און ווען? — האָט איינגעשפּאַרט איבערגעפרעגט יאַנסאָן. ער האָט זיך גאָר נישט געפיהלט בעלידיגט. וואָס איהם אַליין איז אפילו הענגען נישט כדאי, — ער האָט נישט געגלויבט, האָט דאָס געהאַלטען פאַר אַ תירוץ אָבצולעגען דעם טויטשטראָף און דערנאָך

אידם אינגאַנצען בטל מאַכען. און פריילך איז געוואָרען: דער אונדייטליכער און שרעקליכער מאָמענט, פון וועלכען מען קאָן נישט טראַכטען, האָט זיך אָנגערוקט ערגיץ-ווייט, איז געוואָרען פאַבעלהאַפט און אונגלויבליך, ווי יעדער טויט.

— ווען, ווען! — האָט זיך צובייזערט דער וועכטער, אַנאַלטער, אַ שטומפּיגער און מרה-שחורה׳דיגער. — דאָס איז דיר נישט אַ הינט אויפצודענגען, — אַוועקגעפיהרט הינטער די שאָפע, איינס, און פאַרטיג. און דו וואָלסט טאַקי אַזוי געוואָלט, טפש!

— און איך וויל נישט! — האָט פלוצים פריילך זיך צונויפגעקנייטשט יאַנסאָן. — דאָס האָט זי געזאָגט, אַז מען דאַרף מיך הענגען, און איך וויל נישט!

און, פיעלייכט, דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען האָט ער זיך צולאַכט: מיט אַ סקריפּעדיגען, אומגעלומפּערטען, נאָר שרעקליך פריילכען און שאַנדעהן געלעכטער. גלייך ווי אַ גאַנז וואָלט זיך צושריגען: גאַ-גאַ-גאַ! דער וועכטער האָט מיט פערוואונדערונג אַ קוק געטאָן אויף אידם, דערנאָך שטרענג פערחמאַרעט געוואָרען: די אומגעלומפּערטע פריידע פון אַ מענשען, וועלכען מען דאַרף אומברענגען, האָט בעליידיגט די טורמע און דעם טויט-שטראָף זעלבסט און געמאַכט זיי פאַר עפּעס זעהר משונה׳דיגעס. און פלוצים אויף איין אויגענבליק, אויף דעם סאַמע קורצסטען אויגענבליק, האָט דעם אַלטען וועכטער, וואָס האָט דאָס גאַנצע לעבען פערבראַכט אין טורמע און אידרע תקנות אַנערקענט ווי פאַר געזעצען פון דער נאַטור — אָנגעהויבען זיך אויסווייזען אַז זי אי דאָס גאַנצע לעבען עפּעס ווי אַ דולהויז, וואו ער, דער וועכטער, איז טאַקי דער הויפּט-משוגע׳נער.

— טפו אויף דיר! — האָט ער אויסגעשפּיגען. — וואָס שטשעריעסטו די ציינער, דאָ איז דיר נישט קיין שענק!

— און איך וויל נישט — גאַ-גאַ-גאַ! — האָט געלאַכט יאַנסאָן.

— שטן! — האָט געזאָגט דער וועכטער, פיהלענדיג אַ בעדערפעניש זיך איבערצוצלמ׳ען.

וועניגער פון אַלץ איז געוועזען עהנליך צום שטן אָט דאָס מענשעלע מיט קליינינקען, פערוועלקטען פּנים׳ל, נאָר געוועזען איז אין זיין געזונענעם גרעגעריי עפּעס אַזעלכעס, וואָס האָט פערניכטעט די קדושה און פעסטקייט פון דער טורמע. לאָז ער נאָך אַ ביסעל אַ לאַך טאָן — און אָט וועלען זיך צושיטען צופוילט די ווענט, און סוועלען אַיי-

פאלען די צושמאלצענע קראמעס, און דער וועכטער וועט אליין ארויספיהרען די ארעסטאנטען פונ׳ם טויער: ביטע, מיינע העררן, שפאצירט זיך איבער דער שטאדט — און, פיעלייכט, וויל עמיצער אין דארף אריין? שטן!

נאר יאנסאן האט שוין אויפגעהערט צו לאכען און האט נאר שעלמיש געמרישעט די אויגען.

— נו־נו! — האט געזאגט דער וועכטער מיט אן׳אומבעשטימטער דראהונג און איז אוועקגעגאנגען, אומקוקענדיג זיך.

דעם גאנצען אבענד איז יאנסאן געווען רוהיג און זאגאר פריילעך. ער האט אליין איבערגעחזר׳ט די געזאגטע פראזע: מען דארף מיך נישט הענגען, און זי איז געווען אזוי איבערצייגענד, קלוג, אומגעשטרייטבאר, אז עס איז נישט כדאי געווען וועגען עפעס צו דאגה׳ען. פון זיין פערברעכען האט ער שוין לאנג פערגעסען און נאר הען־ניט־ווען האט ער געזשאלעוועט, וואס ס׳איז נישט געלונגען מאנס צו זיין די בעל־הבית׳טע. נאר גיך האט ער פון דעם אויך פערגעסען.

— יעדען פרימארגען האט יאנסאן געפרעגט, ווען וועט מען איהם הענגען, און יעדען פרימארגען האט דער וועכטער בייז געענטפערט:

— האסט נאך צייט, שטן. זיץ נאך א ביסעל! — און פלעגט אוועקגעהן וואס גיכער, עהדער יאנסאן האט נאך בעוויזען זיך צוצולאכען.

און פון די מאנאטאנישע זיך איבערחזר׳נדיגע ווערטער, און דערפון, וואס יעדער טאג האט זיך אנגעהויבען, איז דורכגעגאנגען, און האט זיך געענדיגט, ווי יעדער געוועהנליכער טאג, איז יאנסאן פעסט איבערצייגט געווארען, אז קיין שום טויטשטראף וועט נישט זיין. זעהר גיך האט ער אנגעהויבען צו פערגעסען פון משפט, און גאנצע טאג זיך געוואלגערט אויף דעם טאפטשאן, אומבעשטימט און פריילעך טרוימענדיג פון די אומעטיגע, שנייאיגע פעלדער מיט זייערע בערגעלעך, פון סטאנציע־בופעט, פון עפעס נאך מעהר ווייטעס און ליכטיגעס. אין טורמע האט מען איהם זעהר גוט געשפייזט, און עפעס זעהר גיך, אין עטליכע טעג, איז ער דיקער געווארען און האט אנגעהויבען א ביסעל צו שטאלצירען.

„איצט וואלט זי מיך אזוי אויך ליב געקריגען", האט ער א מאל א טראכט געגעבען וועגען זיין בעל־הבית׳טע. — „איצט בין איך א דיקער, נישט ערגער פונ׳ם בעל־הבית".

און אַ טרינק בראַנפֿען האָט זיך זעהר געװאָלט — אַ טרינק בראַנפֿען און גיך, גיך זיך אַדורכפֿאָהרען מיט'ן פֿערדעל.

װען מען האָט אַרעסטירט די טעראָריסטען, איז די ידיעה דערפֿון דערטאַנגען אין טורמע אַרײַן; און, אויף די געװעהנליכע פֿראַגען יאַנסאָנס, האָט דער װעכטער פּלוצים אָנגערוואַרטעט און תּילה געשעפּטערט:

— איצט גיך.

האָט געקוקט אויף איהם רוהיג און ערנסט און געזאָגט:

— איצט גיך. כ'דענק, אַזוי אין אַ װאָך אַרום.

יאַנסאָן איז בלײַך געװאָרען און װי אינגאַנצען אײַנשלאָפֿענדיג, אַזוי מוטנע איז געװען דער בליק פֿון זײַנע גלעזערנע אויגען, האָט ער געפֿרעגט:

— דו טרײַבסט קאַטאָװעס?

— דאָ זיך נישט געקאָנט דערװאַרטען, און דאָ „טרײַבסט קאַטאָװעס". דאָס האָט איהר ליב קאַטאָװעס צו טרײַבען, און בײַ אונז געדהט נישט קײן קאַטאָװעס, — האָט געזאָגט דער װעכטער מיט װירדע און איז אַװעקגעגאַנגען.

שוין צום אָבענד פֿון דעם טאָג איז יאַנסאָן אָבגעפֿאַלען. זײַן הויט, װאָס האָט זיך שוין אויסגעגלײַכט און איז גלאַט געװאָרען, האָט זיך פּלוצים צונויפֿגעקליבען אין אַ מענגע קלײנינקע קנײטשעלעך, װאו־נים־װאו האָט זי װאַטער אָנגעהויבען װי נאָכהענגען. די אײגעלעך זענען געװאָרען גאָר שלעפֿעריג, און אַלע בעװעגונגען אַזוי לאַנגזאַם און פֿויל, גלײַך װי יעדער קער מיט'ן קאָפּ, בעװעגונג פֿון די פֿינגער, טריט מיט'ן פֿוס װאָלט געװען אַזאַ פֿערװיקעלטע און שװערע אונטערנעהמונג, װעלכע מען דאַרף פֿריהער זעהר לאַנג בעטראַכטען. בײַנאַכט האָט ער זיך געלעגט אויף דעם טאַפּטשאַן, נאָר די אויגען נישט פֿערמאַכט, און אַזוי, שלעפֿעריגע, זענען זיי ביז אין דער פֿריה געבליבען אָפֿען.

— אַהאַ! — האָט געזאָגט דער װעכטער מיט פֿערגניגען, דערזעהענדיג איהם אויפֿ'ן אַנדערן טאָג. — דאָ איז דיר, פֿרײַנד מײַנער, נישט קײן שענק.

מיט געפֿיהל פֿון אַנגענעהמער צופֿרידענהייט, װי אַ געלעהרטער, װעלכען ס'איז װידער געראָטען זײַן עקספּערימענט, האָט ער פֿון קאָפּ ביז פֿיס, אויפֿמערקזאַם און געטײ בעקוקט דעם פֿערוואָרטײלטען!

איצט וועלן געהן, ווי ס'דאַרף צו זיין. דער שטן איז ערנידריגט. ס'איז צוריקגעשטעלט די הייליגקייט פון טורמע און פון טויטשטראָף — און וויַיך, אפילו ערנסטע רחמנות האָבענדיג, האָט דער אַלטער אָנגעפרעגט:

— וועהן וועסטו זיך מיט עמיצען צו ניין?

— צו וואָס זעהן זיך?

— נו, געזעגענען זיך. אַ מוטער, למשל, צי אַ ברודער.

— מען דאַרף מיך נישט העננען, — האָט שטיל געזאָגט יאַנסאָן און האָט פון דער זייט אַ בליק געוואָרפען אויפ'ן וועכטער. — איך וויל נישט.

דער וועכטער האָט אַ קוק געטהון — און האָט שווייגענדיג אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד.

אָבענד צו האָט יאַנסאָן זיך עטוואָס בערוהיגט. דער טאָג איז געוועזען נאָר אַ געוועהנליכער, אַזוי געוועהנליך האָט געלויכטען די וואָלקענדיגע, ווינטערדיגע זון, אַזוי געוועהנליך האָבען געהילכט אין קאָריטאָר די טריט און עמיצענס געשעפטליכער געשפרעך, אַזוי גע־וועהנליך און נאַטירליך און נאָרמאַל האָט געשמעקט דער באָרשטש פון זויערקרויט, אַז ער האָט ווידער אויפגעהערט צו גלויבען אין טויט־שטראָף. נאָר צו דער נאַכט צו איז געוואָרען שרעקליך. פריהער האָט יאַנסאָן געשפירט די נאַכט איינפאַך, ווי פינסטערניש ווי אַ בע־זונדערע פינסטערע צייט, ווען מען בעדאַרף שלאָפען, נאָר איצט האָט ער דערפיהלט איהר געהיימניספולען און גרויעלהאַפטען עצם. אום נישט צו גלויבען אין טויט, דאַרף מען זעהען און הערען אַרום זיך געוועהנליכעס: טריט, שטימען, ליכט, באָרשטש פון זויערקרויט, און איצט איז אַלץ געוועזען אויסערגעוועהנליכעס, און די שטילקייט און דאָס פינסטערניש זענען שוין אַן און פאַר זיך געווען ווי דער טויט.

און וואָס ווייטער עס האָט זיך געצויגען די נאַכט, אַלץ שרעק־ליכער איז געוואָרען. מיט דער נאַאיוויטעט פון אַ ווילדען אָדער פון אַ קינד, וועלכע האַלטען פאַר מעגליך אַלץ, האָט זיך יאַנסאָנ'ען געוואָלט אַנגעשריי: טון דער זון: לייכט! און ער האָט געבעטען, גע־חלשט, אַז די זון זאָל לייכטען, נאָר די נאַכט האָט אָהן אויפהער גע־שלעפט איבער דער ערד איהרע שוואַרצע שעהען און נישט געווען איז קיין קראַפט, וועלכע זאָל קאָנען אָבשטעלען איהר פלוס. און די אונמעגליכקייט, וועלכע האָט זיך צום ערשטען מאָל אַזוי קלאָר פאַר־געשטעלט דעם שוואַכען מח יאַנסאָנ'ס, האָט איהם אָנגעפילט מיט

אימה: נאָך נישט וואַגענדיג קלאָר דאָס צו דערפֿיהלען, האָט ער שוין פֿערנומען מיט'ן שכל די אונפֿערמיידליכקייט פֿון נאָהענטען טויט — און דעם אָבשטאַרבענדען פֿוס אַרויסגעשטעלט אויפ'ן ערשטען שטאַפּעל פֿון דער תליה.

דער טאָג האָט אידם ווידער בערוהיגט, און די נאַכט ווידער אָנגעשרעקט און אַזוי איז געווען ביז דער נאַכט, ווען ער האָט אַי בעגריפֿען, אַי דערפֿיהלט, אַז דער טויט איז אונפֿערמיידליך און וועט קומען אין דריי טעג אַרום, מיט דער מאַרגענרייטע, ווען ס'וועט אויפֿשטעהן די זון.

ער האָט קיינמאָל נישט געטראַכט פֿון דעם, וואָס איז דער טויט, און קיין בילד האָט פֿאַר אידם דער טויט נישט געהאַט, — נאָר איצט האָט ער דערפֿיהלט קלאָר, דערזעהן, דערשפּירט, אַז ער איז אַריינגעקומען אין קאַזעמאַט, און זוכט אידם, טאַפּענדיג מיט די הענד. און, ראַטעווענדיג זיך פֿון אידם, האָט ער אָנגעהויבען צו לויפֿען איבער'ן קאַזעמאַט.

נאָר דער קאַזעמאַט איז געווען אַזאַ קליינער, אַז, דאַכט זיך, נישט שאַרפֿע, נאָר שטומפּיגע ווינקלען זענען אין אידם און אַלע שטופּען זיי אידם אין-דער-מיט אַריין. און נישטאָ זיך הינטער וואָס צו בעהאַלטען. און די טיר איז פֿערשלאָסען. און ס'איז ליכטיג. עטליכע מאָל, שווייגענדיג, האָט ער זיך אָנגעשלאָגען מיט'ן קערפּער אָן די ווענט, איינמאָל זיך אָנגעקלאַפּט אָן דער טיר — שטומפּיג און לעדיג. האָט זיך פֿערשטעפּעט אָן עפּעס און איז אומגעפֿאַלען מיט'ן פּנים אַראָב, און דאָ האָט ער דערפֿיהלט, אַז „ער" האַפּט אידם. און ליגענדיג אויפ'ן בויך, צוגעקלעבט צום פּאָל, בעהאַלטענדיג דאָס פּנים אין זיין טונקעלען שמוציגען אַספֿאַלט, האָט יאַנסאָן אָנגעהויבען צו געוואַלדעווען פֿון אימה. געלעגען איז ער און געשריגען אויפ'ן גאַנצען קול, ביז מען איז נישט געקומען. און ווען מען האָט אידם שוין אויפֿגעהויבען פֿון פּאָל און אַנידערגעזעצט אויפ'ן טאַפּטשאַן און אויסגעגאָסען אויפ'ן קאָפּ קאַלטע וואַסער, האָט יאַנסאָן אַלץ נאָך נישט ענטשלאָסען זיך צו עפֿענען די פֿעסט-פֿערמאַכטע אויגען. האָט עפֿענען איינס, וועט דערזעהן אַ ליכטיגען לערען ווינקעל אָדער עמיצענס שטיוועל אין לעדיגקייט און וועט ווידער אָנהויבען צו שרייען.

נאָר די קאַלטע וואַסער האָט אָנגעהויבען צו ווירקען. געהאָלפֿען האָט אויך דאָס וואָס דער דעזשור וועכטער, אַליין דער זעלבער אַלטער

טאָן, האָט עטליכע מאָל מעדיציניש אַ קלאַפּ געטון יאַנסאָנ'ען איבערן קאָפּ. און דאָס דערשפּירען פון לעבען האָט ווירקליך פערטריבען דעם טויט, און יאַנסאָן האָט געעפענט די אויגען, און דעם איבעריגען שטיק נאַכט, מיט צומישטע געהירן, שטאַרק אַדורכגעשוויצטען, איז געלעגען אויפ'ן רוקען, מיט אַן אָפענעם מויל, און האָט הויך, פערצווייגען געחראָפּעט; און צווישען די נישט פעסט צוגעמאַכטע ברעמען האָט זיך געוויזען אַ פלאַטשיקעס און טויטעס אויג אָהן אַ שוואַרצאַפּעל.

און ווייטער איז אַלץ אין דער וועלט, אי טאָג, אי נאַכט, אי טריט, אי שטימען, אי באָרשטש פון זויער קרויט געוואָרען פאַר איהם אַיין אימה, איהם אַריינגעוואָרפען אין צושטאַנד פון ווילדער, מיט גאָר נישט פערגלייכבאַרער ערשטוינונג. זיין שוואַכער געהאַנק האָט נישט געקאָנט צונויפבינדען די צוויי פאָרשטעלונגען, וועלכע האָבען זיך אונגעהויער ווידערשפּרעכט איינע דער אַנדערער: פון נאָרמאַל-ליכטיגען טאָג, פון ריח און טעם פון זויער קרויט — און פון דעם, אַז אין צוויי טעג אַרום, אין אַ טאָג אַרום מוז ער שטאַרבען. ער האָט גאָר נישט געטראַכט, ער האָט אַפילו נישט געצעהלט די שטונדען, נאָר איז פּשוט געשטאַנען אין שטומער אימה פאַר דעם ווידערשפּרוך, וועלכער האָט צוריסען זיין מח אויף צוויי טיילען; און געוואָרען איז ער גלייך-בלאַס, נישט ווייסער, נישט רויטער, און האָט אויסערליך אויסגעזעהען זעהר רוהיג. נאָר האָט גאָר נישט געגעסען און נאָר אויפגעהערט צו שלאָפען: אָדער אַ גאַנצע נאַכט — די פיס דערשראָקען אונטער זיך — געזעסען אויפ'ן טאַבורעט, אָדער שטילערהייט, גנב'דיג זיך און שלעפעריג אומקוקענדיג זיך, אַרומגעשפּאַצירט איבער'ן קאַמער. דאָס מויל איז ביי איהם געווען די גאַנצע צייט האַלב-אָפען, ווי פון אונאויפהערליכער גרעסטער פערוואונדערונג; און עהדער צו נעמען אין די הענט וואָסער עס איז געוועהנליכע זאַך, האָט ער זי לאַנג און שטומפּיג בעטראַכט, און גענומען אונצוטרויליך.

און ווען ער איז געוואָרען אַזעלכער, האָבען אי די וועכטערס, אי דער סאָלדאַט, וואָס האָט אויף איהם אַכטונג געגעבען אין פענסטערל, אויפגעהערט זיך צו רעכענען מיט איהם. דאָס איז געווען דער געוועהנליכער צושטאַנד פון די פערורטיילטע, עהנליכער, לויט דער מיינונג פון וועכטער, וועלכער האָט איהם נאָך קיינמאָל נישט

איבערלעבט, צו דעם, וועלכען מיר זעהען ביי אַ בהמה ביים שעכטען, ווען מען בעטויבט זי מיט אַ האַק איבער'ן קאָפּ.

איצט איז ער טויב געוואָרען, איצט וועט ער ביז צום טויט שוין גאָר נישט פיהלען, — האָט געזאָגט דער וועכטער, אַיינקוקענדיג זיך אין איהם מיט געניטע אויגען. — איוואַן, הערסט? אַ, איוואַן?

— מען דאַרף מיך נישט הענגען — האָט טריב זיך אָנגערופען יאַנסאָן, און ווידער איז זיין אונטערשטע ליפּ אַראָפּגעפאַלען.

— האָסטו נישט געוואָלט הרג'נען, וואָלט מען דיך נישט אויפגעהאַנגען, — האָט מוסר'דיג געזאָגט דער עלטסטער וועכטער, נאָך אַ יונגער, נאָר זעהר ערנסטער מאַנספּאַרשוין, אין אָרדערס. — וואָס דען, הרג'נען האָסטו געקענט, און הענגען זיך ווילסטו נישט.

— האָט געוואָלט הרג'נען אַ מענשען אומזיסט. אַ נאַר, אַ נאַר — און שאָקעלט זיך.

— איך וויל נישט, — האָט געזאָגט יאַנסאָן.

— וואָס זשע איז, ליבינקער, וויל נישט, דיין זאַך, — האָט גלייכגילטיג געזאָגט דער עלטסטער. — עהדער רעדען נאַרישקייטען, וואָלסטו בעסער בעזאָרגט דיין פערמעגען — ווי עס זאָל נישט זיין, עפּיס האָסטו דאָך פאָרט.

— גאָר נישט האָט ער. איין העמד און אַ פּאָר פלידערן. יאָ, נאָך אַ פוטערן היטעל — אַ פראַנט!

אַזוי איז איבערגעגאַנגען די צייט ביז דאָנערשטאָג. און דאָנערשטאָג, 12 אַ זייגער ביי נאַכט איז אין קאַזעמאַט צו יאַנסאָנ'ען אַריינגעקומען אַ גרויסער עולם, און עפּיס אַ הער מיט פּאָלעטען האָט געזאָגט:

— נו־ס, קומט. מען דאַרף פאָהרען.

יאַנסאָן, בעוועגענדיג זיך אַלץ אַזוי לאַנגזאַם און פויל, האָט אָנגעטוהן אויף זיך אַלץ, וואָס ער האָט געהאַט, און האָט אָנגעבונדען דעם שמוציג־רויטען שאַליק. קוקענדיג, ווי ער טוט זיך אָן, האָט דער הער אין פּאָלעטען, וואָס האָט גערויכערט אַ פּאַפּיראָס, געזאָגט צו עמיצן:

— און וואָס פאַר אַ וואַרימער טאָג איז היינט. פאָלקאָמענע פרילינג.

די אייגעלעך ביי יאַנסאָנ'ען האָבען זיך געקלעבט, ער איז אינגאַנצען איינגעשלאָפען און האָט זיך גערידערט אַזוי לאַנגזאַם און שווער, אַז דער וועכטער האָט אָנגעשריגען:

— נו, נו, לעבעדיגער. איינגעשלאָפען!

פלוצים האָט יאַנסאָן זיך אָנגעשטעלט.

— איך וויל נישט, — האָט ער געזאָגט אָבהענגיג.

מען האָט איהם גענומען אונטער די הענד און אַרויסגעפיהרט, און ער האָט אונטערטעניג געשטעלט די פיס, אויפהויבענדיג די שול-טער. אין דרויסען האָט איהם באַלד אַרומגענומען אַ פרילינגדיגע פייכטע לופט און אונטער'ן נעזעל איז געוואָרען נאַס; נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ס'איז געווען נאַכט, האָט נאָך שטאַרקער אָנגעהויבען צו לאָזען זיך פון ערגיץ וועגען הילכיג נעפּ ליגען אויפ'ן שטיין אַלטע, פרעהליכע טראָ-פענס. און אין ערדהאַרטונג, ביז אין די שוואַרצע אָהן לאַמטערנס קאַרעטע, וועגען אַרייַנגעקראָכען, קלאַפּענדיג מיט די שווערדען און איינבויגענ-דיג זיך, די זשאַנדאַרמען, האָט יאַנסאָן פויל געפיהרט מיט'ן פינ-גער אונטער דער נאַסער נאָז און פעריכט דעם שלעכט פערבונדע-נעם שאַליק.

IV.

מיר, אָריאָלער

דורך דעם זעלבען קריגסגעריכט, וועלכער האָט געמישפּט יאַנסאָנ'ען, איז פעראורטיילט געוואָרען צום טויטשטראָף דורך הענגען דער פויער פון אָריאָלער גובערניע, יעלעצער אויעזד, מיכאַיל גאָלובעץ, מיט'ן צונאָמען מישקא ציגאַנאָק, אויך טאַטאַרין. דאָס לעצטע פערברעכען זיינס, גענוי פעסטגע-שטעלטעס, איז געווען דער מאָרד פון דריי מענשען און אַ בעוואָ-פענטע רויבעריי; און ווייטער האָט זיך געצויגען אין רעטעלהאַפטע טיפקייט זיין טונקעלע פערגאַנגענהייט. געוועזען זענען אונדייטליכע וואונקען אויף זיין אַנטייל אין אַ גאַנצער רייהע אַנדערע רויבערייען און הריגות, געפיהלט האָט זיך הינטער איהם בלוט און פייער, און פינסטער שכר הולטעריי. מיט פולער אָפענהערציגקייט, פאָלקאָם ערנסט האָט ער זיך אָנגערופען רויבער, און מיט איראָניע זיך פערהאַלטען צו די יעניגע, וואָס רופען זיך נייעמאָדיש „עקספּראָפּריאַטאָרען". וועגען לעצטען פערברעכען, וואו קיין לייקענען וואָלט צו גאָר נישט געבראַכט, האָט ער דערצעהלט גענוי און גערן, אויף פראַגען, אָבער, וועגען דער פערגאַנגענהייט האָט ער נאָר געשטשערעט די ציין און צוגעפּייפט:

— זוך דעם ווינד אין פֿעלד!

ווען מען איז אָבער זעהר צוגעשטאַנען מיט שאלות, האָט צ י ג אַ נ אָ ק אָנגענומען אַ ערנסטע און ווירדיגע מינע:

— מיר אַלע, אַריאַלער, זענען געלערנטע קעפּ, — האָט ער געזאָגט געלאַסען און פֿערניינפֿטיג. — אָ ר י אַ ל און ק ר אָ מ י — די ערשטע גנבים. ק אַ ר אַ ט ש ע ו און ל י ו נ י — אַ וואונדער פֿאַר אַלע גנבים. און י ע ל ע ץ — דאָס איז דער טאַטע פֿון אַלע גנבים. וואָס זשע איז דאָ צו טענה'ן!

צ י ג אַ נ אָ ק האָט מען איהם אַ נאָמען געגעבען פֿאַר זיין אויסזעהן און גנבישע טבעים. געווען איז ער משונה'דיג שוואַרצהאָריג דאַר, מיט געלע אָבגעבריהטע פֿלעקען אויף די שאַרפֿע טאָטערישע קינבאַקען; עפּים פֿערדיש האָט ער אויסגעדרעהט די ווייסעל פֿון די אויגען און אייביג ערגעץ זיך געאיילט. אַ בליק האָט ער געהאַט אַ קורצען, אַ גיכען, נאָר ביז שוידער גלייכען און פֿולען מיט גייציגקייט און אַ זאַך, אויף וועלכער ער האָט קורץ אַ קוק געטהון, האָט גלייך ווי פֿערלוירען עפּים, אָבגעגעבען איהם אַ טייל פֿון זיך און געוואָרען אַנדערע. דעם פּאַפּיראָס, אויף וועלכען ער האָט אַ קוק געטהון, איז אַזוי אונאַנגענעהם און שווער געווען צו נעמען, גלייך ווי ער וואָלט שוין געווען אין אַ פֿרעמד מויל. עפּים אַן אייביגער אומרוה איז געזעסען אין איהם, און דאָ האָט ער איהם צונויפֿגעדרעהט ווי אַ שנור, דאָ פֿונאַנדערגעוואָרפֿען ווי אַ ברייט בינטעל געשלענגעלטע פֿונקען. און זאַסער האָט ער געטרונקען כמעט עמער־ווייז, ווי אַ פֿערד.

אויף אַלע פֿראַגען אין געריכט האָט ער, שנעל אויפֿשפּרינגענדיג, געענטפֿערט קורץ, פֿעסט און אַפילו ווי מיט פֿערגעניגען:

— ריכטיג!

אַ מאָל בעטאָנט:

— ריכ—כ—טיג!

און נאָר אונערוואַרטעט, ווען די רעדע איז געווען וועגען עפּים אַנדערש, איז ער אויפֿגעשפּרונגען און האָט אַ בעט געטהון דעם פֿאָרזיצענדען:

— ערלויבט אַ פֿייף צו טון!

— וואָס פֿלוצים? — האָט יענער זיך פֿערוואונדערט.

— חייל זיי זאָגען עדות, אַז איך האָב געגעבען אַ סיגנאַל די חברים, איז דערפֿאַר. זעהר אינטערעסאַנט.

אַ ביסעל אין פֿערלעגענהייט, האָט דער פֿאָרזיצענדער מסכים געווען. ציגאַנאָק האָט גיך אַריינגעלעגט אין מויל אַריין פֿיער פֿינגער, צו צוויי פֿון יעדער האַנד, ווילד אָנגעשטעלט די אויגען — און די טויטע לופֿט פֿון געריכטס־זאַל האָט דורכגעשניטען אַן אַמת׳ער, ווילדער רויבערישער פֿייף, פֿון וועלכען עס שרעקען זיך און זעצען זיך אויף די הינטערשטע פֿיס די בעטויבטע פֿערד. און ס׳ווערט בלאַס נישט־ווילענדיג דעם מענשענס פּנים. אי טויט־אַנגסטען פֿון דעם, וועמען מען הרג׳עט, אי די ווילדע פֿרייד פֿון מערדער, אי אַ גרויזאַם וואָרעניש, אי אַ רוף, אי דער חושך פֿון אַ הערבסטליכער געוויטער־נאַכט, אי איינזאַמקייט — אַלץ איז געווען אין דעם לעכערענדען, אי נישט מענשליכען, אי נישט טירישען געשריי...

דער פֿאָרזיצענדער האָט עפּיס אַ געשריי געטון, דערנאָך אָנגעהויבען פֿאָכען אויף ציגאַנאָק מיט דער האַנד, און יענער איז געהאָרכזאַם איינגעשוויגען געוואָרען. און ווי אַן אַרטיסט, וואָס האָט זיגעריש ערפֿילט אַ שווערע, נאָר שטענדיג געראָטענע אַריע, זיך געזעצט, אָפּגעווישט אָן די פּאָלע פֿון חאַלאַט די נאַסע פֿינגער און זעלבסטצופֿריעדען אָנגעקוקט אַלע אַנוועזענדע.

— אַט אַ גזלן! — האָט געזאָגט איינער פֿון די שופֿטים, רייבענדיג אַן אויער. און דער צווייטער מיט אַ ברייטער רוסישער באָרד און מאַטערישע, ווי ביי ציגאַנאָק, אויגען האָט טרויעריש אַ קוק געטון ערגיץ איבער ציגאַנאָק, געגעבען אַ שמייכעל און געענטפֿערט:

— און טאַקי ווירקליך אינטערעסאַנט.

און מיט אַ רוהיג האַרץ, אָהן רחמנות און אָהן די מינדעסטע געוויסענביסען, האָבען די ריכטער אַרויסגעטראָגען ציגאַנאָק׳ן אַ טויטאורטייל.

— ריכטיג! — האָט געזאָגט ציגאַנאָק, ווען דער אורטייל איז איבערגעלייענט געוואָרען. — אין ברייטען פֿעלד און אַ הענגער. ריכטיג!

און, ווענדענדיג זיך צום וואַך־סאָלדאַט, וואוליוגעריש געוואָרפֿען:

— נו, געהען מיר, צי וואָס, זויערע פֿעל. און די ביקס האַלט פֿעסטער — וועל צונעמען!

דער סאָלדאַט האָט האַרב מיט פֿורכט אַ קוק געטון אויף איהם, זיך איבערגעקוקט מיט׳ן חבר און אַ טאַפּ געטון דעם האַטשיק ביי דער ביקס. דער צווייטער האָט געטון דאָס זעלבע. און דעם גאַנצען וועג

ביז צו דער טורמע זענען די סאָלדאַטען ווי נישט [illegible]נגען, נאָר געפלויגען אין דער לופט — אַזוי, פערגוגען מיט'ן פערבּרעכער, האָבּען זיי נישט געפיהלט נישט די ערד אונטער די פיס, נישט די צייט, נישט זיך אַליין.

ביז צום טויטשטראָף האָט מישקאַ ציגאַנאָק, ווי יאַנסאָן, געמוזט פערברענגען אין טורמע זיבּענצעהן טעג. און אַלע זיבּעצעהן טעג זענען דורכגעלאָפען פאַר איהם אַזוי גיך, ווי איינער — ווי איין בליהענדער געדאַנק וועגען ענטלויפען, וועגען פרייהייט און וועגען לעבּען. דער אומרוה, וואָס האָט געהערשט איבּער ציגאַנאָק און איז איצט געוועזען צונויפגעפרעסט פון די ווענט און קראַטעם און טויטען פענסטער, אין וועלכען מען זעהט גאָר נישט, האָט אַנגעווענדט זיין גאַנצען וואָס אינזהעגיג-צו און געבּרענט ציגאַנאָקס געדאַנק, ווי צוואַרפענע אויף בּרייטער קוילען. ווי אין אַ שגוּרין טשאַד האָבּען זיך געהויפענט, צונויפגעשלאָגען און געפּלאָנטערט העלע, נאָר נישט פערענדיגטע בילדער, זיך פאַרבּייגעטראָגען אין אונפערהאַלטבּאַרען פערבּלענדערישען שטורם, און אַלע געשטרעבּט צו איינעם — צום ענטלויפען, צו פרייהייט, צום לעבּען. דאָ צובּלאָזענדיג די נאָזלעכער, ווי אַ פערד, האָט ציגאַנאָק שעהנגווייז געשמעקט די לופט — איהם האָט זיך געדאַכט, אַז ס'שמעקט מיט ליין און שרפה-רויך, מיט פאַרבּלאָזער און שאַרפער סאַזשע; דאָ ווי אַ דריידעל זיך געדרעהט אין קאַמעראַט, גיך טאַפּענדיג די ווענט, קלאַפּענדיג מיט'ן פינגער, צומעסטענדיג זיך, בּויערנדיג מיט'ן בּליק דעם סופיט, איבּערזייגענדיג די קראַטעם. מיט זיין אונרוהיגקייט האָט ער אויסגעמוטשעט דעם סאָלדאַט וועלכער האָט אויף איהם אַכטונג געגעבּען אין לעכעל, און שוין עטליכע מאָל, אין יאוש, האָט דער סאָלדאַט געדראָהט צו שיסען; ציגאַנאָק האָט גראָבּ און שפּאָטיש געענטפערט און נאָר דערפאַר האָט די זאַך זיך געענדיגט בּשלום, ווייל דער סכסוך פלעגט גיך זיך איבּערגעהן אין איינפאַכע, פויערישע, נישט בּעליידיגענדע זידלערו, בּיי וועלכער דאָס שיסען האָט אויסגעזעהן נאַריש און אונמעגליך.

די נעכט זיינע איז ציגאַנאָק געשלאָפען שטאַרק, כמעט נישט רוהרענדיג זיך, אין שטענדיגער, נאָר לעבּעדיגער אונבּעוועגליכקייט, ווי אַ ציטווייליג אונטעטיגע ספּרינזשינע, נאָר אויפשפּרינגענדיג — האָט ער תּיכּף זיך גענומען דרעהען זיך, קאָמבּינירען, טאַפּען. די הענט זיינע זענען שטענדיג געווען טרוקען און הייס, נאָר דאָס האַרץ האָט

װען-ניט-װען פּלוצים פֿערקיהלט: גלײַך װי אין ברוסט װאָלט מען אַרײַנגעלעגט אַ שטיק נישט צוגעהערדיג אײַז, פֿון װעלכען איבערן גאַנצען לײַב איז געלאָפֿען אַ דראָבנער טרוקענער שױדער. אַזױ אױך פֿינסטערער, איז ציגאַנאָק אין אַזעלכע מינוטען שװער געװאָרען, אָנגענומען דעם קאָליר פֿון בלױליכען טשוגון. און אַ משונהדיגע געװאוינהייט האָט ער בעקומען: װי איבערגעגעסען זיך עפּיס מיט אומגעהױער- און אונערטרעגליך זיסען, האָט ער שטענדיג בעלעקט די ליפּען, געשמאַקעט און מיט אַ שמער, צװישען די ציין, אױס-געשפּיגען אױפֿ'ן פּאָל די אָנלױפֿענדע שלײַם. און האָט נישט דערענדיגט די װערטער: אַזױ גיך זענען געלאָפֿען די געדאַנקען, אַז די צונג האָט נישט בעװיזען זײ צו דעריאָגען.

אײנמאָל בײַטאָג, אין בעגלייטונג פֿון װאַך-סאָלדאַט, איז צו איהם אַרײַנגעקומען דער עלטסטער װעכטער. האָט קױם אַ קוק געטון אױפֿ'ן פֿערשפּיגענעם פּאָל און האָט פֿינסטער געזאָגט:

— װעהסט, װי ר'האָט אָנגעמאַכט!

ציגאַנאָק האָט שנעל געענטפֿערט:

— אָט דו גראָבער פּיסק, האָסט די גאַנצע ערד פֿאַרפּאַסקודעט, און איך זאָג דיר גאָר נישט. צו װאָס געקומען?

אַלץ אַזױ פֿינסטער האָט דער װעכטער איהם פֿאָרגעלעגט צו װערען אַ הענקער. ציגאַנאָק האָט אױסגעשטשערעט די ציין און זיך צולאַכט.

— אַפּנים, אַז סגעפֿינט זיך נישט? אַנאַנטיק! לאָמיר זעהען געה הענג אַציגנר, חאַ-חאַ! אַ האַלז איז דאָ, אַ שטריק איז דאָ, און צו הענגען נישטאָ װער. כ'לעבען, אַנאַנטיק!

— װעסט בלײַבען לעבען דערפֿאַר.

— אַודאַי: װאָס דען, טױטערהייט װעל איך דיר הענגען. האָסט געזאָגט, שוטה!

— נו, איז װאָס? דיר איז דאָך אַלצאײנס: אַזױ צי אַזױ.

— און װי הענגט מען בײַ אײַך? אַודאַי, שטילערהייט דושעט מען!

— נײן, מיט מוזיק — האָט אָבגעשניטען דער װעכטער.

— נו און אַ טפּש איז דאָס. געװיס דאַרף מען מיט מוזיק. אָט אַזױ — און ער האָט פֿערצױגען עפּיס װאוילערינגעריטשעס.

— אינגאנצען ביסטו, ברודערל, פון די שינעס אראב, — האט געזאגט דער וועכטער. — נו, איז ווי, רעד ווי א מענש.

ציגאנאק האט אויסגעשטשערעט די ציין:

— א מין ניכער! קום־ארײַן נאכאמאל, וועל איך דיר זאגען.

אין תּאם פון די העלע, נאר נישט פערענדיגטע בילדער, וועלכע האבען געדריקט ציגאנאק'ען מיט זייער שנעלקייט, האט זיך ארײַנגעריסען א נײַעס: ווי גוט איז צו זיין א העלקער אין א רויט העמד. ער האט זיך לעבעדיג פארגעשטעלט א פלאץ, פערגאסען מיט עולם, א הויכע בימהנע, און ווי ער ציגאנאק, אין רויטען העמד שפאצירט־אום אויף איהם מיטן העקעל. א זון בעלײַכט די קעפ, גלאנצט פריילין אויפן העקעל, און אזוי איז אלץ פריילין און רײַך, אז אפילו דער, וועמען מען וועט באלד האקען דעם קאפ, שמייכעלט אויך. און הינטערן עולם זעהט מען וועגען און פערדישע מארדעס — דאס זענען די פויערן אנגעפאהרען פון דארף; און ווייטער זעהט מען א פעלד.

— צ—אך! — האט געשמאקעט ציגאנאק, בעלעקענדיג זיך, און האט אויסגעשפיגען די אנלויפענדע שלײַם. און פלוצים, ווי מען וואלט איהם א פוטערן היטעל ארויפגעזעצט ביז צום מויל: ס'איז געווארען פינסטער און דושנע, און א שטיק נישט צוגעהענדיג אייז איז געוואָרען פון הארץ, שיקענדיג א דראבנעם טרוקענעם שוידער.

נאך א מאל צוויי איז ארײַנגעקומען דער וועכטער, און, שטשערענדיג די ציין, האט ציגאנאק גערעדט:

— א מין ניכער. נאכאמאל קום ארײַן.

און ענדליך, פארבײַנעהענדיג, אין לופטשיקעל, האט דער וועכטער א געשריי געטון:

— אבגעלאזט כגליק, קראה. אנ׳אנרערן געפונען.

— נו גער, צו אלדע רוחות, הענג אליין! — האט אבגעענטפערט ציגאנאק. און האט אויפגעהערט צו טרוימען וועגען העלקערײַ.

נאר צום סוף, וואס נאהענטער צום טויטשטראף, איז די שנעלקייט פון די צוריסענע בילדער געווארען אונערטרעגליך. ציגאנאק האט זיך שוין געוואלט אבשטעלען, צוקראטשען די פיס און אבשטעלען זיך — נאר דער ווירבעל־שטראם האט איהם פערטראגען און אנחאפען זיך איז נישט געווען, פאר וואס: אלץ איז געשווימען ארום. און שוין געווארען אונרוהיג איז דער שלאף: האבען זיך בעוויזען נײַע בולטע שטערנע ווי הילצערנע געפארבטע קלעצלעך, חלומות, נאך מער־

ראַשע, ווי געדאַנקען. שוין נישט אַ שטראָם איז דאָס געווען, נאָר אַנ'אונענדליכער שטורץ פון אַנ'אונענדליכן באַרג, אַ שווינדעל־פלוג דורך די גאַנצע ועהבאַר־פאַרביגע וועלט. אויף דער פרייהייט האָט צינאַנאָק געטראָגן נאָר פראַנטאַזיסקע וואַגנען, און אין טורמע איז אידם אויסגעוואַקסן אַ קורץ, שוואַרץ, שטעכעדיג בערדעל, און דאָס האָט אידם געמאַכט פאַר שרעקליך און משוגע נאָכן אָנבליק. צייטענווייז האָט צינאַנאָק ווירקליך זיך פאַרגעסן און גאָר זינלאָז זיך גערעדט אין קאַזעמאַט, נאָר אַליין נאָך געטאַפּט די האַרטע געטינקטע ווענט. און וואַסער געטרונקען, ווי אַ פערד.

איינמאָל אָבענד־צו, ווען מען האָט אָנגעצינדען פייער, האָט צינאַנאָק זיך אַוועקגעשטעלט אויף אַלע פיר אין מיטן קאַזעמאַט און אָנגעהויבן צו וואָיען מיט אַ ציטערדיגן וואָלפישן וואָיען. געווען איז ער עפּעס בעזונדערס ערנסט דערביי און האָט געוואויעט אַזוי, ווי וואָלט טון אַ ערנסטע און נויטווענדיגע זאַך. אָנגענומען אַ פולע ברוסט מיט לופט און לאַנגזאַם אַרויסגעלאָזן זי אין דויערנדיגן, ציטערדיגן וואָיען; און אויפמערקזאַם, צוגעמאַכט די אויגען, זיך צוגעהערט, ווי ס'קומט־אויס. און דער ציטער אַליין אין קול האָט אויסגעזעהן אַ ביסעל אומישנע; און נישט געשריגן האָט ער אָהן זין, נאָר פערקיילעכדיג פלייסיג יעדע נאָטע אין דעם טרישען געשריי, וואָס איז פול געווען מיט אונגעהויערער אימה און וועה.

דערנאָך מיט אַ מאָל אָבגעהאַקט דאָס וואָיען און עטליכע מינוט, נישט אויפהויבענדיג זיך פון אַלע פיר, געשוויגען. פלוצים שטילערהייט, אין דרערד אַריין, אָנגעהויבן צו מורמלען:

— גוטינקע, ליבינקע... גוטינקע, ליבינקע, האָט רחמנות... גוטינקע!... ליבינקע!...

און אויך ווי צוגעהערט זיך, ווי ס'קומט־אויס. אַ וואָרט — און צוגעהערט זיך.

דערנאָך אויפגעשפּרונגען — און אַ גאַנצע שעה, נישט איבער־ראַפּענדיג דעם אָטעם, זיך געווירעלט „אין מאַמען אַריין“.

— אוי, אַזוינע און אַזוינע, טאַ־טאַ־טאַ־טאַ! — האָט ער געוואַלדעוועט, איבערקערענדיג די מיט בלוט פערלאָפענע אויגען. — הענגען, איז דענגען, און אַנב נישט... אוי אַזוינע און אַזוינע...

און ווײַס, ווי קרײַד, האָט דער סאָלדאַט, ווײנענדיק פֿון אַנגסטען, פֿון אימה, געשטופּט אין סיד דעם לאָך פֿון דער ביקס און הילפֿלאָז געשריגען:

— וועל דערשיסען! אויף מײַן וואָרט, וועל דערשיסען! הערסט!

נאָר שיסען האָט ער נישט געוואַגט; אין פֿעראורטײלטע צום טויט, אויב ס׳איז נישט געווען קיין ווירקליכער בונט, האָט מען נישט געשאָסען. און ציגאַנאָק האָט געסקריפּעט מיט די ציין, געזידעלט און געשפּיגען — זײַן מענשליכער מח, זײַענדיק אַוועקגעשטעלט אויף דער אונגעהויער־שאַרפֿער גרענעץ צווישען לעבען און טויט, איז זיך צופֿאַלען אויף ברעקלעך, ווי אַ שטיק טרוקען ליים.

ווען מען איז געקומען בײַ נאַכט אין קאַמער צו נעמען ציגאַ־נאָק׳ען צום טויטשטראָף, האָט ער זיך אָנגעהויבען צו דרעהען און האָט ווי אויפֿגעלעבט. אין מויל איז געוואָרען נאָך זיסער, און די שלײַם האָט זיך אָנגענומען אָהן אויפֿהער, נאָר די באַקען זענען אַ ביסעל רויט געפֿאַרבט געוואָרען און אין די אויגען האָט אָנגעהויבען צו פֿינקלען די פֿריהערדיגע עטוואָס ווילדע דורכגעטריבענקייט. אָנטועענדיק זיך, האָט ער געפֿרעגט דעם טשינאָווניק:

— ווער וועט דאָס הענגען? אַ נײַער? מסתמא נאָך נישט געוועהנט!

— ווענען דעם האָט איהר שוין נישט וואָס צו זאָרגען, — האָט טרוקען געענטפֿערט דער טשינאָווניק.

— וואָס הייסט, איך זאָל נישט זאָרגען, וואַשע בלאַגאָראָדיע, הענ־גען וועט מען דאָך מיך, נישט אײַך. וואָלט איהר חאָטש אַ שטיקעל קאַזיאָנע זייף אויף דאָס שטריקעל נישט געקאַרגט.

— גוט, גוט, כ׳בעט אײַך — שווײַגט.

— כ׳מײן קענען דעם, וואָס ער האָט דאָ בײַ אײַך די גאַנצע זייף אויפֿגעגעסען, — האָט אָנגעוויזען ציגאַנאַק אויפֿ׳ן וועכטער, — ער האָט נאָר, ווי דער פּרעסער זײַנער גלאַנצט.

— שווײַגט!

— כ׳בעט אײַך, קאַרגט נישט!

ציגאַנאָק האָט זיך צולאַכט, נאָר אין מויל איז געוואָרען אַלץ זיסער און פּלוצים האָבען עפּעס מאָדנע אָנגעהויבען אײַנצושלאָפֿען די פֿיס. דאָך, אַרויסגעהענדיק אין הויף, האָט ער נאָך געקענט אויס־שרײַען:

— די קאַרעטע פֿון גראַף בענגאַלער!

V.

ניב אַ קוש און שוואַנ.

דער אורטייל פֿון די פֿינף טעראָריסטען איז ערקלערט געוואָרען אין לעצטער פֿאָרם און נאָך דעם זעלבען טאָג האָט מען אידם בעישעניגט. די פֿעראורטיילטע האָט מען נישט געזאָגט, ווען סיוועט פֿאָרקומען דער טויטשטראָף, נאָר לויט דעם, ווי ס׳פֿלעגט געוועהנליך זיין, האָבען זיי געוואוסט, אַז מען וועט זיי אויפֿהענגען נאָך די נאַכט אָדער, אַם שפּעטסטען, די קומענדיגע. און ווען מען האָט זיי פֿאָרגע־לעגט זיך צו זעהן אויפֿ׳ן אַנדערן טאָג, ד. ה. דאָנערשטאָג, מיט די קרובים, האָבען זיי פֿערשטאַנען, אַז די הינריכטונג וועט זיין פֿרייטאָג מיט דער מאָרגענרייטע.

טאַניאַ קאָוואַלטשוק האָט קיין נאָהענטע קרובים נישט געהאַט, און די, וואָס זי האָט יאָ געהאַט, האָבען געוואוינט ערגעץ וויט, אין קליינרוסלאַנד, און מסתמא אפילו קיין אַנונג נישט געהאַט פֿון משפט און פֿון פֿאָרשטעהענדען טויטשטראָף; מוסיא און װערנער אַלס אונבעקאַנטע, האָבען קיין קרובים זאָגאַר נישט געקאָנט האָבען, און נאָר צוויי, סערגיי גאָלאָווין און וואַסילי קאַשי־רין, איז פֿאָרגעשטאַנען זיך צו זעהען מיט די עלטערן. און ביידע האָבען זיי מיט גרויעל און אַנגסטען געטראַכט פֿון דער זעהונג, נאָר זיך נישט ענטשלאָסען אָבצוזאָגען די אַלטע לייט אין לעצטען געשפּרעך, אין לעצטען קוש.

בעזונדערס האָט געליטען פֿון דער בעפֿאָרשטעהענדער זעהונג סערגיי גאָלאָווין. ער האָט זעהר ליב געהאַט זיין טאַטי־מאַמי, האָט זיך גאָר נישט לאַנג מיט זיי געזעהען, און איז איצט געווען אין פּחד. — וואָס וועט דאָ זיין. דער טויטשטראָף זעלבסט אין זיין נאַטירליכער אונגעהויערער אויסערגעוועהנליכקייט, אין זיין דעם מח פֿאַרגעבענדער װאַנזיניגקייט — האָט זיך פֿאָרגעשטעלט דער איינבילדונגסקראַפֿט אַלס לייכטער און אויסגעזעהען נישט אַזוי שרעקליך, ווי די עטליכע מינוט, קורצע און אונפֿערשטענדליכע, וואָס שטעהען ווי אויסערהאַלב דער צייט, ווי אויסערהאַלב דעם לעבען אַליין. ווי צו קוקען — וואָס צו דענקען — ווי צו רעדען — האָט זיך אָבגעזאָגט צו פֿאַרשטעהן זיין מענש־ליכער שכל. בלויז דאָס איינפֿאַכע און געוועהנליכע: נעמען פֿאַר די האַנד, אַ קוש טון, זאָגען: „וואָס מאַכסטו, טאַטי״, — האָט אויסגעזעהן

אונבאַגרײַפֿליך גרויזאַם אין זײַן אונגעהוירער, אוממענשליכער, וואַנ־זיניקער פֿאַלשקײַט.

נאָכ'ן אורטייל האָט מען די בעשולדיגטע נישט אַרײַנגעפֿירט צוזאַמען, ווי ס'האָט גערעכענט קאָוואַלטשוק, נאָר איבערגעלאָזט יעדען אין זײַן איינזאַמען קאַמער; און אַ גאַנצען טאָג, ביז אין דעם ווינטער, ווען עס זענען געקומען די עלטערן, האָט סערגיי גאַלאָווין וואוטיג געשפּרײַזט איבער'ן קאַמער, געצופּט דאָס בערדעל, אומגליקליך געקנײַטשט זיך און עפּעס געוואָרטשעט. ווען־ניט־ווען זיך אָבגעשטעלט אין מיטען גערן, אָנגענומען אַ פֿולע ברוסט מיט לופֿט און זיך אָבגעבלאָזען ווי אַ מענש, וואָס איז צו לאַנג געווען אונטער'ן וואַסער. נאָר אַזוי איז ער געווען געזונד, אַזוי פֿעסט איז געזעסען אין אידם דאָס יונגע לעבען, אַז אפילו אין די מינוטען פֿון אכזריות'דיגסטען ליידען האָט דאָס בלוט געשפּילט אונטער דער הויט און פֿערפֿאַרבט די באַקען, און ליכטיג און נאַאיוו האָבען געבלויט די אויגען.

פֿאַרגעקומען איז אַלץ, אָבער, בעסער, ווי סערגיי האָט ער־וואַרטעט.

דער ערשטער איז אַרײַנגעקומען אין צימער, וואו ס'איז פֿאָר־געקומען די זעהונג, סערגיי'ס פֿאָטער, פּאָלקאָווניק אין דימיסיע, ניקאָלאַי סערגייעוויטש גאָלאָווין. געווען איז ער אינגאַנצען גלייך ווײַס — דאָס געזיכט, די באָרד, די האָר און די הענט — גלייך ווי מען וואָלט אַ שניי־סטאַטוע אָנגעטון אין מענשען־קליידער; און אַלץ דאָס זעלבע איז געווען דאָס רעקעל, דאָס אַלטינקע, נאָר ריין־אויסגעפּוצטע, מיט בעגנדן שמעקענדיגע, מיט נײַאינקע פּאָפּערעטשנע פֿאַלעטען; און אַרײַנגעקומען איז ער פֿעסט, פּאַראַדנע, מיט פֿעסטע, דײַטליכע טריט. אויסגעצויגען די ווײַסע טרוקענע האַנד און הויך געזאָגט:

— וואָס מאַכסטו, סערגיי!

נאָך אידם האָט דראָבנע געשפּרײַזט די מוטער און משונה־מאָדנע געשמייכעלט. נאָר האָט אויך געדריקט די האַנט און הויך איבער'חזר'ט:

— וואָס מאַכסטו, סערעזשענקע!

אַ קוש געגעבען אין די ליפּען — און שווײַגענדיג זיך געזעצט. נישט אַ וואָרט געטון זיך, נישט צווויינט זיך, נישט צושריגען, נישט געטון עפּעס גרויזאַמעס, וואָס סערגיי האָט ערוואַרטעט, — נאָר

אַ קוש געטון און, שווײַגנדיק, זיך געזעצט. און אַפילו צורעכט געמאַכט מיט די ציטערדיקע הענט דאָס שוואַרצע זײַדענע קלייד.

סערגיי האָט נישט געוווּסט, אַז די גאַנצע פֿאַרגאַנגענע נאַכט, פֿאַרשלאָסן אין זײַן קאַבינעט, האָט דער פּאָלקאָווניק מיט דער אָנשטרענגונג פֿון אַלע זײַנע קרעפֿטן באַטראַכט די צוקונפֿט. נישט שווערער מאַכן, נאָר ערלײַכטערן דאַרפֿן מיר די לעצטע מינוטן אונזער זון, — האָט פֿעסט בעשלאָסן דער פּאָלקאָווניק און פֿאַרזיכטיג אָבגעוואוינען יעדע מעגלעכע פֿראַגע פֿון מאָרגנדיקן געשפּרעך יעדן רודיר. נאָר צײַטנווײַז זיך פֿערפּלאָנטערט, פֿערלוירן דאָס, וואָס האָט בעוויזן צוגרייטן, און ביטער געוויינט אין ווינקל פֿון דער ציזראַטענער קאַנאַפּע. און אין דער פֿריה ערקלערט דער פֿרוי, ווי זיך צו האַלטן אויף דער זעדונג.

— איבערהויפּט, גיב אַ קוש — און שווײַג! — האָט ער געלערנט.

— דערנאָך מעגסטו אַפֿילו רעדן, אַ ביסעל שפּעטער, נאָר ווען וועסט געבן אַ קוש, — שווײַג. רעד נישט באַלד נאָכן קוש, פֿערשטעהסט? ווײַל וועסט זאָגן נישט דאָס, וואָס מ'בעדאַרף.

— כ'פֿערשטעה, ניקאָלאַי סערגײעוויטש, — האָט געענטפֿערט די מוטער ווײַנענדיק.

— און ווײַן נישט. זאָל דיך גאָט אָבהיטן, זאָלסט ווײַנען! דו וועסט אים דאָך קוילען, אויב וועסט ווײַנען, אַלטע!

— פֿאַר וואָס זשע ווײַנסטו אַליין?

— מיט איך וועסטו זיך צוווײַנען! דאַרפֿסט נישט ווײַנען, הערסט?

— גוט, ניקאָלאַי סערגײעוויטש.

אויף דער דראָזשקע האָט ער געוואָלט נאָכאַמאָל איבער־חזר'ן זײַן אָנזאָג, נאָר ער האָט פֿערגעסן. און אַזוי זענען זיי טאַקי געפֿאָהרען שווײַגענדיק, אײַנגעבויגן, בײדע גרויע און אַלטע, און געטראַכט, און די שטאָדט האָט פֿרײליך געראַוישט: ס'איז געווען מאַסלעניצע, און אויף די גאַסן איז געווען רוישיק און לעבעדיק.

אַלע האָבן זיך געזעצט. דער פּאָלקאָווניק האָט זיך אויפֿגעשטעלט אין דער צעגרייטער פּאָזע, פֿערלעגט די די רעכטע האַנד אונטערן לאַץ פֿון ראָק. סערגיי איז געזעסן אַווילע, האָט בעגעגנט נאָהענט דאָס גערינצעלטע געזיכט פֿון דער מוטער און איז אויפֿגעשפּרונגען.

— דין, סערעזשענקע, — האָט געבעטען די מוטער.

— זעץ זיך סערגיי, — האָט אונטערגעהאַלטען דער פאָטער.

געשוויגען אַ ביסעל. די מוטער האָט מאָדנע געשמייכעלט.

— ווי האָבען מיר געבעטען פאַר דיר, סערעזשענקע. דער טאַטי...

— אומזיסט מאַמעלע...

— מיר האָבען געמוזט דאָס טון, סערגיי, כדי דו זאָלסט נישט מיינען, אַז די עלטערען האָבען דיך פערלאָזען.

ווידער געשוויגען אַביסעל. ס'איז שרעקליך געווען אַרויסצוזאָגען אַ וואָרט, גלייך ווי יעדעס וואָרט אין דער שפּראַך וואָלט פערלוירען זיין באַדייטונג און באַדייט נאָר איינס: טויט. סערגיי האָט אַ קוק געטון אויפ'ן ריינינקען, מיט בענזין שמעקענדיגען רעקעל פון פאָטער און האָט געטראַכט: איצט איז קיין הענשטשיק נישטאָ, הייסט עס דער טאַטי האָט איהם אַליין געפּוצט. ווי זשע האָב איך עס פריער נישט באַמערקט, ווען ער פּוצט דעם ראָק? אין דער פריה כמעט. — און האָט פּלוצים געפרעגט:

— און וואָס מאַכט די שוועסטער? געזונד?

— נינאָטשקאַ ווייסט גאָר נישט, — האָט איילענדיג געענטפערט די מוטער.

נאָר דער פאָלקאָווניק האָט זי שטרענג אָבגעשטעלט:

— צו וואָס זאָגען ליגען? דאָס מיידעלע האָט איבערגעלייענט אין די צייטונגען. זאָל סערגיי וויסען, אַז אַלע... זיינע נאָהענטע... האָבען... דעמאָלט... געטראַכט און...

ווייטער האָט ער שוין נישט געקאָנט רעדען און האָט זיך אָבגעשטעלט. פּלוצים האָט דער מוטערס פּנים, עפּעס מיט [illegible], זיך [illegible]קנייטשט, צושווימען, אָנגעהויבען צו וואַקלען, געוואָרען נאַס און ווילד. די אָבגעבלאַקעוועטע אויגען זענען וואַנזיניג געקראָכען פון די לעכער, דער אָטעם געוואָרען אַלץ עפּטער און קורצער און העכער.

— סע... סער... סע.. סע.. — האָט זי [illegible], נישט פאַרמאַכענדיג די ליפּען. — סע...

— מאַמעלע!

דער פאָלקאָווניק האָט אַ שפּאַן געטון פאָרווערטס און, אינגאַנצען טרייסלענדיג זיך, מיט יעדען פאַלד פון זיין ראָק, מיט יעדען קנייטש פון געזיכט; נישט פאַרשטעהענדיג, ווי ער אַליין איז שרעקליך

אין זײַן שטערבלעכער װײַסקײט, אין זײַן אױסגעמוטשעטער פֿעריאושיטער פֿעטקײט, געזאָגט צו דער פֿרױ:

— שװײַג! מוטשע איהם נישט! מוטשע נישט! מוטשע נישט ער דאַרף שטאַרבען! מוטשע נישט!

דערשראָקען, האָט זי שױן געשװיגען, און ער האָט נאָך אַלײן אײַנגעהאַלטען געטרײסעלט פֿאַר דער ברוסט מיט די צונױפֿגעדריקטע פֿױסטען און געשטענה'ט:

— מוטשע נישט!

דערנאָך אָבגעטרעטען צוריק, אַרײַנגעלעגט אונטער'ן לאַץ פֿון ראָק די ציטערדיגע האַנד און הױך, מיט'ן אױסדרוק פֿון פֿערשטאַרקטער רוהיגקײַט, געפֿרעגט מיט די װײַסע ליפּען:

— װען?

— מאָרגען, אין דער פֿריה — מיט אַזאַ אײגענע װײַסע ליפּען האָט געענטפֿערט ס ע ר ג ײ.

די מוטער האָט געקוקט אַראָב, געקײַט מיט די ליפּען און װי נאָר נישט געהערט. און נישט אױפֿהערענדיג צו קײַען, װי פֿערלױרען די פּראָסטע און משונה־מאָדנע װערטער:

— ניגאָטשקאַ האָט דיך געהײסען אַ קוש טון, סערעזשענקע.

— גיב זי אַ קוש פֿאַר מיר, — האָט געזאָגט ס ע ר ג ײ.

— גוט. נאָך גריסען דיר די ח װ אָ ס ט אָ װ ' ס.

— װאָסערע ח װ אָ ס ט אָ װ ' ס? אַך, יאָ!

דער פּאָלקאָװניק האָט איבערגעהאַקט:

— נו, מען מוז געהן. הױב זיך אױף, מוטער, מען מוז.

אין צװײַען האָבען זײ אױפֿגעהױבען די אָבגעשװאַכטע מוטער.

— געזעגען זיך! — האָט באַפֿױלען דער פּאָלקאָװניק. — צלם־איבער.

זי האָט געטון אַלץ, װאָס מען האָט איהר געהײסען. נאָר צלמ'דיג און קושענדיג דעם זוהן מיט אַ קורצען קוש, האָט זי געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און געשטענה'ט זינלאָז:

— נײן, ס'איז נישט אַזױ. נײן, נישט אַזױ. נײן, נײן. װי זשע װעל איך דערנאָך? װי זשע װעל איך זאָגען? נײן, נישט אַזױ.

— זײַ געזונד, סערגײ! — האָט געזאָגט דער פֿאָטער. זײ האָבען געדריקט די הענט און פֿעסט, נאָר קורץ זיך צוקושט.

— דו... — האָט אָנגעהױבען ס ע ר ג ײ.

— נו? — האט אבגעריסען געפרעגט דער פאטער.

— ניין, נישט אזוי. ניין, ניין. ווי זשע וועל איך זאגען? — האט געטענה'ט די מוטער, שאקלענדיג מיט'ן קאפ. זי האט שוין בעוויזען ווידער זיך אנידערזעצען און האט זיך איינגאנצען געשאקעלט.

— רו... — האט ווידער אנגעהויבען סערגיי. פלוצים האט זיין פנים אומגליקליך, קינדיש זיך צוקנייטשט און די אויגען זענען מיט אמאל פארלאפען מיט טרערען. דורך זייער פינקלענדיגע איבערפלעכע האט ער נאהענט דערזעהען דאס ווייכע פנים פון פאטער אויך מיט אזעלכע אויגען.

— רו, פאטער, ביזט אנ'אידעלער מענש.

— וואס רעדסטו! וואס רעדסטו! — האט זיך דערשראקען דער פאלקאווניק. און פלוצים, ווי איבערגעבראכען, ארויסגעפאלען מיט'ן קאפ אויפ'ן שולטער צום זוהן. געוועזען איז ער אמאל העכער פון סערגיי, נאר איצט איז ער געווארען א נידריטשקער, און דער ווייכער קאפ איז ווי א ווייס קנוילעכעל געלעגען אויפ'ן שולטער פון זוהן. און ביידע האבען שווייגענדיג גיריג זיך געקושט: סערגיי די ווייכע ווייסע האר, און ער — דעם ארעסטאנטען־חאלאט.

— און איך? — האט פלוצים געזאגט א הויך קול.

אומגעקוקט זיך: די מוטער איז געשטאנען און, פערווארפען דעם קאפ, געקוקט מיט כעס, כמעט מיט פעראכטונג.

— וואס איז, מוטער? — האט אויסגעשריגען דער פאלקאווניק.

— און איך? — האט זי געזאגט, שאקלענדיג מיט'ן קאפ, מיט וואונדערליכער אויסדריקליכקייט. — איהר קושט זיך, און איך? מאנסלייט, יא? און איך? און איך?

— מאמעלע! — האט זיך א ווארף געטאן סערגיי צו איהר.

דא איז פארגעקומען דאס, פון וואס מען קאן נישט און מען טארף נישט שרייבען.

די לעצטע ווערטער פון'ם פאלקאווניק זענען געוועזען:

— איך בענטש דיך אויפ'ן טויט, סערעזשע. שטארב דרייסט, ווי אנ'אפיציר.

און זיי זענען אוועקגעגאנגען. עפיס אוועקגעגאנגען. געווען, געשטאנען, גערעדט — און פלוצים אוועקגעגאנגען. אט דא איז געזעסען די מוטער, אט דא איז געשטאנען דער פאטער — און פלוצים עפיס אוועקגעגאנגען. צוריקקומענדיג אין קאמער, האט סערי־

זי זיך געלעגט אויפֿן טאַפּטשאַן, מיטן פּנים צו דער וואַנט, צו געהאַלטן זיך פֿאַר די סאָלדאַטן, און לאַנג געוויינט. דערנאָך, מידע פֿון די טרערן, שטאַרק איינגעשלאָפֿן.

צו וואָסילי קאַשירין איז געקומען נאָך די מוטער — דער טאַטער אַ רײַכער הענדלער, האָט ניט בעוויליגט צו קומען. וואָסילי האָט בעגעגנט די אַלטע, שפּרײַזענדיג איבערן צימער און ציטערניג פֿון קעלט, האָטש ס'איז געווען וואַרעם און זאַנאַר היים. אוי ער געשפּראָך איז געווען אַ קורצער, אַ שווערער.

— ניט בדאי געווען, מאַמע, צו קומען. נאָר זיך און מיך ווײַ איידער אויסמוטשען.

— צו וואָס האָסטו דאָס, וואָסיאַ! צו וואָס האָסטו דאָס געטון מאַמעניו! — די אַלטע האָט זיך צעוויינט, אַבווישענדיג זיך מיט די עקן פֿון שוואַרצען ווײַרענעם טיכעל. און מיט דער טבע, וואָס איז געווען בײַ איהם און זײַנע ברידער, צו שרײַען אויף די מוטער, וועלכע פֿערשטעהט גאָר ניט, האָט ער זיך אָבגעשטעלט און, ציטערנדיג פֿון קעלט, בײַז אָנגעהויבען.

אָט האָסטו דיר! איך האָב אָבער געוואוסט! אידר פֿערשטעהט דאָך גאָר ניט, מאַמע! גאָר ניט!

— נו, נו, נוט. וואָס איז דיר — קאַלט?

— קאַלט... — האָט אָבגעשניטען וואָסילי און האָט ווידער אָנגעהויבען צו שפּרײַזען, פֿון דער זײַט, בײַז קוקענדיג אויף די מוטער.

— אפשר פֿערקיהלט זיך?

— אַך, מאַמע, וואָס פֿאַר אַ פֿערקיהלונג, ווען...

און האָט פֿערזיאָושט אַ מאַך געטון מיט דער האַנד. די אַלטע האָט געוואָלט זאָגען: „און אונזערער האָט פֿון מאָנטאָג געהייסען באַקען בלינעס“, נאָר האָט זיך דערשראָקען, און אָנגעהויבען צו קלאָגען:

— געזאָגט האָב איך איהם: דאָך אַ זוהן דאָך, גיה, גיב מחילה ניין, האָט זיך אײַנגעשפּאַרט, אַלטער צאַפּ...

— זאָל ער געהן צו אַלדע רוחות. וואָס איז ער מיר פֿאַר אַ טאַטע! ווי געווען דאָס גאַנצע לעבען אַ בן-בליעל, אַזוי געבליבען.

— וואַסענקאַ, פֿון טאַטען אַזוי! — די אַלטע האָט זיך אינגאַנצע אויסגעצויגען מיט אַ פֿאָרוואורף.

— פון טאַטען.

— פון אַנ'איינענעם טאַטען!

— וואָס פאַר אַ טאַטע איז ער מיר.

ס'איז געווען ווילד און אומגעלומפּערט. פון פּאַרענט איז געשטאַנען דער טויט, און דאָ איז געוואַקסען עפּעס קליינינקעס, לעדינעס, אומגעצליכעס און די ווערטער האָבען געקראַכט ווי לעדיגע שאָלעכץ פון ניס אונטער די פיס. און כמעט ווייענדיג — פון ווערגמיט, פון דעם איבּינען נישט פערשטעהן, וואָס איז ווי אַ וואַנד דאָס גאַנצע לעבען געשטאַנען צווישען איהם און די איינענע, און האָט איצט, אין דער לעצטער שעה פאַרן טויט, ווילד איבערגעקעהרט זיינע קליינינקע נאַרישע אויגען — האָט וואַסילי אָנגעהויבען צו שרייען:

— פערשטעהסט שוין אַ מאָל, אַז מען וועט מיך הענגען! הענגען! פערשטעהסט איהר צי ניין? הענגען!

— וואָלסט נישט געטשעפּעט קיין מענשען, וואָלט מען דיך... — האָט געשריגען די אַלטע.

— גאָטעניו! וואָס איז דאָס! דאָס טרעפט דאָך אַפילו ביי חיות נישט. אַ זוהן בין איך אייך צי ניין?

ער האָט זיך צווויינט און געזעצט אין ווינקעל. צווויינט האָט זיך אויך די אַלטע אין איהר ווינקעל. אָנגעבּטיגע חאָטש אויף אַנ'אויגענבליק זיך צונויפגיסען אין געפיהל פון ליעבע און אַנטקעגענשטעלען איהם דעם גרויל פון קומענדען טויט, האָבען זיי געווויינט מיט קאַלטע די הערצער נישט הערוואַרמענדע טרערען פון איינזאַמקייט. די מוטער האָט געזאָגט:

— אָט זאָגסטו, צי בין איך דיר אַ מוטער צי ניין, מאַכסט פאַרוואורפע. און איך בין אין די טעג גאָר גרוי געוואָרען, אַ זקנה געוואָרען. און דו רעדסט, מאַכסט פאַרוואורפע.

— נו. גוט, גוט, מאַמע. זייַד געזונד. איהר דאַרפט געהן. די ברידער גיט דאָרט אַ קוש.

— בין איך דען נישט אַ מאַמע? טוט מיר דען נישט באַנג?

ענדליך איז זי אַוועקגעגאַנגען. האָט ביטער געווינט, אָבווישענדיג זיך מיט די עקען פון טיכעל, נישט געזעהען דעם וועג. און וואָס ווייטער זי איז אַוועקגעגאַנגען פון טורמע, דאָס הייסער האָבען זיך געגאָסען די טרערען. איז צוריקגעגאַנגען צו דער טורמע, דערנאָך זיך פערבלאָנדזשעט ווילד אין שטאָדט, וואו זי איז געבוירען געוואָרען,

אויסגעהאַקטען, און זיך געשלעפּט. איז פֿאַרטאָגס אין עפּעס אַ ווייטען פֿאַרשטעטעל מיט עטליכע אַלטע אָפּגעבראָכענע בוימער, און זיך געזעצט אויף די נאַסע אָפּגעצאַנגענע באַנק. און פּלוצים פֿאַרשטאַנען: מאָרגען וועט מען אידם הענגען.

די אַלטע איז אויפגעשפּרונגען, געוואָלט לויפֿען, נאָר פּלוצים האָט זיך שטאַרק פֿאַרדרעהט דער קאָפּ, און זי איז אומגעפֿאַלען. דאָס צווייטע שטעטעל איז נאָס געוואָרען, געווען גליטשיג. און די אַלטע האָט זיך בשום אופן ניט געקענט אויפהויבען: האָט זיך געדרעהט אונטערהויבען אויף די עלענבויגענס און קניען, און ווידער געפֿאַלען אויף די זייט. דאָס שוואַרצע טיכעל איז אַראָפּגעקראָכען פֿונ'ם קאָפּ, אַנטפּלעקענדיג אויפֿן אָקען אַ ליסינע צווישען שטאַרק-גרויע האָר; און עפּעס האָט זיך איהר געדאַכט, אַז זי האַלט אויף אַ חופּה: מען מאַכט חתונה דעם זוהן און זי האָט געטרונקען ווײַן און איז שטאַרק שכור געוואָרען.

— כּקאַן נישט. אויף מײַן וואָרט, כּקאַן נישט! — האָט זי זיך אָפּגעזאָגט, שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ, און איז געקראָכען איבער'ן נאַסען מיסט, און איהר האָט מען אַלץ אײַנגעגאָסען ווײַן, אַלץ אײַנגעגאָסען.

און שוין ווען האָט געטאָן דאָס האַרץ פֿון שכור'ן געלעכטער, פֿון אויסגעמאַכטן, פֿון ווילדען טאַנץ, — און איהר האָט מען אַלץ אײַנגעגאָסען ווײַן. אַלץ אײַנגעגאָסען.

VI.

שטונדען לויפֿען.

אין דער פֿעסטונג וואו עס זענען געזעסען די פֿעראורטיילטע פֿאַרמשפּטען, איז געווען אַ טורם מיט אַ גאַלטען זייגער. יעדע שעה, יעדע האַלבע שעה, יעדע פֿערטעל שעה האָט דער זייגער אויסגעקלונגען עפּיס ציטערדיגעס, עפּעס טרויריגעס, עפּעס וואָס צוגעהערט אין דער לופֿט, ווי דאָס וויינען און רחמנות'דיגע געשריי פֿון די וואַנדער-פֿייגעל. בײַנאַכט איז די משונה'דיגע און טרויריגע מוזיק פֿאַרלוירען געגאַנגען אין געריש פֿון שטורם, פֿון דער טרוימער און לעבעדיגער נאַס וואָס געשלאָגען דער פֿעסטונג. געבראָכט האָבען טראַמוואַיען, געוויילט קאָפּיענס פֿון פֿערד, ווײַט פֿאָראויס האָבען געשריגען די ווילדע אויסגעמאַכטע; אויף טאָבלעצינער זענען פֿון דער אינטענדאַנטור אַנגעשפּאַרט

געזונטערטע פּודרמאַנטעס-פּויערן, און די גלעקלעך אויפֿן האַלדז פֿון
?יערטע קליינוואַקסיקע פֿערדלעך האָבן אָנגעפֿילט די לופֿט מיט זינגע-
ן. און אַ געוויש פֿון רעדער איז געהאַנגען אין גאַס: אַ ביסל שאַרפֿער
?ריליכער, מעסלענגיצע-געוויש; און אַזוי איז אָנגעקומען אין מאַ-
חושך די יונגע פֿריליגדיקע וואַרעמקייט, די שמוציקע קאַלוזשעס אויפֿן
?אַטמעמער, די פּלוצים פֿאַרשוואַרצטע בוימער פֿון גערטנדל. פֿון
ם האָט מען ברייטע פֿייכטע ריחן געבלאָזן בײַ וואַרעמער ווינט: האָט
זיך, מען האָט געקענט זען מיט די אויגן, ווי אין הבדידיקן פֿעלד
וואַקסן זיך אויך אין די גרענצלאָזע פֿרײַע רוימען פּרינציפּלעך,
ריזיקע שטיקלעך לופֿט און לאַכען, פֿלידערדיג.

בײַנאַכט פֿלעגט די שטאָדט שטיל ווערן אין אײַנאַמען ליכט
פֿון גרויסע עלעקטרישע זונען. און דאַמאָלט איז די רויִקע פֿאַרמונג,
ווי די פֿלאַכע ווענט פֿון וועלכער איז קיין איין פֿײַערל נישט געווען,
גוועקגעגאַנגען אין חשך און שטילקייט, מיט אַ שטריך פֿון שווי-
גן, אומבאַוועגליכקייט און פֿינסטערניש אָבגעטיילט זיך פֿון איבני-
קעבערינער, באַוועגליכער שטאָדט. און דעמאָלט האָט מען אָנגעהויבן
הערן דאָס שלאָגן פֿון זייגער; פֿרעמד דער ערד, לאַנגזאַם און
טרויריג איז געבוירן און פֿערלאָשען געוואָרן אין דער הויך די משונה-
דיגע מעלאָדיע. ווידער געבוירן געוואָרן, אָבגעטראָגן דעם אויער,
קלינגען רחמנות'דיג און שטיל — אָבגעריסן זיך — ווידער געקלונגען.
די גרויסע, הדרכוונטיקע, גלעזערנע טראָפּענס פֿון אומבאַוואוסטער
הויך זענען געפֿאַלן אין דעם מעטאַלישן, שטיל קלינגענדיגן בע-
קער שעהן און מינוטן. איינער וואַנדער-פֿינגל זענען געפֿלויגן.

אין די קאַזעמאַטן, וואו עס זענען געזעסן אײַנגעזעצטע די פֿאַר-
אורטיילטע, איז ספּי בײַטאָג, ספּי בײַנאַכט אָנגעקומען נאָר דער איינער
קלאַנג. דורכן דאַך, דורך די גרעב פֿון שטיינערנע ווענט איז ער אַרײַנ-
געדרונגען, צעבלאָזנדיג די שטילקייט, — אַוועקגעגאַנגען אומבאַמערקט,
און ווידער, אויך אומבאַמערקט צו קומען. אַמאָל האָט מען אים פֿון אים
פֿאַרגעסן און איבער נישט געהערט; אַמאָל מיט יאוש געוואַרט אויף
אים, לעבענדיג פֿון דעם קלאַנג ביז צום קלאַנג, שוין נישט טרויענדיג
דער שטילקייט. נאָר פֿאַר וויכטיגע פֿערברעכער איז געווען בעשטימט די
טורמע, באַזונדערע זענען אין איהר געווען תקנות, האַרטע, פֿעסטע
און האַרבע, ווי דער ווינקעל פֿון פֿעסטונגס-וואַנט; און אויב אין
אכזריות איז פֿאַראַן איידעלקייט, איז איידעל געווען די טויטע, טויטע

פֿייערלעך-שטומע שטילקייט, וואָס האָט די שטערן און דאָס לייכטן אַנטקעגן.

און אין דער פֿייערלעכער שטילקייט, געוואַקלטער הורך דאָס טרויעריגע קלאַנג פֿון די געשליפֿענע מעסערן, אָנגעטיילט פֿון אַלעם לעבעדיגן, האָבן פֿינף מענער, צוויי פֿרויענצימער און דרײַ מאַנגליאַנער, געוואַרט, ביז עס זאָל קומען די טויט, וואַרטן די מאַרטערער און דער מיסטעריע, און יעדער אויך זײַן שטימער זיך געגרייט צו איהם.

VII.

נישטאָ קיין טויט!

ווי דאָס גאַנצע לעבן איהרס האָט טאַניאַ קאַוואַלטשוק געטראַכט מער פֿון אַנדערע, און קיינמאָל פֿון זיך, אַזוי אויך איצט האָט זי נאָר פֿאַר אַנדערע געמוטשעט און געקוועלט זיך שטאַרק. דאָס טויט האָט זי זיך פֿאָרגעשטעלט אויף אַזוי פֿיל, אויף וויפֿיל עס שטעהט-פֿאָר, ווי עפּעס, וואָס פּײַנעט, פֿאַר סערגעושע גאָלאָ-ווין, פֿאַר מוסיאַ, פֿאַר אַנדערע — זי אַליין האָט עס ווי גאָר נישט גערירט.

און אַלס לוין פֿאַר די געצוואונגענע פֿעסטקייט אין געריכט האָט זי גאַנצע שטונדען געוויינט — ווי עס קענען וויינען אַלטע פֿרויען, וואָס האָבן איבערגעטראָגן אַ סך צרות, אָדער יונגע, נאָר זעהר בעדויערנדע, זעהר גוטע לײַט. און די השערה, אַז סערגע-ושען קאָן אויסגעהן טוטון, און ווערנער קאָן בלײַבן אָהן זײַן געוועהנליכען שטאַרקען טיי, און דאָס נאָך אַלץ צוגאָב צו דעם, אַז זיי דאַרפֿען שטאַרבען — האָט זי געקוועלט, פֿילײַכט נישט ווע-ניגער, ווי דער געדאַנק וועגען טויטשטראָף. דער טויטשטראָף איז עפּעס אונפֿערמיידליכעס, און וועגער פֿיצעריגעס, פֿון וואָס מאַן אַפּילו נישט כדאי צו רעדען; אָבער ווען סערגעוש אין תּפֿיסה, און דאָרטן נאָך פֿעהרן טוט, האָט נישט קיין טוטון, דאָס איז גאָר אומערטרעגליך. זי האָט זיך דערמאָנט, איבערקלײַבן די זיסע פּרטים פֿון געמיינזאַ-מען לעבן און איז געשטאַרבען פֿאַר שרעק, מאַלענדיג זיך דאָס באַגעגעניש פֿון סערגיי מיט די עלטערן.

און מיט אַ באַזונדער רחמנות האָט זי רחמנות געהאַט אויף מוסיאַ. שוין לאַנג האָט זיך איהר געדאַכט, אַז מוסיאַ האָט ליב

חערנער'ן, און חאָטש דאָס איז געװען אינגאַנצן נישט אמת, דאָך האָט זי געטרוימט פֿאַר זײ בײדע װעגן עפּעס גוטעס און ליכטיקן. אויף דער פֿרײַהײט האָט מוסיאַ געטראָגן אַ זילבערן רינ-געלע, אויף װעלכן ס'איז אויסגעקריצט געװען אַ שאַרבן, אַ ביין און אַ דערנער-קראַנץ אַרום זײ; און אָט, מיט װעדמאַג, האָט געקוקט טאַניאַ קאָװאַלטשוק אויף דאָס רינג, װי אויף אַ סימבאָל פֿון פֿעראורטײלטקײט, און דאָ אויף שפּאַס, דאָ ערנסט געבעטן מוסיאַ'ן זי זאָל עס אויסטאָן.

— שענק עס מיר, — האָט זי געבעטן.

— ניין טאַניעטשקאַ, כ'װעל נישט שענקען. און אויפֿן פֿינגער װעסטו אין גיכן טראָגן אַן אַנדער רינג.

מכח איהר װידער האָט מען אויך עפּעס געמײנט, אַז זי װעט אונגעבעדינט און נאָר גיך חתונה האָבן, און דאָס האָט זי בעליי-דיגט, — זי האָט נישט געװאָלט קיין מאַן. און דערמאָנענדיג זיך אָן די האַלב-קאַמאָטעסדיגע געשפּרעכן איהרע מיט מוסיאַ, און אָן דעם, אַז מוסיאַ איז איצט װירקליך פֿעראורטײלט, האָט זי זיך געשטיקט פֿון טרערן, פֿון מוטערליכן רחמנות. און יעדעס מאָל, װען ס'האָט געשלאָגן דער זײגער, האָט זי אויפֿגעהויבן דאָס פֿערװײנטע פּנים און זיך צוגעהערט — װי נעמט מען אָן דאָרט, אין יענע קאַזעמאַטן דעם ציטערדיגען, טערערישן רוף פֿון טויט.

און מוסיאַ איז געװען גליקליך.

פֿערלעגט די הענד אויפֿן רוקן, אין גרויסן, נישט לויט איהר װאוקס, אַרעסטאַנטן-חאַלאַט, װאָס האָט זי געמאַכט מאָדנע-ענליך צו אַ מאַנספּערשוין, צו אַ יונג בחורל, װעלכער האָט אָנגעטאָן אַ פֿרעמד קלײד, — האָט זי געשפּרײזט גלײך און אומערמידליך. די אַרבעל פֿון חאַלאַט זענען אויף איהר געװען לאַנג, און זי האָט זײ פֿערקײטשעט אַרויף, און די דינע, כמעט קינדישע, אָפּגעצײרטע הענט זענען אַרויס-געקאָמען פֿון די ברײטע לעכער װי די שטענגלעך פֿון אַ בלום פֿון גלאָז פֿון אַ פּראָסטן, שמוציגן קריג. דעם דינעם װײסן האַלז האָט געחאַפּט און אָנגעריבן די האַרטע מאַטעריע, און װען-ניט-װען, מיט אַ באַװעגונג פֿון בײדע הענט, האָט מוסיאַ בעפֿרײט דעם האַלז און פֿאָרזיכטיג אָנגעטאַפּט מיטן פֿינגער דאָס אָרט, װאו ס'האָט זיך געריבן און געברענט די צורײצטע הויט.

מוסיא האָט געשפּאַנט — און האָט זיך פֿאָרגעשטעלט פֿאַר די מענשען, אויפגערעגט און רויט ווערענדיג. און פֿאָרגעשטעלט האָט זי זיך אין דעם, וואָס זי, אַ יונגיטשקע, אַ גאָר נישט, וואָס האָט געטון אַזוי ווייניג און גאָר קיין העלדין נישט, וועט מען איבערגעבן דעם איינעם בכבודיגען און שענעם טויט, מיט וועלכען עס זענען געשטאָרבען ביז איהר אמתע העלדען און קדושים. מיט אונערשיטערליכע גלויבען אין מענשליכע גוטסקייט, אין מיטגעפיהל, אין ליבע, האָט זי זיך פֿאָרגעשטעלט, ווי איצט זענען צוליב איהר מענשען אויפגערעגט, קווילען זיך, האָבען רחמנות — און זי האָט זיך איצט געשעמט ביז רויטקייט. גלייך, ווי שטאַרבענדיג אויף דער תליה, וואָלט זי באַגאַנגען עפּעס אַ ריזיגע נאַרישקייט.

זי האָט שוין געבעטען אויף דער לעצטער זעהונג איהר פֿערטיידיגער, ער זאָל איהר ברענגען סם, נאָר האָט זיך פּלוצים פֿערכאַפּט: און וואָס וועט זיין, אויב ער און אַנדערע וועלען מיינען, אַז דאָס איז פֿון בעריהמעכץ אָדער פֿון פּחדנות, און אַנשטאָט צו שטאַרבען ענדיג און אונבעמערקט, וועט זי אָנמאַכען נאָך מעהר רעש; און זי האָט גיך צוגעגעבען:

— ניין, איבעריגענס, מען דאַרף נישט.

אויך איצט האָט זי געוואָלט נאָר איינס: ערקלערען די מענשען און בעווייזען זיי אויספֿיהרליך, אַז זי איז נישט קיין העלדין, אַז שטאַרבען איז כלל נישט שרעקליך, און אַז מען זאָל אויף איהר קיין רחמנות נישט האָבען און וועגען איהר נישט זאָרגען. ערקלערען זיי, אַז זי איז גאָר נישט שולדיג אין דעם, וואָס זי, אַ יונגיטשקע, אַ גאָר נישט, גיט מען איבער אַזאַ טויט און מען הויבט־אויף וועגען איהר אַזאַ רעש.

ווי אַ מענש, וועלכען מען בעשולדיגט ווירקליך, האָט מוסיא געזוכט פֿאָרענטפֿערונגען, געפּרובט צו געפֿינען כאָטש עפּעס וואָס, וואָס זאָל אויפהויבען איהר קרבן, געבען איהם די ריכטיגע ווערט. געטענה'ט: !

— געוויס, איך בין אַ יונגיטשקע און וואָלט נאָך געקאָנט לאַנג לעבען. נאָר?..

און ווי סיזינקט אַ ליכט אין גלאַנץ פֿון דער אויפגעגאַנגענער זון, האָט טריב און טונקעל אויסגעזעהן די יוגענד און דאָס לעבען פֿאַר דעם גרויסען און שטראַלענדיגען, וואָס דאַרף אויפשיינען איבער איהר קאָפּ. נישטאָ קיין פֿאָרענטפֿערונג.

אבער פילייכט דאס בעזונדערע, וואס זי טראגט אין נשמה — די אונבעגרענעצטע ליבע, די אונבעגרענעצטע גרייטקייט צום העלדענ-מוט, די אונבעגרענעצטע לייכטשעצונג פון זיך זעלבסט? זי איז דאך, ווירקליך, גישט שולדיג, וואס מען האט זי נישט געלאזט אויספירען אלץ, וואס זי האט געקאנט און געוואלט, — וואס מען האט זי דערהרגעט אויפ'ן שוועל פון טעמפעל, ביי די טרעפ פון מזבח.

נאר אויב אזוי, אויב דער מענש האט א ווערט נישט נאר דער-פאר, וואס ער האט געטון, נאר אויך דערפאר, וואס ער האט געוואלט טון — דעמאלט... דעמאלט, איז זי ווערט דעם מארטירער-קראנץ.

— מעגליך? — טראכט מוסיא שעמעוודיג. מעגליך, אז איך זאל ווערט זיין? ווערט זיין, אז מענשען זאלען נאך מיר וויינען, זיין אויס-געריסט, נאך מיר — אזא קליינינקער, אזא נאר נישט?

און אן אונגעדוליגע פרייד דאפט זי ארום. נישטא נישט קיין ספקות, נישט קיין וואקלען, זי איז אריינגענומען אין די פמליא, זי טרעט-אריין מיט רעכט אין די ריידען פון יענע ליכטיגע וואס פון אייביג אן, דורך שייטערהויפענס, אינקוויזיציע און טויטשטראף געהען צום הויכען הימעל. קלארער פרידען און רוה און גרענצלאזעס, שטיל-שיינענדעס גליק. גלייך ווי אוועקגעגאנגען וואלט זי שוין פון דער ערד, און האט זיך דערנעהענטערט צו דער אונבעקאנטער זון פון אמת און לעבען און שוועבט פריי פון לייב אין אידר ליכט.

— און דאס איז דער טויט. וואס זשע פאר א טויט איז דאס? — טראכט מוסיא וועליג.

און ווען עס זאלען זיך צונויפנעמען צו אידר אין קאזעמאט פון דער גאנצער וועלט מעלעדרטע, פילאזאפען און דענקערס, צו לעגען פאר אידר ביכער, מעסערס, העק און שלייפען, און זאלען בע-ווייזען, אז דער טויט עקזיסטירט, אז דער מענש שטארבט און ווערט ערמארדעט, אז קיין אונשטערבליכקייט איז נישט פאראן, — האלטען דיי זי גאר פאררואונרערט. ווי הייסט, ס'איז נישטא קיין אונשטערבליכ-קייט, ווען זי איז שוין תיכף איצט אונשטערבליך? פון וואסער זשע נאך אונשטערבליכקייט, פון וואסער נאך טויט קאן מען רעדען, ווען שוין תיכף איצט איז זי מויט און אונשטערבליך, לעבעדיג און טויט, ווי איז געווען לעבעדיג אין לעבען?

און ווען צו אידר אין קאזעמאט, אנפילענדיג אידם מיט שטאנ-

קענען, זאָל מען אַרײַנטראָגן אַ טרומנע מיט איהר אײגענעם פֿוי־לענדען קערפּער און זאָגען:

— קוק! דאָס ביסטו!

וואָלט זי אַ קוק געטאָן און געענטפֿערט:

— ניין. דאָס בין נישט איך.

און ווען מען זאָל איהר אָנהויבן צײַגערען, שרעקענדיג מיטן גרויזאַמען בילד פֿון פֿוילען, אַז דאָס איז זי — זי! — וואָלט מו־סיאַ געענטפֿערט מיט אַ שמייכעל:

— ניין. דאָס מיינט איהר, אַז דאָס — בין איך, נאָר דאָס בין נישט איך. איך בין די, מיט וועלכער איהר רעדט, ווי זשע קאָן איך זײַן דאָס?

— נאָר דו וועסט שטאַרבען און ווערען דאָס.

— ניין, איך וועל נישט שטאַרבען.

— מען וועט דיך הינריכטען. אָט איז דער שלײַף.

— מען וועט מיך הינריכטען, נאָר איך וועל נישט שטאַרבען. ווי קאָן איך שטאַרבען, ווען שוין איצט בין איך — אומשטערבליך!

און אָבגעטרעטען וואָלטען די געלעהרטע, פֿילאָזאָפֿען און הענ־קערס, זאָגענדיג מיט אַ שוידער:

— רירט נישט אָן דאָס אָרט. דאָס אָרט איז — הייליג.

פֿון וואָס נאָך האָט געטראַכט מוסיאַ? פֿון פֿיעלען האָט זי גע־טראַכט — ווײַל דער פּאָדעם פֿון לעבען האָט זיך נישט אָבגעריסען פֿאַר איהר דורכ'ן טויט, און האָט זיך געפֿלאָכטען רוהיג און גלײַך. געטראַכט פֿון די חברים — און פֿון יענע ווײַטע, וואָס מיט בענקשאַפֿט און וועה לעבען־איבער זײער טויטשטראָף, און פֿון יענע נאָענטע, וואָס וועלען צוזאַמען אַרויפֿגעהן אויפֿ'ן עשאַפֿאָט. האָט באַוואונדערט וואַסיליען, וואָס האָט ער זיך אַזוי דערשראָקען — ער איז שטענדיג געווען זעהר דרייסט און האָט זאָגאַר געקאָנט קאָטאָוועס טרײַבען מיט'ן טויט. אַזוי נאָך אין דער פֿריה, דינסטאָג, ווען זיי האָבען אָנגעטאָן מיט וואַסילי'ן אויף די לענדען אויפֿרייס־מאַשינען, וועלכע האָבען געדאַרפֿט אין עטליכע שעה אַרום אויפֿרייסען זיי אַליין, האָבען בײַ טאַניאַ קאָוואַלטשוק די הענט געציטערט פֿון אויפֿרעגונג, און מען האָט זי געמוזט באַזײַטיגען, און וואַסילי האָט געשפּאַסט, געוויזען שטיק־ געדרעהט זיך, געווען אַזוי אומפֿאָרזיכטיג זאָגאַר, אַז [illegible] האָט שטרענג באַוואָרנט:

— מען טאָר ניט זיין קיין גוטער ברודער מיט'ן טויט.

פאַר וואָס זשע האָט ער זיך איצט אַזוי דערשראָקן? נאָר אַזוי פּרעמד איז געווען מוסיאַ'ס נשמה דער דאָזיגער אונפערשטענדליכער פּחד, אַז ניך האָט זי אויפגעהערט צו טראַכטן פון איהם און וועגן זיין סבה — פּלוצים האָט זיך געוואַלדיג פערגלוסט צו זעהן מערעזשע גאַלאָווין און פון עפּעס אַלאָך טון מיט איהם, אַ טראַכט געטון — און נאָך געוואַלדיגער האָט זיך פערגלוסט צו זעהן ווערנער'ן און איהם אין עפּעס איבערצייגען. און פאָרשטעלענדיג זיך, אַז ווערנער געהט נעבען איהר מיט זיין דייטליכען געזאַסטענעם, די קנאַפעל אין דער ערד אַריינשלאָגענדען גאַנג, האָט מוסיאַ צו איהם גערעדט:

— ניין, ווערנער, טייערער, דאָס זענען אַלץ נאַרישקייטען, דאָס איז גאָר ניט וויכטיג, צי דו האָסט ערמאָרדעט נ. נ. צי ניין. דו ביסט אַ קלוגער, נאָר דו דענקסט, ווי זאָלסט שפּילען אין דיין שאָך: נעמען איין פיגור, נעמען די צווייטע, און דעמאָלט ערשט געווינען. דאָ איז וויכטיג, ווערנער, אַז מיר אַליין זענען גרייט צו שטאַרבען. פערשטעהסט? יענע לייט וואָס טראַכטען זיי דען? אַז ס'איז נישטאָ קיין שום שרעקליכערעס ווי דער טויט. האָבען אַליין אויסגעטראַכט דעם טויט, האָבען אַליין פאַר איהם מורא און שרעקען אונז. איך וואָלט אַפילו אַזוי וועלען: אַרויסגעהן אַליין פאַר אַ גאַנץ פאָלק סאָלדאַטען און אָנהויבען שיסען אין זיי פון אַ בראַונינג. זאָל זיין איך איינע, און זיי טויזענד, און איך וועל קיינעם נישט הרגענען. אָט דאָס איז טאַקי וויכטיג, וואָס זיי זענען טויזענד. ווען טויזענד רעדהרגענען איינעם, הייסט עס געווינט האָט דער איינער. דאָס איז אמת, ווערנער, ליבינקער.

אָבער אויך דאָס איז געווען אַזוי קלאָר, אַז עס האָט זיך נישט פערגלוסט בעווייזען ווייטער -- ווערנער האָט איצט אַליין פערשטאַנען, מסתמא. און אפשר האָט גלאַט נישט געוואָלט איהר געדאַנק זיך אָבשטעלען אויף איינעם — ווי אַ לייכטשוועבענדען פויגעל, פּריילכען עס זענען אָפען אונבעגרענצטע האָריזאָנטען, וועלכער האָט אַרייט צום גאַנצען רחבות, צו דער גאַנצער טיעפקייט, דער גאַנצער פריידי פון דער לאַשטענדער און זאַנפטער בלויקייט. סיהאָט געגאַן דער זייגער צען אויפהער, טרייסלענדיג די טויבע שטילע און אין דעם האַרמאָנישען ווייט-שענגעם טאָן האָבען זיך

אַרײַנגעגאָסן געדאַנקען, און אויך אָנגערופֿן קלינגען; און מו-
זיק האָבן געוואָרן די גלאַטיג-מוזיקעדיגע בילדער. גלײַך ווי אין אַ
שטילע טונקעלע נאַכט וואָלט פֿאָרן ערגעץ מוסיאַ אויף אַ ברײַ-
טען און גלײַכן וועג, און מיט'אַמאָל זיך ווינקען ווײַסע רעסאָרען און
גלעקעלעך וואָלטן קלינגען. אָבגעגאַנגען איז יעדער אונרוה און
אויפֿרעגונג, צוגאַנגען איז אין חושך דאָס מידע לײַב און דער פֿרײליך-
ליכער געדאַנק האָט רוהיג געשאַפֿן העלע בילדער, זיך בעטרינקען
מיט זייערע פֿאַרבען און שטילער רוה. דערמאָנט האָט זיך מוסיאַ
אָן דרײַ חברים אידעלע, וועלכע מען האָט נישט-לאַנג אויפֿגעהאַנגען;
און די געזיכטער זייערע זענען געווען קלאָר און שמחה'דיג און נאָ-
ענט — נאָענטער פֿון יענע שוין, וואָס אין לעבען. אַזוי אין דער
פֿריה שמחה'דיג טראַכט אַ מענש פֿון הויז פֿון זײַנע פֿרײַנד, וואוהין
ער וועט אַרײַנקומען פֿאַרנאַכט מיט אַ גרוס אויף די לאַכענדע ליפּען.

זעהר מיד איז מוסיאַ געוואָרען פֿון געהן. האָט זיך צו-
געלעגט פֿאַרזיכטיג אויפֿן טאַפּטשאַן און האָט ווײַטער געטרוימט
מיט לײַכט צוגעמאַכטע אויגען. געקלונגען האָט אָהן אויפֿהער דער
ווינער, טרויסלאָזיג די שטומע שטילקײַט, און אין זײַנע קלינגענדיגע
גרענעצן האָבען שטיל געשווימען ליכטיגע זינגענדיגע בילדער. מו-
סיאַ האָט געטראַכט:

— איז מעגליך, אַז דאָס זאָל זײַן דער טויט? גאָט מײַנער,
ווי שען ער איז! אָדער דאָס איז דאָס לעבען? איך ווײס נישט, איך
ווײס נישט. כ'וועל קוקען און הערען.

שוין לאַנג, פֿון די ערשטע טעג פֿון געפֿענגניס, האָט אָנגע-
הויבען צו פֿאַנטאַזירען איהר געהער. זעהר מוזיקאַלישער, האָט ער
זיך פֿערשאַרפֿט פֿון דער שטילקײַט און אויף איהר פֿאָן פֿון אָרימע
נישקלעך ווירקליכקייט, מיט שריט פֿון וואַך-סאָלדאַטען אין קאָרידאָר,
קלאַנג פֿון זייגער, שמאַר פֿון ווינט אויפֿן אײַזערנעם דאַך, סקריפּ פֿונם
לאַמטערן, האָט ער בעשאַפֿן גאַנצע מוזיקאַלע בילדער. תחלת האָט
מוסיאַ פֿאַר איהם מורא געהאַט, אָבגעטריבען פֿון זיך, ווי קרענק-
ליכע האַלוצינאַציאָנס, דערנאָך פֿערשטאַנען, אַז זי אַליין איז גע-
זונד און אַז קײן שום קראַנקהײט איז דאָ נישטאָ — און האָט אָנגעהוי-
בען רוהיג זיך אונטערגעבען זיי.

איך איצט — פּלוצים גאַר קלאָר און דײַטליך האָט זי דערהערט
שפּיעל פֿון מיליטער-מוזיק. ערשטוינט האָט זי געעפֿענט די אויגען,

אונטערגעהויבן דעם קאָפּ — הינטערן פֿענסטער איז געשטאַנען נאַכט
און דער זינגער האָט געקלונגען. ווידער, הייסט עס! — האָט זי אַ טראַכט
געטאָן חודיג און האָט פֿאַרמאַכט די אויגן. און ווי זי האָט נאָר פֿאַר-
מאַכט, האָט די מוזיק אָנגעהויבן צו שפּילן ווידער. מען הערט
קלאָר, ווי פֿון אונטערן ווינקעל פֿון געביידע, פֿון רעכטס, געהען-אַרויס
סאָלדאַטען, אַ גאַנץ פֿאָלק און געהען פֿאַרביי פֿאַרן פֿענסטער. די
פֿיס קלאַפּען-אָב גלייכמעסיג דעם טאַקט אויף דער פֿאַרפֿרוירענער
ערד: איינס-צוויי! איינס-צוויי! — מען הערט אַפֿילו, ווי עס סקריפּען
העך-ניס-ווען די לעדערנע אויפֿן שטיוועל, פּלוצים גליטשעט זיך אויך
און גלייכט זיך תיכף אויס עמיצענס אַ פֿוס. און די מוזיק נאָהענ-
טער: אַ גאָר אינבעקאַנטער, נאָר זעהר הויכער און מונטערער יום-
טוב-מאַרש. ווי עס שיינט, איז אין פֿעסטונג עפּעס אַ יום-טוב.

אָט איז די קאַפּעלע שוין פֿאַרן פֿענסטער, און דער גאַנצער
קאַזעמאַט איז פֿול מיט פֿריילכע, ריטמישע פֿריינדליך-פֿאַרשיידענ-
שטימיגע טענער. איין טראָמפּייטער, אַ גרויסער, אַ מעשענער, פֿאַל-
שעוועט שאַרף, דאָ פֿאַרשפּעטיגט, דאָ פֿאַרלויפֿט לעכערליך פֿאָר-
אויס — מוסיאַ זעהט דאָס סאָלדאַטעל מיט דעם טראָמפּייטער, זיין
פּליסיגען פּרצוף, און לאַכט.

אַלץ הערווייטערט זיך. ס'פֿאַרשטילען די טריט: איינס-צוויי!
איינס-צוויי! פֿון דער ווייטענס איז די מוזיק נאָך שענער און פֿריי-
לכער. נאָך אַמאָל-צוויי, הויך און פֿאַלש-פֿריילעך שרייט-אויס מיט
אַ מעשענעם קול דער טראָמפּייטער, און אַלץ פֿאַרלעשט. און ווידער
קלינגט אויפֿן טורם דער זינגער, לאַנגזאַם, טרויריג, קוים-קוים וואַק-
לענדיג די שטילקייט.

— אַוועקגעשוואַמען! — טראַכט מוסיאַ מיט אַ לייכטען אָטעם.
איהר טוט באַנג די אַוועקגעגאַנגענע טענער, אַזעלכע פֿריילכע און
קאָמישע; טוט באַנג אַפֿילו די אַוועקגעגאַנגענע סאָלדאַטעלעך, ווייל
די פּליסיגע, מיט מעשענע טראָמפּייטערס, מיט סקריפּענדיגע שטי-
וועל וועגען גאָר אַנדערע, נאָר ניט יענע, און וועלכע זי וואָלט וועלען
שיקען פֿון ברויניג.

— נו, נאָך! — בעט זי זאַנפֿט. און קומען נאָך. בויגען זיך
אָן איבער איהר, רינגלען זי אַרום מיט אַ דורכזיכטיגען וואָלקען און
הויבען-אויף אין דער הויך, אַהין, וואו עס טראָגען זיך העכער-
פֿייגעל און שרייען, ווי העראָלדען. רופֿען, נעמען צו זיכען, זענען

ווייט מבשר וועגען זייער פֿלי. פֿלאַטערן ברייט מיט די פֿליגעל און דאָס פֿינסטערניש האַלט זיי, ווי ס'האַלט זיי אויך ס'ליכט; און אויף די בולטע ברוסטען, וואָס שניידען די לופֿט, וואַרפֿט אַ בלויע שיין פֿון אונטען די שיינענדע שטאָרט. אַלץ גלייכער קלאַפּט ס'האַרץ, אַלץ רוהיגער און שטילער איז דער אָטעם מוסיאַ'ס. זי שלאָפֿט איין. דאָס געזיכט איז מיד און בלייך; אַרום די אויגען קרייזען און אויף דין יענען די אויסגעטריקענטע מידעלישע הענט, — און אויף די ליפּען אַ שמייכעל. מאָרגען, ווען ס'וועט אויפֿגעהן די זון, וועט דאָס מענשליכע געזיכט זיך אויסקרימען מיט אַ אונמענשליכע גרימאַס, פֿערלאָפֿען ווערען וועלען מיט געטריכטע בלוט די געהירען און אַרויס-קריכען וועלען פֿון די לעכער די פֿערגלעזערטע אויגען — אָבער היינט שלאָפֿט זי רוהיג און שמייכעלט אין גרויסער אונשטערבליכקייט איה-רער.

איינגעשלאָפֿען איז מוסיאַ.

און אין טורמע געהט זיך איהר לעבען, טויבעס און שאַרף-אויגיגעס, בלינדעס און ליכטיג־ראָיהגעס, ווי דער אייביגער אומרוה אַליין. ערגעץ געהט מען. ערגעץ סודיעט מען זיך. ערגעץ האָט אַ קליִנג געטאָן אַ ביקס. האַכט זיך, עמיצער האָט אַ געשריי געטאָן. און אפשר האָט קיינער נישט געשריגען — גלאַט ס'דאַכט זיך פֿון שטילקייט.

אָט איז אָהן גערויש אָבגעפֿאַלען דאָס לופֿטשיקעל ביי דער טיר — אין טונקעלען לעכעל בעוויזט זיך אַ טונקעל וואָנסעדיג גע-זיכט. לאַנג און פֿערוואונדערט שטעלט עס אָן אויף מוסיאַ די אוי-גען — און פֿערשווונדט שטיל, ווי ערשינען.

ס'קליִנגט און ס'זינגט דער זייגער — לאַנג, מיט פּיין. גלייך ווי אויף אַ הויכען באַרג קריכען צו האַלבע נאַכט די מידע שעה'ען און אַלץ שווערער און שווערער ווערט דער וועג אַרויף. רייסען זיך אָב, גליטשען זיך, פֿליהען מיט אַ קרעכץ אַראָב — און ווידער קרענקליך פּויזען זיי צום שוואַרצען שפּיץ.

ערגעץ געהט מען. ערגעץ סודיעט מען זיך. און שוין שפּאַנט מען די פֿערד אין שוואַרצע אָהן לאַמטערנס קאַרעטען.

VIII.

ס'איז דאָ אי דער טויט, אי דאָס לעבען.

פון טויט האָט סערגיי גאָלאָווין קיינמאָל נישט געטראַכט, ווי ס'זאָל זיין אַ פרעמדע זאַך, וואָס האָט צו איהם קיין שום שייכות נישט. ער איז געווען אַ פעסטער, געזונטער, פריילעכער בחור, בע־שענקטער מיט דער רוהיגער און קלאָרער לעבענסלוסט, ביי וועלכער יעדער שלעכטער, פאַרן לעבען שעדליכער געדאַנק אָדער געפיהל פערשווינדט שנעל און אָהן אַ שפור אין אָרגאַניזם. ווי שנעל עס האָבען זיך פערהיילט ביי איהם אַלע שניטען, וואונדען און שטאָ־כען, אַזוי איז אַלעס דריקענדעס די נשמה וואונדענדעס, תיכף אַרויס־געשטופט געוואָרען און אַוועקגעגאַנגען. און אין יעדע זאַך און זאַגאַר שפּיל צי איז דאָס געווען פאָטאָגראַפיע, וועליסאָפּעד צי הכנות צו אַ טעראָריסטישען אַקט, האָט ער אַריינגעטראָגען די זעלבע רוהיגע און לעבענסלוסטיגע ערנסטקייט: אַלץ אין לעבען איז פריילוך, אַלץ אין לעבען איז וויכטיג, אַלץ דאַרף מען טון גוט.

און אַלץ האָט ער געטון גוט: פראַכטפאָל זיך בעגאַנגען מיט'ן זעגעל, געשאָסען פון רעוואָלווער אויסגעצייכענט; געווען פעסט אין פריינדשאַפט, ווי אין ליעבע, און פאַנאַטיש געגלויבט אין „עהרענ־וואָרט“. איינעגע האָבען געלאַכט פון איהם, אַז אויב אַ סישטשיק, אַ מאָרדע, אַ בעוואוסטער שפּיאָן וועט איהם געבען עהרענוואָרט, אַז ער איז נישט קיין סישטשיק — וועט סערגיי איהם גלויבען און חבר'יש דריקען די האַנד. איין חסרון איז געווען: ער איז געווען זיכער, אַז ער זינגט גוט, אין אמת'ן אָבער האָט ער נישט געהאַט קיין שום געהער, האָט געזונגען העסליך און האָט געפאַלשעוועט אַפילו אין רעוואָלוציאָנערע לידער; און זיך בעליידיגט, ווען מען האָט געלאַכט.

— אָדער איהר אַלע זענט עזלען, אָדער איך בין אַ עזעל, — פלעגט ער זאָגען ערנסט און בעליידיגט. און אַזוי ערנסט, אַ טראַכט געגעבען, האָבען אַלע בעשלאָסען:

— דו ביסט אַ עזעל. פון קול צו הערען.

נאָר פאַר דעם פעהלער, ווי עס טרעפט אָפט מיט גוטע מענ־שען, האָט מען איהם ליעב געהאַט, אפשר, נאָך מעהר, ווי פאַר די מעלות.

פאר'ן טויט האט ער אויף אזוי פיעל נישט מורא געהאט, און אויף אזוי פיעל נישט געטראכט פון איהם, אז אין אומגליקליכען פרידמארגען, פאר'ן ארויסגעהן פון דער דירה פון מאניא קאוואלטשוק, האט ער איינער ווי עס געהער צו זיין, מיט אפעטיט אבגעגעסען אנבייסען: אויסגעטרונקען צוויי גלעזער טיי מיט מילך און אויפגעגעסען א גאנצע בולקע פאר פינף קאפיקעס. דערנאך א קוק געגעבען מיט 'אומעט אויף ווערנער'ס נישט געריהרטע בולקע און געזאגט:

— און דו פאר וואס עסט נישט? עס, מען דארף זיך אונטערלעהנען.

— ס'ווילט זיך נישט.

— נו, וועל איך אויפעסען. גוט?

— נו, האסטו דאס אפעטיט, סערעזשע.

אנשטאט ענטפער, האט סערגיי, מיט א פערשטאפט מויל פערדומפט און פאלש אנגעהויבען זינגען:

— וויכרי ווראזשדעבניע וויעוט נאד נאמי...

נאכ'ן ארעסט איז ער אומעטיג געווארען: נישט גוט געמאכט, דורכגעפאלען, נאר האט א טראכט געטון: „ס'איז איצט דא עפעס אנדערש, וואס מען דארף ערפילען גוט — שטארבען", און איז פרייליך געווארען. און ווי מאדנע עס איז נישט, שוין אויפ'ן צווייטען טאג אין פעסטונג האט ער אנגעהויבען זיך צו פערנעהמען מיט גימנאסטיק נאך דעם אונגעווענליך־ראציאנאלען סיסטעם פון עפעס א דייטש מיללער, וועלכעס איז איהם זעהר געפעלען: האט זיך אויסגעטון נאקעט און, צו אונרוהיגער פערוואונדערונג פון וואכסאלדאט, וואס האט אויף איהם אכטונג געגעבען, אקוראט דורכגעמאכט אלע פארגעשריבענע אכטצעהן איבונגען. און דאס, וואס דער וואכסאלדאט האט נאכגעקוקט און, קענטיג געוואונדערט זיך, איז איהם געווען אנגענעהם, ווי א פראפאגאנדיסט פון מיללער'ס סיסטעם; און חאטש ער האט געוואוסט, אז וועט קיין ענטפער נישט בעקומען, דאך געזאגט צום אויג, וואס האט געשטעקט אין פענסטער:

— גוט, ברודער, שטארקט. אט וואס מען וואלט בעדארפט איינפיהרען ביי אייך אין פאלק, — האט ער אויסגעשריגען איבערצייגענד און וויך, כדי נישט צו דערשרעקען, נאר נישט זייענדיג חושד, אז דער סאלדאט האלט איהם פשוט פאר א משוגע'נעם.

דער מורא פֿאַרן טויט האָט אָנגעהויבען צו קומען צו איהם שטאַפּענווייז און עפּעס שטערכענווייז: גלייך ווי עמיצער זאָל נעמען און פֿון אונטען, מיט'ן גאַנצען כח, אַ שטעקן טון דאָס האַרץ מיט'ן פֿויסט. ס'טוט ניכער וועה, ווי ס'איז שרעקליך. דערנאָך פֿערגעסט זיך דאָס געפֿיהל — אין עטליכע שעה אַרום וועט עס ווידער קומען, און מיט יעדען מאָל ווערט עס אַלץ לענגער און שטאַרקער. אין שוין קלאָר הויבט-אָן אָנצונעמען די נישט-דייטליכע פֿאָרמען פֿון עפּעס אַ גרויסען און זאַגאַר אונערטרעגליכען שרעק.

— איז מעגליך, אַז איך זאָל מורא האָבען? — האָט אַ טראַכט געטון ס ע ר ג י י פֿערוואונדערט. — עו, נאַרישקייטען!

נישט ער האָט מורא געהאַט — מורא געהאַט האָט זיין יונג, פֿעסט, שטאַרק לייב, וועלכעס האָט זיך נישט געלאָזט אָבנאַרען נישט פֿון דער גימנאַסטיק פֿון דייטש מ י ל ע ר, נישט פֿון קאַלטען אַרומוואַשען, און וואָס פֿעסטער, וואָס פֿרישער עס איז געוואָרען נאָכ'ן קאַלטען וואַסער, דאָס שאַרפֿער און אונערטרעגליכער איז געוואָרען דאָס געפֿיהל פֿון אויגענבליקליכען שרעק. און טאַקי אין יענע מינוטען, ווען אויך יער פֿרייהייט האָט ער געשפּירט אַ בעוואונדערען צופֿלוס פֿון לעבענס-לוסט און קראַפֿט, אין דער פֿריה, נאָכ'ן שטאַרקען שלאָף און פֿיזישע איבונגען — פֿלעגט דאָ ערשיינען דער שאַרפֿער ווי פֿרעמדער שרעק. ער האָט דאָס בעמערקט און אַ טראַכט געטון:

— נאַריש, ברודער ס ע ר ג י י. עס זאָל לייכטער שטאַרבען, דאַרף מען עס אָבשוואַכען, און נישט שטאַרקען. נאַריש!

און האָט אויפֿגעוואָרפֿען די גימנאַסטיק און אָבוואַשונגען. און דעם סאָלדאַט, אַלס ערקלערונג און פֿאַרענטפֿערונג, אַ געשריי געטון:

— דו קוק נישט, וואָס איך האָב אויפֿגעהערט. אַ וואוייל מיטעל, נאָר פֿאַר די, וועלכע מען דאַרף הענגען, טויג נישט, און פֿאַר אַלע אַנדערע איז זעהר גוט.

און, ווירקליך, ס'איז געוואָרען כלומר'שט גרינגער. האָט אויך געפּרובט וועניגער עסען, אום נאָך מעהר זיך אָבצושוואַכען, נאָר נישט קוקענדיג אויפֿ'ן מאַנגעל פֿון פֿרישער לופֿט און איבונגען, איז דער אַפּעטיט געווען זעהר גרויס, שווער געווען איהם בייצוקומען, ער האָט אויפֿגעגעסען אַלץ, וואָס מען האָט געבראַכט. דערנאָך אָנגעהויבען צו טון אַזוי: נאָך נישט נעמענדיג זיך צום עסען, אַרויסגיסען אַ העלפֿט

פֿון געקעכץ אין עמער אַרײַן; און דאָס האָט כּלומרשט געדאַלפֿען: ס׳איז ערשינען אַ שטומפּיגע שלעפֿעריגקײט, אַ מידקײט.

— איך װעל דיר װײַזען! — האָט ער געדראָהט דעם לײַב, און אַלײן אומעטיג, צערטליך געפֿידערט מיט דער האַנד איבער די פֿױלע פֿעדוױכטע מוסקולען.

נאָר גיך איז דאָס לײַב געװעהנט געװאָרען אױך צו דעם רעזשים, און דער מורא פֿון טױט איז ערשינען נאָך אַ מאָל — אמת, נישט אַזאַ שאַרפֿער, נישט אַזאַ פֿײַערדיגער, נאָר נאָך מעהר טודנער, עהנליכער צו נישטנוטקײט. „דאָס איז דערפֿאַר, װאָס מען ציהט אַזױ לאַנג“ — האָט געטראַכט סערגײ: — „גוט װאָלט געװען די גאַנצע צײַט, ביז צום טױטשטראָף, אַדורכשלאָפֿען“, און האָט זיך געסטאַרעט װאָס לענגער צו שלאָפֿען. תּחילת איז עס איהם געראָטען, נאָר דערנאָך צי דערפֿאַר, װאָס ער איז איבערגעשלאָפֿען צי פֿון אַן אַנדער סבּה, איז געקומען שלאָפֿלאָזיגקײט. און מיט איהר שאַרפֿע װעדענדיגע געדאַנקען, און מיט זײ אױך אַ בענקשאַפֿט נאָכ׳ן לעבען.

— צו אַלדע רוחות, צי האָב איך דען מורא פֿאַר איהם? — האָט ער געטראַכט פֿון טױט. — דאָס טוט מיר באַנג דאָס לעבען. אַ פּראַכטפֿאָלע זאַך, װאָס עס זאָלען דאָרט נישט רעדען די פּעסימיסטען. און װאָס װאָלט זײַן, װען מען זאָל הענגען אַ פּעסימיסט? אַך, אַנ׳עבֿרה, דאָס לעבען, װעהר אַנ׳עבֿרה. און צו װאָס איז מיר אױסגעװאַקסען אַ באָרד? נישט געװאַקסען, נישט געװאַקסען, און דאָ פּלוצים אױסגעװאַקסען. און צו װאָס?

ער האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ אומעטיג און געזיפֿצט מיט לאַנגע, שװערע זיפֿצען. שװײַגען — און אַ לאַנגער, טיפֿער זיפֿץ; װידער קורצעס שװײַגען — און װידער נאָך אַ לענגערער, שװערער זיפֿץ.

אַזױ איז געװען ביז צום געריכט און ביז דער לעצטער שרעקליכער זעהונג מיט די עלטערן. װען ער האָט זיך אױפֿגעכאַפּט אין קאַזעמאַט מיט׳ן קלאָרען בעװאוסטזײַן, אַז מיט׳ן לעבען איז אַלץ געענדיגט, אַז פֿאַר איהם זענען נאָר עטליכע שעה װאַרטען אין לעדיגקײט און דער טױט — איז געװאָרען עפּעס משונה־מאָדנע. גלײַך װי מען װאָלט איהם ענטבלױזט אינגאַנצען, עפּעס אױסערגעװעהנליך ענטבלױזט — נישט נאָר דאָס אָנטון פֿון איהם אַראָפּגענומען, נאָר אָפּגעריסען פֿון איהם די זון, לופֿט, געריױש און ליכט, טאַטען און רעד. דער טױט איז נאָך נישטאָ, נאָר דאָס לעבען איז שױן אױך נישטאָ, און דאָ

איז עפּיס נייעס, מערקווירדיג-אונפערשטענדליכעס, עפּיס אַזוינס, וואָס צי האָט עס נישט קיין זין, צי האָט עס יאָ אַ זין, נאָר אַזאַ טיפען, געהיימניספולען און אונמענשליכען, אַז ס'איז אונמעגליך איהם צו ענטדעקען.

— צו אַלדע גוטע יאָהר! — האָט פּייניגליך זיך געוואונדערט סערגיי. — וואָס זשע איז דאָס אַזוינס? און וואו בין איך דאָס? איך... וואָס בין איך?

האָט זיך בעטראַכט אינגאַנצען, אויפמערקזאַם, מיט אינטערעס, פון די גרויסע אַרעסטאַנטען-מעשטעס, ביז צום בויך, אויף וועלכען דער האַלאַט איז אָבגעשטאַנען. איז זיך דורכגעגאַנגען איבער'ן קאַזעמאַט, צושפּרייט די הענט און בעטראַכט זיך ווי אַ פרוי אין אַ נייעם קלייד, וועלכעס איז צו לאַנג. האָט אַ דרעה געטון מיט'ן קאָפּ — דרעהט זיך. און דאָס עטוואָס משונה'דיגע — איז ער, סערגיי גאָלאָווין, און דאָס — וועט נישט בלייבען.

און אַלץ איז געוואָרען משונה-מאָדנע.

געפּרובט געהן איבער'ן קאַזעמאַט — משונה-מאָדנע, וואָס געהט. געפּרובט זיצען — משונה-מאָדנע, וואָס זיצט. געפּרובט געבען אַ טרונק וואַסער — משונה-מאָדנע, וואָס טרינקט, וואָס שלינגט, וואָס האַלט די קוואָרט, וואָס ס'זענען דאָ פינגער און די פינגער ציטערען. האָט זיך פערחלינעט, פערהוסט, און, הוסטענדיג, געטראַכט: ווי משונה-מאָדנע איז עס, וואָס כ'הוסט.

— וואָס איז, כ'גע'ה, שוין פון זינען צו וואָס! — האָט אַ טראַכט געטון סערגיי, און אַ קעלט האָט איהם אַרומגענומען. — דאָס וואָלט נאָך געפעהלט, חער רוה זאָל זיי נעמען!

אַ רייב געטון דעם שטערען מיט'ן האַנד, אָבער אויך דאָס איז געוועזען משונה-מאָדנע. און דעמאָלט, נישט אָטעמענדיג, אויף גאַנצע שעה'ען, דאַכט זיך, איז ער פערגליווערט געוואָרען אין אונבעוועגליכקייט, לעשענדיג יעדען געדאַנק, איינהאַלטענדיג אַ הויכען אָטעם, אויסמיידענדיג יעדע תנועה — ווייל יעדער געדאַנק איז געוועזען משוגעת, יעדע תנועה איז געוועזען משוגעת. צייט איז נישט געבליבען, ווי זי וואָלט זיך אומוואַנדלען אין דורכזיכטיגע לופטלאָזע רוימען, אין אַ ריזיגען פלאַץ, אויף וועלכען ס'איז אַלץ, אי די ערד, אי ס'לעבען, אי די מענשען; און דאָס אַלץ קאָן מען זעהן מיט איין בליק, אַלץ ביז צום סוף, ביז צום רעטהעלדהאַפטען באַרגשטורץ — דעם טויט. און נישט

דאָס האָט געפּײַניגט, וואָס מען זעהט דעם טויט, נאָר דאָס, וואָס אין איין צייט זעהט מען אי דאָס לעבען אי דעם טויט. מיט אַ לעסטערישער האַנד איז צוזאַמענגעריסען געוואָרען דער פאָרהאַנג, וואָס פאַרדעקט פון דורות דעם סוד פון לעבען און דעם סוד פון טויט. און זיי האָבען אויפגעהערט צו זיין סודות — נאָר נישט געוואָרען זענען זיי אויך פאַרשטענדליך, ווי אַן אמת, וואָס איז אויסגעצייכענט אויף אַ אומבעוואוסטער שפּראַך. נישט געווען איז אַזעלכע בעגריפען אין זיין מענשליכען מח, נישט געווען איז אַזעלכע ווערטער אין זיין מענשליכער שפּראַך, וועלכע זאָלען אימשטאַנד זיין אַרומצונעמען דאָס דערזעהענע. און די ווערטער: „כיהאָב מורא" האָבען געקלונגען אין איהם נאָר דערפאַר, וואָס ס'איז נישט געווען קיין אַנדער וואָרט, נישט עקזיסטירט האָט און נישט געקאָנט עקזיסטירען אַ בעגריף, וואָס זאָל פּאַסען צו דעם נייעם, אוממענשליכען שטאַנד. אַזוי וואָלט געווען מיט אַ מענשען, ווען ער, בלייבענדיג אין די גרענעצען פון מענשליכען פאַרשטאַנד, ערפאַהרונג און געפיהלען, זאָל פּלוצים דערזעהען גאָט אַליין — דערזעהען און נישט פאַרשטעהן, כאָטש וויסען זאָגאַר, אַז דאָס הייסט גאָט, און דערציטערט ווערען מיט די אונערהערטע עינויים פון אונערהערטען נישט-פאַרשטעהען.

— אָט האָסטו דיר מיללער'ן! — האָט ער פּלוצים הויך מיט אויסערגעוועהנליכער איבערצייגונג אַרויסגעזאָגט און אַ שאָקעל געטון מיט'ן קאָפּ. און מיט דעם אונערוואַרטעטען איבערבראָך אין געפיהל, צו וועלכען עס איז אַזוי פעהיג די מענשליכע נשמה, האָט ער זיך פריילעך און אָפענהערציג צולאַכט.

— אַי דו מיללער! אַי דו, מיין ליעבער מיללער! אַי דו מיין טייערער דייטשעל! און פאָרט ביסטו געווען גערעכט, מיללער, און איך, ברודער מיללער, בין אַ עזעל.

שנעל עטליכע מאָל זיך דורכגעגאַנגען איבערן קאַבינעט אין צו זייער גרעסטער פאַרוואונדערונג פון סאָלדאַט, וואָס האָט אַריינגעקוקט אין לעכעל, — שנעל זיך אויסגעטון ביז נאַקעט און פרייליך מיט'ן העכסטען פלייס אָרדנונגמעסיג אַדורכגעמאַכט אַלע אַכטצעהן איבונגען; אויסגעריבען און צוזאַמענגעריבען זיין יונג עטוואָס אָבגעפאַלען לייב זיך געזעצט, אַריינגענומען און אַרויסגעלאָזט לופט; שמעלערנד זיך אויף די שפּיץ־פינגער, אַרויסגעוואָרפען די הענט און די פיס און נאָך יעדער איבונג געזאָגט מיט פערגעניגען:

— אט אזוי! אט אזוי, ברודער מיללער! — די באקען זיינע האבען זיך צופלאמט, פון דער הויט זענען ארויסגעטרעטען טראפּענ־לעך היטצען, אנגעגעהמען שווייס, און דאס הארץ האט געקלאפט פעסט און גלייך.

— די מעשה איז, מיללער, — האט געשמועסט פערגיני ארויסשטעלענדיג די ברוסט אזוי, אז עס האבען זיך דייטליך אנגע־צייכענט די ריפען אונטער דער דין־אנגעצויגענער הויט, — די מעשה איז, מיללער, אז עס איז פאראן נאך א ביינעדיגע איבונג — דאס אויפהענגען פארן האלז אין אונבעוועגליכער פּאזע. און דאס הייסט טויטשטראף. פערשטעהסט, מיללער? מען נעמט א לעבע־דיגען מענש, לאמיר זאגען פערגיני גאלאחין, מען וויקעלט איהם ווי א לאלקע און מען הענגט פארן האלז, ביז ער וועט נישט שטארבען. ס'איז נאריש, ברודער מיללער, אבער מען קען נאך נישט טון — מען מוז.

האט זיך איינגעבויגען אויף די רעכטע זייט און איבער־געחזר'ט:

— מען מוז, ברודער מיללער.

IX.

שרעקליכע איינזאמקייט.

אונטער דעם וועלטען קלאנג פון זייגער, אבגעטיילט פון פערי־ניני און מוסיא מיט עטליכע לעדיגע קאמערטען, נאר אזוי שווער איינזאמער, ווי אין דער גאנצער וועלט עקזיסטירט נאר ער איינער, אין גרויעל און אומסטען האט פערענדיגט זיין לעבען דער אומגליקליכער וואסילי קאשירין.

פערשוויצט, מיט א נאם העמד, וואס איז צוגעשטאנען צום לייב מיט צולאזטע, פריהער געקרייזעלטע האר, האט ער קאנוואלסיוו און דעספּעראט זיך געוואָרפען אין קאמער, ווי א מענש, וועלכען עס טוען שרעקליך וועה די ציין. זיך צוגעזעצט, ווידער געלאפען, צוגעלעגט דעם שטערן צו דער וואנט, זיך אבגעשטעלט און געזוכט מיט די אויגען — ווי וואלט זוכען א רפואה. ער האט זיך אזוי איבערגעביטען, גלייך ווי ער וואלט האבען צוויי פערשידענע געזיכטער, און דאס פריהערדיגע, דאס יונגע איז ערגעץ אוועקגע־

גאַנגען, און אויף זײַן אָרט איז געבליבן אַ ניַעס, אַ שרעקליכעס, פֿון
דער פֿינצטערניש געקומענעס.

צו אים איז דער טויט־שרעק געקומען מיט אַ מאָל און באַ־
הערשט אים אינגאַנצן און מעכטיג. נאָך אין דער פֿריה געהענדיג
אויף אַ געוויסן טויט, האָט ער געטריבן מיט אים קאַטאָוועס,
און שוין אין אָבענד, פֿאַרשפּאַרט אין אײַנזאַמען קאַבינעט, איז ער
פֿאַרדרייט און פֿאַרשלינגען געוואָרן פֿון אַ חוואַליע פֿון וואַנזיניגן
שרעק. ביז ער איז אַליין, מיט אייגענעם ווילן, געגאַנגען אויף סכנה
און טויט, ביז ער האָט זײַן טויט, דעם אויסערליך־שרעקליכן,
געהאַלטן אין זײַנע אייגענע הענט, איז אים געווען לײַכט און פֿריליך
וואָגער: אין געפֿיהל פֿון אומבאַגרענעצטער פֿרײַהייט, פֿון דרייסטן
און פֿעסטן באַשלוס פֿון זײַן העלדישן און פֿרעכלאָזן ווילן
האָט פֿאַלקאָם געזינקען דאָס קליינינקע, צנויפֿגעקנייטשטע, ווי אַלט־
מיטשקע שרעקעלע. אַרומגעטאַטעל מיט אַ טײַוועלמאַשין, איז ער
אַליין ווי פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ טײַוועלמאַשין, דאָס אַרײַנ־
גענומען אין זיך דעם אַכזריותדיגן פֿאַרשטאַנד פֿון דינאַמיט, האָט
איבערגענומען זײַן פֿריערדיגע טויטשלאָגענדע מאַכט. און געהענדיג
אין גאַס, צווישן צוקאַכטע, וואַכעדיגע, פֿאַרדאַגהטע מענשן, וואָס
ראַטעווען זיך אײַלענדיג פֿון די דראָשקעס און טראַמווײַ, האָט ער זיך
אַליין אויסגעוויזן ווי אַ גאַסט פֿון אַן אַנדער, אומבאַקאַנטער וועלט,
וואו מען קען נישט קיין טויט, קיין שרעק.

און פּלוצים, אַזאַ שאַרפֿער, ווילדער, איבעראַשענדער שינוי.
ער גערעט שוין נישט, וואוהין ער וויל, אים פֿירט מען — וואוהין
מען וויל. ער קלײַבט זיך שוין נישט אויס קיין אָרט, נאָר מען זעצט
אים אין אַ שטיינערנע שטײַג און פֿאַרשליסט אויף אַ שליסעל, ווי
אַ זאַך. ער קען שוין נישט אויסקלײַבן פֿרײַ: לעבן צי טויט, ווי
אַלע מענשן, — אים וועט מען אומבאַדינגט און אונפֿאַרמײַדליך טײַ־
טן. מיט איין אויגענבליק צוריק די פֿאַרקאָרפּערונג פֿון ווילן, לעב־
בן און קראַפֿט, ווערט ער אַן אַנאַמגליקליך בילד פֿון דער איינציגער
אין דער וועלט קראַפֿטלאָזיגקייט, ווערט אַ חיה, וואָס וואַרט אויף
דער שחיטה, אַ טויטע און שטומע זאַך, וועלכע מען קען איבערשטע־
לן, פּרעסן, בראַטן. וואָס ער זאָל נישט רעדן, וועט מען זײַנע
ווערטער נישט הערן, און אַז ער וועט אָנהויבן שרײַען, וועט מען
פֿאַרשטאָפּן דאָס מויל מיט אַ שמאַטע, און וואָס ער אַליין שטעלן

די פיס, וועט מען אידם אוועקפירען און הענגען; און וועט ער ווייזען א ווידערשטאנד, זיך ווארפען, לעגען אויף דר'ערד — וועט מען אידם גובר זיין, איפרויבען, בינדען און א געבונדענעם צוטראגען צו דער תליה. און דאס, וואס די מאשין-ארבייט וועלען איבער אידם גרפילען מענשען אזעלכע, ווי ער, ניט זיי צו א נייעם, אויסערגעוועהנ-ליכען און גרויזאמען אנבליק: צי פון געשפענסטער, פון עפעס, וואס פערשטעלט זיך, וואס ערשיינט נאר אומזיסטען; צי פון מעכאנישע לאל-קעס אויף א ספרינזשינע: מען נעמט, מען כאפט, מען פירט, מען לעגט, מען צידט ביי די פיס. מען שניידט-אב דאס שטריקעל, מען לעגט, מען פירט, מען בעגראבט.

און פון ערשטען טאג טורמע זעהען די מענשען אין סילעבען פערהאנדעלט געווארען פאר אידם אין א אונבעגרייפליך-שרעקליכען וועלט פון געשפענסטער און מעכאנישע לאלקעס. כמעט דול פון שרעק, האט ער זיך געפרובט פערשטעלען, אז מענשען האבען א צונג און רעדען, און האט נישט געקאנט — האבען אויסגעזעהן שטום; האט געפרובט זיך דערמאנען זייערע רעדע, דעם זין פון ווערטער, וועלכע זיי בענוצען ביי בעצידונגען — און נישט געקאנט. די מיילער עפענען זיך, עפעס קלינגט, דערנאך פונאנדערגעהען זיי זיך, איבער-שטעלענדיג די פיס, און סיבלייבט נאר נישט.

אזוי וואלט זיך געפיהלט א מענש, ווען ביי נאכט, בשעת ער איז אין שטוב אליין, וואלטען אלע זאכען אויפגעלעבט, זיך אנגע-הויבען רידרען און ערווארבען איבער אידם, איבער'ן מענשען, הייסט גם, א אונבעגרענעצטע מאכט. פלוצים וואלטען אידם גענומען משפט'ן: די שאפע, די שטול, דער שרייבטיש און די סאפע. ער וואלט גע-שריגען און געווארפען זיך, געריפען נאך הילף, און זיי וואלטען אויף זייער לשון עפעס גערעדט צווישען זיך, דערנאך געפיהרט אידם הענגען: די שאפע, די שטול, דער שרייבטיש און די סאפע. און צוגעקוקט וואלטען זיך די איבריגע זאכען.

און אלץ האט אנגעהויבען אויסזעהן ווי א שפילעכעל חאַ-נילי קאשירנ'עץ, וועלכער איז געווען פערווארטיילט צום טויט דורך הענגען: זיין קאמעראט, די טיר מיט'ן לעכעל, דער קלאנג פון אנגעדרעהטען זייגער, די אקוראט-אויסגעקנאטענע סטאטוע און געזונטערס די מעכאנישע לאלקע מיט'ן ביקס, וועלכע קלאפט מיט די פיס איבער'ן קארידאר, און די אנדערע, וועלכע, שרעקעדיג, קו-

קען־אַרײַן צו איהם אין פֿענסטערל און שווײַגענדיג דערלאַנגען סע־סאַן. און דאָס, וואָס ער האָט איבערלעבט, איז נישט געווען מורא פֿאַר'ן טויט; גיכער האָט ער דעם טויט זאָגאַר געוואונשען. אין זײַן גאַנצער אײַביגער רעטעלהאַפֿטיקײַט און אומפֿאַרשטענדליכקײַט איז ער געווען נאָהענטער דעם פֿאַרשטאַנד, ווי די אַזוי ווילד און פֿאַנטאַסטיש אומגעוואַנדעלטע וועלט. נאָך מעהר, דער טויט איז ווי פֿאַרניכטעט געוואָרען אינגאַנצען אין דער משוגענער וועלט פֿון געשפּענסטער און לאַלקעס, פֿאַרלירען זײַן גרויסען און רעטעלהאַפֿטען זין, געוואָרען אויך עפּעס מעכאַניש, און נאָר דערפֿאַר שרעקליכעס. מען נעמט, מען כאַפּט, מען פֿיהרט, מען הענגט, מען ציהט די פֿיס. מען שנײַדט־אָב דאָס שטריקעל, מען לעגט, מען פֿיהרט, מען באַגראָבט.

פֿאַרשוואונדען פֿון דער וועלט אַ מענש.

אין געריכט האָט די נאָהענטקײַט פֿון די חברים געבראַכט קאַשירינען צו זיך, און ער האָט ווידער, אויף אַן אויגענבליק, דערזעהען מענשען: זיצען און משפּט'ן איהם און רעדען עפּעס אויף מענשען־לשון, הערען און פֿאַרשטעהען כלומר'שט. אָבער שוין אויף דער זעהונג מיט דער מוטער האָט ער, מיט דער אימה פֿון אַ מענשען, וואָס געהט פֿון זינען און פֿאַרשטעהט דאָס, דערפֿיהלט קלאָר, אַז די אַלטע פֿרוי אין שוואַרצען טיכעל — איז אײנפֿאַך אַ קונציג געמאַכטע מעכאַנישע לאַלקע, אין אַרט פֿון די, וואָס זאָגען: „פּאַ־פּאַ“, „מאַ־מאַ“, נאָר בעסער געמאַכט. האָט זיך געמיהט צו רעדען מיט איהר, און אַליין אויפֿצאַפּלענדיג, געטראַכט:

— גאָטעניו! דאָס איז דאָך אַ לאַלקע. אַ לאַלקע פֿון דער מוטער, און אָט דאָס איז אַ לאַלקע פֿון סאָלדאַט, און דאָרטען אין דער היים אַ לאַלקע פֿון פֿאָטער, און אָט דאָס — די לאַלקע פֿון וואַסילי קאַשירין.

ס'האָט געדויערט, נאָך אַ ביסעל, און ער וועט ערגעץ דערהערען אַ טראַסק פֿון אַ מעכאַניזם, אַ סקריפּ פֿון נישט געשמירטע רעדער. ווען די מוטער האָט אָנגעהויבען צו וויינען, האָט אויף איין אויגענבליק ווידער אַ פֿינקעל געטון עפּעס מענשליכעס, נאָר שוין בײַ די ערשטע איהרע ווערטער פֿאַרשוואונדען, און ס'איז געוואָרען אינטערעסאַנט און שרעקליך צו קוקען, וואָס פֿון די אויגען פֿון לאַלקע רינט וואַסער.

דערנאָך, אין זײַן קאַזעמאַט, װען די מורא איז געװאָרן אומערטרעגליך, האָט װאַסילי קאַשירין געפּרובט דאַװענען. פֿון דעם אַלעם, װאָס האָט אַלס רעליגיע אַרומגערינגלט זײַן בחור-לעבן אין הױז פֿון זײַן פֿאָטער דעם הענדלער, איז געבליבן אײן װידריקער ביטערער און רײצנדער אָפּשמעק, און קײן אמונה איז ניט געװען. נאָר אַמאָל, פּלוצים, נאָך אין פֿריִער קינדהײט האָט ער דערהערט פֿינף װערטער, און זײ האָבן אים געטראָפֿן מיט אַ צאַפּלדיקער אויפֿרעגונג און דערנאָך דאָס גאַנצע לעבן געבליבן באַהויכט מיט שטילער פּאָעזיע. די װערטער זענען געװען:

— פֿון אַלע לײַדנדע די פֿרײד.

עס פֿלעגט טרעפֿן, אין שװערע מינוטן טוט ער אַ מורמעל אין זיך, אָהן אַ תּפֿלה, אָהן אַ בעשטימטען געדאַנק: „פֿון אַלע לײַדנדע די פֿרײד" — און ס'װערט פּלוצים גרינגער און ס'פֿערגליסט זיך גײן צו עמיצן ליבן און קלאָגן זיך שטיל:

— אונזער לעבן... איז דען דאָס אַ לעבן! עך, ליבינקע מײַנע, איז דען דאָס אַ לעבן.

און דערנאָך װערט פּלוצים קאָמיש, און ס'װילט זיך שױבערן די האָר, אַרױסװאַרפֿן אַ קניה, אונטערשטעלן די ברוסט אונטער עמיצנס קלעפּ: נאַ, שלאָג!

קײנעם, אַפֿילו די נאָהענטסטע חברים האָט ער ניט דערצײלט פֿון זײַן „פֿון אַלע לײַדנדע די פֿרײד" און זאָגאַר אַלײן װי ניט געװאוסט פֿון אים — אַזױ טיף איז דאָס געלעגן בײַ אים אין נשמה. און דערמאָנט ניט אָפֿט, מיט פֿאָרזיכטיקײט.

און איצט, װען די אימה פֿון דעם אונלעזבאַרן בעשײַנפּערלעך פֿאַרשטאַנענעם געהײמניס האָט אים בעדעקט איבערן קאָפּ, װי דאָס װאַסער בשעת אַ פֿלײצונג דאָס טשערעדעל, װאָס אויפֿן ברעג — האָט זיך אים פֿערװאָלט דאַװענען. געװאָלט זיך שטעלן אויף די קניִען, נאָר געשעמט זיך פֿאַרן סאָלדאַט און, צונױפֿגעלעגט די הענט אויף דער ברוסט, שטיל אַרױסגעזאָגט:

— פֿון אַלע לײַדנדע די פֿרײד!

און מיט בענקשאַפֿט, אַרױסרעדנדיק מיט געפֿיל, איבערחזרט:

— פֿון אַלע לײַדנדע די פֿרײד, קום צו מיר, האַלט אונטער װאַסקאַ קאַשירין.

שוין לאַנג, ווען ער איז געווען אויפ׳ן ערשטען קורס אוניווערזיטעט און פלעגט נאָך האַלטען אַ ביסעל, ביז דער בעקאַנטשאַפט מיט וערנער׳ן און אַיינגעטרעטן אין די חברה, האָט ער זיך גערופען בעיידמעריש און רחמנות׳דיג „וואַסקאַ קאַשירין“ — איצט האָט זיך עפּעס אויך פערוואַלט אַזוי זיך אָנצורופען. נאָר טויט און אָהן אַנ־אָבקלאַנג האָבען אויסגעקלינגען די ווערטער.

— פון אַלע ליידענדע די פרייד!

אויפגעווינט האָט זיך עפּעס גלייך ווי ס׳איז דורכגעשווימען אין דער ווייטען עמיצענס שטילעס און טרויריגעס בילד און איז שטיל אויסגעלאָשען, נישט בעלייכטענדיג דעם חושך, וואָס פאַר׳ן טויט. געשלאָגען האָט דער אָנגעדרעהטער זייגער אויפ׳ן טורם. אַ קלאַפּ געטאָן מיט עפּעס, מיט דער שווערד צי מיט דער ביקס האָט דער סאָלדאַט אין קאַרידאָר און לאַנג, געציקעלט אַ גענעצן געטאָן.

— פון אַלע ליידענדע די פרייד! אויך דו שווייגסט! אויך ח ווילסט גאָר נישט זאָגען צו וואַסקאַ קאַשירין?

דאָס געשמייכעלט געהערט און געוואַרט. נאָר געווען איז לעדיג אי אין נשמה, אי אַרום. און נישט אימגעקעהרט האָט דאָס שטילע און טרויריגע בילד. דערמאָנט האָבען זיך אונעצליך און פייניגליך וואַקסענע ברענענדיגע ליכט, גלח אין חלאַמידע, אויסגעמאָלטע אויף דער וואַנט איקאָנע, און ווי דער פּאַטער, איינבויגענדיג זיך און אויסגלייטענדיג זיך, דאַווענט און בוקט זיך, און אַליין קוקט פון דער ווייט, צי דאַווענט וואַסקאַ, צי שטיפט ער נישט. און ס׳איז געוואָרען נאָך שרעקליכער, ווי פאַר דער תפלה.

פערשוואונדען איז אַלץ.

משוגעת האָט זיך שווער אָנגעריקט. דאָס בעוואוסטזיין איז אויסגעגאַנגען ווי אַנ׳אויסלעשענדער צוואָרפענער שייטערהויפען, קאַלט געוואָרען, ווי דער קערפּער פון אַ נאָר וואָס געשטאָרבענעם מענש, ביי וועלכען ס׳איז נאָך וואַרעם אין האַרצען, און די פוס און הענט שוין פערגליווערט. נאָך אַ מאָל, בלוטיג אויפפלאַקערנדיג, האָט געזאָגט דער צאַנקענדער געדאַנק, אַז ער, וואַסילי קאַשירין, קאָן דאָ אַראָב פון זינען, איבערטראָגען עינוים, פאַר וועלכע עס איז קיין נאָמען נישטאָ דערגעהן צו אַזאַ ברעג פון ווייען און ליידען, צו וועלכען עס איז נאָך נישט דערגאַנגען קיין איין לעבעדיג בעשעפעניש; אַז ער קאָן זיך שלאָגען מיט׳ן קאָפּ אין וואַנט, אויסשטעכען זיך מיט׳ן פינגער די אויגען

רעדן און שרייען, וואָס ער וויל, פֿערזיכערן מיט טרערן, אַז מער איבערטראָגן קאָן ער נישט — און גאָר נישט. ס'האָט זיין גאָר נישט.

און דאָס גאָר נישט איז געקומען. די פֿיס, וועלכע האָבן זייער באַוואוסטזיין און זייער לעבן, זענען ווײַטער געגאַנגען און געטראָגן דאָס ציטערדיגע נאַסע לײַב. די הענט, וועלכע האָבן זייער באַוואוסט-זיין, האָבן אומזיסט געפּרוּווט פֿערמאַכן דעם חאַלאַט, וואָס צעגייט זיך אויפֿן ברוסט, און דערוואַרעמען דאָס ציטערדיגע נאַסע לײַב. דאָס לײַב האָט געציטערט און געפֿרירט. די אויגן געקוקט. און דאָס איז געווען כמעט ווי רוה.

נאָר געווען איז נאָך איין מאָמענט פֿון ווילדן שרעק. דאָס, ווען ס'זענען אַרײַנגעקומען מענטשן. ער האָט אַפֿילו נישט אַ טראַכט געגע-בן, אַז דאָס הייסט — צײַט פֿאָרן צום טויטשטראָף, נאָר פּראָסט דערזעען מענטשן און דערשראָקן זיך, כמעט קינדיש.

— כ'וועל מער נישט! כ'וועל מער נישט! — האָט ער געשטאַ-מעלט קוים-קוים מיט די אָפּגעשטאָרבענע ליפּן און שטיל זיך אָפּגערוקט אין די טיף פֿון קאַזעמאַט, ווי אין דער קינדהייט, ווען ס'האָט אויפֿ-געהויבן אויף אים אַ האַנט דער פֿאָטער.

— מען דאַרף פֿאָרן.

מען רעדט, מען גייט אַרום, מען דערלאַנגט עפּעס. האָט פֿערמאַכט די אויגן, זיך אַ שאָקל געטון און שווער אָנגעהויבן קלויבן זיך. ווי ס'שײַנט האָט דאָס באַוואוסטזײַן אָנגעהויבן אומקע-רן: פּלוצים געבעטן בײַם טשינאָווניק אַ פּאַפּיראָס. און יענער האָט פֿאָרנעהם געעפֿנט אַ זילבערנעם מיט דעקאַדענטישער צייכנונג פּאָרט-סגאַר.

X.

ווענט פֿאַלן.

דער אונבעקאַנטער, מיטן צונאָמען ווערנער, איז געווען אַ מענטש, מידער פֿון לעבן און פֿון קאַמף. געווען אַ צײַט, ווען ער האָט זייער שטאַרק ליב געהאַט דאָס לעבן, געהאַט פֿערגעניגן פֿון טעאַטער, ליטעראַטור, פֿערקער מיט מענטשן; בעגאַבט מיט אַ פּראַכטפֿאָלן זכרון און פֿעסטן ווילן, האָט ער ערלערנט פֿאָלקאָם עטליכע אייראָפּעאישע שפּראַכן, געקאָנט פֿרײַ זיך אויסגעבן פֿאַר

אַ דײַטש, פֿראַנצױז אָדער ענגלענדער. דײַטש האָט ער גערעדט נע־
יעדנגליך מיט באַװאַרישען אַקצענט, נאָר געקאָנט, װען האָט געהאַלט,
רעדען װי אַ אמתער אײַנגעבױרענער בערלינער. ליב געהאַט גוט זיך
אָנטון, געהאַט פּראַכטפֿאָלע מאַנערען און אײנער פֿון דער נאַנצער
קאָמפּאַניע, אָהן געפֿאַדרה דערקענט צו װערען, געװאַגט צו קומען
אױף הױכע בעלער.

אָבער שױן לאַנג, אומבעמערקט פֿאַר די חברים, איז אין זײַן
נשמה געװאַקסען אַ טונקעלע פֿאַראַכטונג צו מענשען; און יאוש איז
דאָרט געװען אין אַ שװערע, כמעט שטערבליכע, מידקײט. לױט זײַן
נאַטור מעהר מאַטעמאַטיקער װי פּאָעט, האָט ער נישט געװאוסט ביז
איצט פֿון קײן בעגײַסטערונג און עקסטאַז, און צײַטענװײַז זיך געפֿיהלט,
װי אַ װאַנזיניגער, װאָס זוכט די קװאַדראַטור פֿון קרײַז אין קאַלטשעם
מענשען-בלוט. דער פֿײַנד, מיט װעלכען ער האָט טעגליך געקעמפּפֿט,
האָט איהם נישט געקאָנט אײַנפֿליסען קײן אַכטונג צו זיך; דאָס איז
געװען אַ געדיכטע נעץ פֿון טפּשות, פֿעררעט און פֿאַלשקײט, שמוציגע
שפּיִען, נידערטרעכטיגע שװינדלען. דאָס לעצטע, װאָס האָט אױף
שטענדיג, דאַכט זיך, פֿערניכטעט אין איהם דעם פֿערלאַנג צו לעבען—
איז געװען דער מאָרד פֿון אַ פּראָװאָקאַטאָר, װעלכען ער איז בעגאַנגען
לױט'ן בעפֿעהל פֿון דער אָרגאַניזאַציע. דערהרגעט רוהיג, און װען
האָט דערזעהן דאָס טױטע, ליִגענדע, נאָר איצט רוהיגע און אַלץ עלענ־
דע מענשליכע געזיכט—פּלוצים אױפֿגעהערט צו אַכטען זיך און זײַן
אַרבײַט. נישט ער זאָל קריגען חרטה, נאָר פּשוט פּלוצים אױפֿגעהערט
זיך צו שעצען, געװאָרען פֿאַר זיך אַלײן נישט אינטערעסאַנט, נישט
װיכטיג, לאַנגװײַליג-פֿרעמד. נאָר פֿון דער אָרגאַניזאַציע, װי אַ מענש
פֿון אײנעם, נישט צושפּליטערטען װילען, נישט אָפּגעקנאַקטען און
אױסערליך געבליבען דער זעלבער—נאָר אין די אױגען איז אױסגע־
װאַקסען עפּעס קאַלטעס און שױדערהאַפֿטעס. און קײנעם נאָר נישט
געזאָגט.

געהאַט האָט ער נאָך אײן זעלטענע אײגענשאַפֿט: װי סאַיז
פֿאַראַן מענשען, װאָס האָבען קײנמאָל נישט געװאוסט פֿון קאָפּװעהטאָג,
אַזױ האָט ער נישט געװאוסט, װאָס הײסט שרעק. און װען אַנדערע
האָבען מורא געהאַט, האָט ער זיך בעצױגען צו דעם אָהן מאַדעל
נאָר אױף אָהן איבעריגען מיטגעפֿיהל, װי צו אַ גאַנץ-פֿערשפּרייטע,
קראַנקהײַט. פֿון װעלכער ער אַלײן האָט, אָבער, קײנמאָל נישט געלי־

טען. אויף די חברים, בעזונדערס אויף וואסיא קאשירין, האט ער רחמנות געהאט; אבער דאס איז געווען א קאלטעס, כמעט אפיציעלעס רחמנות, וועלכעס עס האבען געהאט, מסתמא, אויך אייניגע פון די שופטים.

ווערנער האט פערשטאנען, אז דער טויטשטראף איז ניט פשוט א טויט, נאר עפעס אנדערעס, — נאר יעדענפאלס בעשלאסען בעגעגנען איהם רוהיג, ווי עפעס פרעמדעס: לעבען ביז צום סוף אזוי, גלייך ווי ס'איז גאר ניט געשעהען און וועט ניט געשעהען. נאר דערמיט האט ער געקאנט אויסדריקען העכסטע פעראכטונג צום טויטשטראף און פערטהיידיגען די לעצטע פרייהייט פון גייסט, וועלכע קיינער וועט שוין ניט זיין אימשטאנדע ביי איהם אוועקצונעמען. און אין געריכט — און דאס וואלטען אפשר ניט געגלויבט אפילו די חברים, וועלכע האבען גוט געקענט זיין קאלטע פורכטלאזיגקייט און גאוה — האט ער געטראכט ניט פון טויד און ניט פון לעבען; ער האט מיט כונה, מיט טיפסטער און רוהיגער אויפמערקזאמקייט, געשפילט א שווערע שאך-פארטיע. א אויסגעצייכנעטער שפילער אין שאך, האט ער פון ערשטען טאג געפענגניס אנגעהויבען די פארטיע און געפיהרט אן אויפהער. און דער אורטייל, וואס האט איהם פערמשפט צום טויטשטראף דורך הענגען, האט ניט אראבגעריקט קיין איין פיגור אויף דעם אונזעהבארען ברעטעל.

אפילו דאס, וואס ענדיגען די פארטיע וועט איהם, ווארשיינליך, ניט אויסקומען, האט איהם ניט אבגעשטעלט; און דעם פריה-מארגען פון לעצטען טאג, וואס איז איהם געבליבען אויף דער ערד, האט ער אנגעהויבען דערפון, וואס האט פעריכט איין נעכטיגען ניט גאר געלונגענעם גאנג. צונעדריקט די אראבגעלאזטע הענד צווישען די קניה, איז ער לאנג געזעסען אין אונבעוועגליכקייט; דערנאך אויפגעשטאנען און אנגעהויבען ארומגעהן, קלערענדיג. א גאנג האט ער געהאט א בעזונדערען: ער האט עטוואס געבויגען פארווערטס דעם אייבערשטען טייל קערפער און פעסט און אויסדריקליך געשלאגען די ערד מיט די קנאפעל — אפילו אויף טרוקענער ערד האבען זיינע טריט איבערגעלאזט א טיפען און דייטליכען סימן. שטיל, נאר מיט'ן אטעם, האט ער אנגעפייפט א איינפאכע איטאליענישע אריע — דאס האט געהאלפען טראכטען.

נאָר די שפּיל איז דאַסמאָל צוגעגאַנגען עפּעס שלעכט. מיט אוני־אַנגענעמען געפיהל, אַז ער האָט געטון עפּעס אַ גרויסען, זאָגאַר גראָבען פעהלער, האָט ער עטליכע מאָל אומגעקעהרט צוריק און איבערגעקוקט די שפּיל כמעט פון אָנהויב. דעם פעהלער נישט געפינען, נאָר דאָס געפיהל פון געמאַכטען פעהלער איז נישט נאָר נישט פאַריבערגעגאַנגען, נאָר געוואָרען אַלץ שטאַרקער און פערדריסליכער. און פּלוצים ערשינען אַן אומערוואַרטעטער און בעלייריגענדער געדאַנק: איז נישט דאָס דער טעות, וואָס מיט'ן שפּיל אין שאָך וויל ער אָבציהען זיין אויפמערקזאַמקייט פון טויטשטראָף און זיך אָבצוימען פון דעם טויטשרעק, וועלכער איז כלומר'שט אונפערמיידליך פאַר'ן פעראורטיילטען?

— ניין, צו וואָס דען? האָט ער געענטפערט קאַלט און רוהיג פערדעקט דאָס אינוועהבאַרע ברעטעל. און מיט דער אייגענער פערשאַרפטער אויפמערקזאַמקייט, מיט וועלכער האָט געשפּילט, ווי ענטפערענדיג אויף אַ שטרענגען עקזאַמען, זיך בעמיהט צו געבען חשבון אין גרויעל פון זיין לאַגע, פון וועלכער עס איז גאָר קיין אויסגאַנג נישטאָ: בעטראַכט דעם קאַזעמאַט, סטאַרענדיג זיך נישט דורכלאָזען נאָר נישט, איבערגעצעהלט די שעהען, וואָס בלייבען ביז צום טויטשטראָף, אויסגעמאָלט זיך גענוי און גאַנץ פונקטליך דאָס בילד פון דער הינריכטונג און אַ קנייטש געטון מיט די אַקסעל.

— נו? — האָט ער געענטפערט עמיצען מיט האַלבער פראַגע. — אָט איז אַלץ. וואו זשע איז דער פחד?

קיין פחד איז ווירקליך נישט געווען. און נישט נאָר וואָס ס'איז נישט געווען קיין פחד, נאָר ס'איז געוואַקסען עפּעס, ווי געגענזעצליכעס — אַ געפיהל פון אונדייטליכער, נאָר געוואַלדיגער און דרייסטער פרייד. און דער טעות, וועלכען ער האָט נאָך אַלץ נישט געפינען, האָט שוין נישט אויסגערופען נישט פערדרוס, נישט אויפרעגונג; נאָר אויך געערעדט דורך פון עפּעס גוטען און אומערוואַרטעטען, גלייך ווי ער, ווערנער, וואָלט האָבען געערעכענט פאַר געשטאָרבען אַ נאָהענטען טייערען פריינד, און דער פריינד לעבט גאָר געזונד און לאַכט.

ווערנער האָט ווידער אַ קנייטש געטון מיט די אַקסעל און אַ מאָס זיין פּולס: דאָס האַרץ האָט געקלאַפּט אָפט, נאָר פעסט און גלייך, מיט בעזונדערער הילכיגער קראַפט. נאָכאַמאָל אויפמערקזאַם, ווי אַ ניי־

איטשקער, וואָס איז דאָס ערשטע מאָל אין טורמע, בעטראַכט די ווענט, דעם שלאָס, דעם צום פּאָל צוגעשרויפטען שטול און אַ טראַכט געטון:

— וואָס איז מיר אַזוי לייכט, שמחה׳דיג און פריי? טאַקי פריי. גיב אַ טראַכט פון מאָרגענדיגער הינריכטונג — און זי איז גלייך ווי נאָר נישטאָ. גיב אַ קוק אויף די ווענט — גלייך ווי נישטאָ זענען אויך די ווענט. און אַזוי פריי, גלייך ווי איך בין נישט אין טורמע, נאָר ערשט וואָס אַרויסגעגאַנגען פון אַ טורמע, אין וועלכער בין געזעסן סגאַנצע לעבען. וואָס איז דאָס?

סהאָבען אָנגעהויבען צו ציטערן די הענט — אונערוואַרטעטע ערשיינונגען פאַר ווערנער׳ען. אַלץ ווייטיגער האָט זיך געוואָרפען דער געדאַנק. גלייך ווי פייערדיגע צונגען וואָלטען אויפגעפלאַקערט אין קאָפּ — אַרום האָט געוואָלט זיך דורכשלאָגען דאָס פייער און באַלייכטען ברייט די נאָך נאַכטליכע, נאָך טונקעלע רוים. און אָט האָט ער זיך דורכגעריסען אַרוים און אויפגעשיינט האָט די ברייט־באַשטראַלטע רוים.

פערשוואונדען איז די טריבע מידקייט, וואָס האָט געפּייניגט ווערנער׳ען די לעצטע צוויי יאָהר, און אַנגעפאַלען איז פון האַרץ דער טויטער, קאַלטער שלאָג מיט פערמאַכטע אויגען און טויטליך־פערמאַכטען מויל — פאַרן געזיכט פון טויט האָט אומגעקעהרט, שפּילענדיג, די שענע יוגענד. און דאָס איז געווען מעהר ווי די שענע יוגענד. מיט דער וואונדערבאַרער אויסגלייטערונג פון גייסט, וועלכע גערט אַראָב אויפ׳ן מענשען, אין וועלכע מינוטען און הויבט אידם אויף ביז די העכסטע שפּיצען פון התפּעלות, האָט ווערנער פּלוצים דערזעהען אי דאָס לעבען אי דעם טויט, און איבעראַשט געוואָרען פון דער פּראַכט פון אומערוואַרטעטען בילד. גלייך ווי וואָלט געהן אויף אַ שטעלען, ווי די שאַרף פון מעסער, העכסטען באַרג־רוקען, און אויף איין זייט זעהן דאָס לעבען, און אויף דער צווייטער זעהן דעם טויט, ווי צוויי בלאַנקענדיגע, טיפע, שענע ימען, וואָס גיסען זיך צונויף ביים האָריזאָנט אין איין אומבעגרענצט־ברייט רחבות.

— וואָס איז דאָס! וואָס פאַר אַ געטליך בילד! — האָט ער לאַנגזאַם אַרויסגערעדט, אויפהויבענדיג זיך נישט הילענדיג און אויסגלייכענדיג זיך, ווי אין געגענוואַרט פון אַ העכערען וועזען. און פערניכטענדיג די ווענט, די רוימען און די צייט מיט דער שטילקייט פון אַל־

דורכדרינגענדעם בליק, האָט ער ברייט אַ קוק געטאָן ערגעץ אין די טיף פון לעבען, וואָס פאַרלאָזט.

און ניי ערשינען איז דאָס לעבען. ער האָט ניט געפּרובט, ווי פריִער, פאַרפעסטיגען מיט ווערטער דאָס דערזעהענע, איבעריגענס, ניט געווען איז אַזעלכע ווערטער אויף דער אַליין נאָך אָרימער, אַליין נאָך אָרמזעליגער מענשליכער שפּראַך. דאָס קליינינקע, שמוציגע און שלעכטע, וואָס האָט געוועקט אין אים פאַראַכטונג צו די מענשען און צייטענווייז אַרויסגערופען אפילו עקעל צום אויסזעהן פון מענשליכען געזיכט, איז פאַרשוואונדען אינגאַנצען: אַזוי פאַר אַ מענש, וואָס האָט זיך אויפגעהויבען אויף אַ לופט-באַלאָן, פאַרשוואונדען דאָס מיסט און קויט פון שמאָלע גאַסען פון פאַרלאָזטען שטעדטעל און שענהייט ווערט פון דעטאַליען.

מיט אומגעוואוינטליכער בעוועגונג האָט ווערנער אַ שפּרייז געטאָן צום טיש און אָנגעשפּאַרט זיך אויף אים מיט דער רעכטער האַנד. שוואַכער און מעכטיגער פון דער נאַטור, האָט ער קיינמאָל נאָך ניט אָנגענומען אַזאַ שטאָלצע, פרייע און מעכטיגע פּאָזע, ניט אויסגעדרעהט דעם האַלז אַזוי, ניט געקוקט אַזוי, — ווייל קיינמאָל נאָך ניט געווען אַזוי פריי און מעכטיג, ווי דאָ, אין טורמע, עטליכע שעה פאַר הינריכטונג און טויט.

און ניי זעענען אים פאַרגעשטאַנען די מענשען, ניי ליב און חנדיג האָבען זיי זיך אויסגעזען זיין אויסגעלייטערטען בליק. שוועבענדיג איבער דער צייט, האָט ער דערזעהן קלאָר, ווי יונג איז די מענשהייט, וואָס האָט ערשט נעכטען ווי אַ חיה געוואויעט אין די וועלדער, און דאָס, וואָס האָט אויסגעזעהן גרויזאַם אין די מענשען, אונפאַרצייבאַר און פּאַסקודנע, איז פּלוצים געוואָרען זיס — ווי ס׳איז זיס אין קינד זיין ניט קענען געהן מיטן גאַנג פון אַ דערוואַקסענעם, זיין צומישט פּלאַפּלען, וואָס גלאַנצט מיט פונקען פון גאונות, זיינע לעכערליכע נאַרישקייטען, פעהלערען און שווערע וואונדען.

— זיסע מיינע! — האָט פּלוצים אַ שמייכעל געטאָן ווערנער און מיט אַמאָל פאַרלוירען די אימפּאָזאַנטקייט פון זיין פּאָזע, צוריק געוואָרען צעשמאַנט, וועלכען ס׳איז ענג און אומבעקוועם אין געפענגניס, און לאַנגוויליג אַביסעל פון דעם איינגעזעסענעם פאַרשטאַנדען אויג, וואָס שטעקט אין דער טיר. און מאָדנע: כמעט פּלוצלינג האָט ער פאַרגעסען אַליין, וואָס האָט דערזעהן נאָר וואָס אַזוי בולט און קלאָר; און

נאָך מאָרגנער — אפילו דערמאָנען זיך נישט געפּרוּווט. פּשוט אַנידער־געזעצט זיך בעקוועמער, אָהן דער געוועהנליכער טרוקענקייט אין דער פּאָזע, און מיט אַ פּרעמדן, נישט דערגרייכן, שוואַכן און זאַגפּ־פּאַן שמייכל בעטראַכט די הענט און קראַמעס. געטראַכט האָט זיך נאָך עפּעס גוטס, וואָס איז קיינמאָל נישט געווען מיט ח ע ר נ צ ה ' ן: ער האָט זיך פּלוצים צעוויינט.

— זיסע חברים מיינע! — האָט ער געמורמעלט און געוויינט ביטער.

— זיסע חברים מיינע!

מיט וואָסערע געדיכטע וועגן געקומען איז ער פֿון געפֿיהל פֿון שטאָלצער און אונבעגרענצטער פֿרייהייט צו דעם צערטליכן און ליידענשאַפֿטליכן רחמנות? ער האָט נישט געוואוסט און נישט גע־טראַכט פֿון דעם. און צי האָט ער רחמנות געהאַט אויף זיך, זיינע זיסע חברים, צי עפּעס אַנדערש, נאָך מעהר העכערעס און ליידענשאַפֿט־ליכעס האָבן פֿערבאָרגן אין זיך זיינע טרערן, אויך דאָס האָט נישט געוואוסט זיין פּלוצים אויפגעלעבטעס, פֿערגרינגטעס האַרץ. געוויינט און געמורמעלט:

— זיסע חברים מיינע! זיסע חברים מיינע!

אין דעם ביטער־וויינענדיגן און דורך די טרערן שמייכלענדיגן מענש האָבן קיינער נישט אָנערקענט דעם קאַלטן און נאָהדיגן, מידן און חשפּה־דיגן חערנצח — נישט די שופטים, נישט די חברים, נישט ער אַליין.

XI.

מ'פיהרט זיי.

צוערשט מען האָט די פֿעראורטיילטע צוזאַמען אין קאַרעטע, דאַן מען אַלע פֿינף צוזאַמענגעזעצט אין אַ גרויס קאַלט צימער מיט אַ געוועלב־סופיט; ענליך צו אַ קאַנצעלאַריע, אין וועלכער מען אַר־בייט מעהר נישט, ענליך צו אַ לעדיגן וואַרטע־זאַל. און ערלויבט צו רעדן צווישן זיך.

אָבער טאַניאַ קאַוואַלטשוק האָט גלייך אויסגע־נוצט דאָס ערלויבעניש. די איבעריגע האָבן שווייגענדיג און כמעט גע־דריקט די הענט, קאַלטע, ווי אייז, און הייסע, ווי פֿייער. — אונז שטיי

גענדיג, סמאַרענדיג זיך נישט צו קוקען איינער אויפ'ן אַנדערן, זיך אויסגעמישט אין אַ אומבעקוועם צוואָרפענעם הייפעל. איצט, ווען זיי זענען געווען צוזאַמען, האָבען זיי זיך ווי געשעמט פאַר דעם, וואָס יעדער פון זיי האָט איבערלעבט אין איינזאַמקייט; און קוקען מורא געהאַט, כדי נישט צו דערזעהן און נישט צו ווייזען דאָס נייע, בעזונדערע, אַ ביסעל שעמעוודיגע, וואָס יעדער האָט געפיהלט צי חושד געווען אין זיך.

נאָר איינמאָל, ס'צווייטע אַ קוק געטון, אַ שמייכעל געגעבען; און מיט אַמאָל דערפיהלט זיך בעקוועם און פּראָסט, ווי פריהער: קיין שום שנוי איז נישט פאָרגעקומען, און אויב ס'איז אפילו יאָ פאָרגעקומען עפּעס, האָט עס זיך אַזוי אַלצאיינס געלעגט אויף אַלע, אַז פאַר יעדען בעזונדער געוואָרען אומבעמערקט. אַלע האָבען גערעדט און בעוועגט זיך מאָדנע: געהויך, מיט ריסען, אָדער צו פּאַוואָלע, אָדער צו גיך; אַמאָל זיך פערהוילינגט מיט ווערטער און פיעל מאָל איבער'חזרט ווי, אַמאָל נישט דערענדיגט די אָנגעהויבענע פראַזע און גערעכענט ווי פאַר געזאָגט — נישט בעמערקט עס. אַלע האָבען געמרישעט די אויגען און גייגיריג, נישט דערקענענדיג, בעטראַכט די איינפאַכע זאַכען, ווי מענשען, וועלכע זענען געגאַנגען אין ברילען און האָבען זיי פּלוצים אויסגעטון; און אַלע האָבען אָפט און שאַרף זיך אומגעקוקט, גלייך ווי די גאַנצע צייט וואָלט זיי פון הינטען עמיצער געדרופען און עפּעס אונטערגעזאָגט. אָבער נישט בעמערקט האָבען זיי אויך דאָס. ביי מוסיאַ און טאַניאַ קאָחאַלטשוק האָבען די באַקען און די אויערען געברענט; סערגיי איז תחלת געווען עטוואָס בלאַס, נאָר גיך געקומען צו זיך און געוואָרען אַזאַ ווי שטענדיג.

און נאָר אויף וואַסילי איז מען אויפמערקזאַם געוואָרען. אפילו צווישען זיי איז ער געווען אומגעוועהנליך און שרעקליך. ווערנער האָט אויפגעצאַפּעלט און שטיל געזאָגט צו מוסיאַ מיט צערטליכער בעאונרוהיגקייט:

— וואָס איז מוסיעטשקע? איז מעגליך, ער זאָל — יענע מעשה, אַ? וואָס? מען דאַרף צו איהם.

וואַסילי האָט פון ערגעץ פון דער ווייטענס, גלייך ווי נישט דערקענענדיג, אַ קוק געטון אויף ווערנער'ן און אַראָפּגעלאָזט די אויגען.

— וואסיא, וואס איז מיט דיינע הענט, א? מיט דיר וואס איז? גאר נישט, ברודער, גאר נישט, באלד זיך עריגען. מען דארף זיך האלטן, מ'דארף, מ'דארף.

וואסיל: האט געשוויגן. און ווען עס האט זיך שוין אנגעהויבן אויסווייזן, אז ער וועט טאקי גאר נישט זאגן, — איז געקומען א טויבער, פערשפעטיקטער, שרעקליך-ווייטער ענטפער: אזוי אויף פילע רופן וואלט געקענט ענטפערן דער [illegible]:

— איך גאר נישט. איך האלט מיך.

און איבערגעחזרט:

— איך האלט מיך.

ווערנער האט זיך דערפרייט.

— אט, אט. א וואוילער יונג. אזוי, אזוי.

נאר בעגעגנט דעם טונקעלן, שווערן, פון טיפסטער ווייטקייט אנגעשטעלטן בליק און א טראכט געגעבן מיט אויגנבליקלעכן וועה: פון וואנעט קוקט ער? פון וואנעט רעדט ער? און מיט טיפער צערטלעכקייט, ווי מען רעדט נאר צו א קבר, געזאגט:

— וואסיא, הערסט? איך ליעב דיך זעהר.

— איך האב דיך אויך זעהר ליעב, — האט געענטפערט, שווער איבערדרעהענדיג זיך, די צונג.

פלוצים האט מוסיא אנגענומען ווערנער'ן פאר די האנד און שטארק, ווי אנאקטריסע אויף דער סצענע, איבערדריקענדיג פערוואונדערונג, געזאגט:

— ווערנער, וואס איז מיט דיר? דו האסט געזאגט: כ'ליעב! דו האסט קיינמאל קיינעם נישט געזאגט: כ'ליעב. און פאר וואס ביסט דו אינגאנצן אזוי... ליכטיג און ווייך? א, וואס?

און ווי אנאקטריסע, אויך שטארק איבערדריקענדיג דאס, וואס ער האט געפיהלט, האט ווערנער פעסט געדריקט מוסיא'ס האנד:

— יא, איך האב איצט זעהר ליעב. זאג נישט די אנדערע, מען דארף נישט, כ'שעם זיך, נאר איך האב זעהר ליעב.

בעגעגנט האבן זיך ביידע בליקן, און אויפגעפלאקערט העל, און אלץ האט אויסגעלאשן ארום: אזוי אין אויגנבליקלעכער שיין פון בליץ לעשן-אויס אלע אנדערע פייערן און ווארפט אויף דער ערד א שאטן דער מאטע געלער, שווערער פלאם.

— יא, האט געזאגט מוסיא. — יא, ווערנער.

— יאָ, — האָט ער געענטפערט. — יאָ, מוסיאַ, יאָ!

פאַרשטאַנען איז געוואָרן עפּעס און באַשטימט פון זיי אינער־שטערליך. און, לײַכטענדיק מיט די בליקן, האָט ווערנער ווידער אַרײַנגעכאַפּעלט און שנעל זיך אַ לאָז געטון צו סערגײַ.

— סערעזשע!

נאָר געענטפערט האָט טאַניאַ קאָוואַלטשוק. אין ענט־ציקונג כמעט ווײַנענדיק פון מוטערלעכן שטאָלץ, האָט זי ווילד גע־ריסן סערגײַען פאַרן אַרבל.

— ווערנער, דער נאַר! איך ווײַן דאָ איבער אים, איך נעם מיר דאָס לעבן, און ער — פאַרנעמט זיך מיט גימנאַסטיק!

— נאָך מילער? — האָט אַ שמייכל געטון ווערנער.

סערגײַ האָט זיך פאַרשעמט און פאַרכמאַרעט:

— דו לאַכסט אומזיסט, ווערנער. איך האָב זיך פאָלקאָם איבער־צײַגט...

אַלע האָבן זיך צולאַכט. אין בערידונג איינער מיט'ן אַנדע־רן שעפּענדיק פעסטקייט און קראַפט, זענען זיי ביסלעכווײַז געוואָ־רן אַזעלכע, ווי פריִער, גאָר נישט באַמערקט אויך דאָס, געמיינט אַז זענען אַלץ די זעלבע. פּלוצים האָט ווערנער אָפּגעריסן סיגע־לעכטער און מיט אומגעוויינטער ערנסטקייט געזאָגט צו סערגײַ:

— דו ביסט גערעכט, סערעזשע. דו ביסט פאָלקאָם גערעכט.

— ניין, דו פאַרשטעה, — האָט זיך דערפרייט גאָלאָווין. — עוויס, מיר...

אָבער דאָ האָט מען פאַרגעלעגט פאָדערן. און געווען אַזוי פאַר־נעם, אַז ערליכע זיך צוזעצן פאַרענגערט, ווי זיי ווילן. און בכלל געווען זעהר, וואָס איבערטרײַבן פאַרנעמען: צו באַמיט זיך אַרויס־ווײַזן ווײַטער מענטשלעכע באַציִונג, צו ווײַזן, אַז זיי זענען דאָ גאָר נישטאָ, און אַלץ טוט זיך פון זיך זעלבסט. נאָר געווען בלײַך.

— חו, מוסיאַ, ביסט אידם, — האָט אָנגעוויזן ווערנער אויף זאַסילי, וואָס איז געשטאַנען אומבאַוועגלעך.

— כ'פאַרשטעה, — האָט אַ שאָקל געטון מוסיאַ מיט'ן קאָפּ.

— און דו?

— איך? טאַניאַ מיט סערגײַען, דו מיט וואַסיאַ... איך אַליין. וואָס גאָרנישט, איך קאָן דאָך, דו ווייסט.

ווען מ'איז ארויסגעגאנגען אין הויף, האט די פייכטע פינסטער-
ניש ווייך, נאר ווארים און שטארק א שלאג געטון אין פנים, אין
די אויגן, פערהאפט דעם אטעם, פלוצים רייניגענד און זאנפט ווארי-
מענען דאס אינגאנצען אויפגעצאפעלטע לייב. שווער איז געווען צו
גלייבן, אז דאס וואונדערליכע — איז פשוט א פרילינגדיקער ווינט, א
ווארימער, פייכטער ווינט. און א אמתע וואונדערליכע פרילינג-
נאכט האט א שמעק געטון מיט צעגאנגענעם שניי. — אומבאגרענעצטע
פרייהייט, אנגעהויבן קלינגען מיט טראפנס. פערטון און אפט,
טריאלענדיק איינער דעם אנדערן, זענען געפאלן שנעלע טראפ-
נעלעך און ברודערליך געשטעמפעלט א הילכיק ליד; נאר פלוצים
זענען איינע פערלירן דעם טאקט און אליין זיך פערפלאנטען
אין פריילעכן פלעסק, אין איילנדיקער מהומה. און דערנאך האט
א קלאפ טון האט א גרויסער, שווערער טראפן, און ווידער זיס-
חיקליך און הילכיק שטעמפעלט זיך דאס איילנדיקע פרילינגס-ליעד.
און איבער דער שטאדט, איבער די פעסטונגס-דעכער, איז געשטא-
נען דער בלאסער אפשיין פון עלעקטרישע פייערן.

— אך—אך! — האט ברייט אפגעאטעמט סערגיי גאלאווין
און איינגעהאלטן דעם אטעם, גלייך ווי קארגענדיק ארויסצולאזן פון
די לונגען אזא פרישע און שיינע לופט.

— לאנג אזא וועטער? — האט א פרעג געטון ווערנער. —
איינאטעמען פרילינג.

— ערשט דעם צווייטן טאג, — איז געווען דער פארגעהמער און
העפליכער ענטפער. — אזוי אלץ פריעט.

איינע נאך דער אנדערע זענען זיך צוגעלאפן די פינסטערע
קארעטעס, געטומלען צו צוויי, אוועקגעגאנגען אין פינסטערניש, אהין,
וואו ס'דאט זיך געווייזט אונטערן מיטער דער לאמטערן. גרויסע סליעטען
האבן ארומגערינגעלט יעדן וואגן — וואך-סאלדאטן, און די מאר-
קאזעס פון ויצערע מערה האבן נאטיאקעס הילכיג, אדער גערלאפעט
אין נאסן שניי.

ווען ווערנער האט איינגעבויגן, גענומען קריכן אין קא-
רעטע, האט דער זשאנדארם געזאגט אומבעשטימט:

— רא מיט איך פאדרט נאך איינער.
ווערנער האט זיך פערוואונדערט:

— וואוהין? וואוהין וועט פאָהרט ער? אַך, יאָ! נאָך איינער! ווער וועט איז עס?

דער סאָלדאַט האָט געשוויגען. ווירקליך, אין ווינקעל פון קאַרעטע, אין פינסטערניש, האָט זיך געשטעלט עפּעס אַ קליינטשי־קעס, אונבעשטימטעס, נאָר לעבעדיגעס — אין זייטיגען שטראַל פון לאַמטערן האָט אַ גלאַנץ געטון אַניאָטען אויג. ווענדענדיג זיך, האָט ווערנער איהם אַ שטופּ געטון מיט דער קניע.

— פערצייט, חבר.

יענער האָט נישט געענטפערט. און נאָר, ווען די קאַרעטע האָט גערירט, פלוצים געענטפערט אויף אַ צוטראַגענער רוסישער שפּראַך, יאַנקענדיג זיך:

— ווער זענט איהר?

— איך בין ווערנער, פערמשפּט צום הענגען פאַר אַטענטאַט אויף ג. ג. און איהר?

— איך — יאַנסאָן. מען דאַרף מיך נישט הענגען.

זיי זענען געפאָהרען, און אין צוויי שעה אַרום פאַר־שטעהן פאַר'ן געזיכט פון דעם אונערלעזטען גרויסען געהיימניס, פון לעבען איבער־געהן אין טויט — און בעקאַנט זיך. אין צוויי אויבערפלעכען זענען איינ־צייטיג געגאַנגען לעבען און טויט, און ביז צום סוף, ביז די לעכערלי־כסטע און אומגעלומפּערטסטע קלייניגקייטען, איז ס'לעבען געבלי־בען לעבען.

— און איהר וואָס האָט געטון, יאַנסאָן?

— איך האָב דעם בעל־הבית געשטאָכען מיט אַ מעסער. געלד געגנבעט.

נאָכ'ן קול האָט זיך געדאַכט, אַז יאַנסאָן שלאָפט־איין. אין פינסטערניש האָט ווערנער געפינען זיין אָבהענגיגע האַנד און געדריקט. יאַנסאָן האָט אָבהענגיג אָבגענומען די האַנד.

— האָסט מורא? — האָט געפרעגט ווערנער.

— איך וויל נישט.

זיי זענען אַנשוויגען געוואָרען. ווערנער האָט ווידער גענומען די האַנד פון עסט און פעסט געדריקט זי צווישען זיינע טרוקענע און הייסע דלאָניעס. געלעגען איז זי אונבעוועגליך, ווי אַ ברעטעלע נאָר אָבנעמען זי האָט יאַנסאָן מעהר נישט געפרובט.

אין קאַרעטע איז געווען ענג און הייסע, געשמעקט מיט סאַלדאַטסקע גערוכען, הומפּתקײט, קויט און לעדער פון נאַסע שטיוועל. דער יונגיטשקער זשאַנדאַרם, וואָס איז געזעסן אַנטקעגן וואַרגער'ן, האָט היים געאָטעמט אויף אים מיט געמישטען ריח פון ציבעלעס און טיטון. נאָר דורך עפּעס פאַר אַ שפּאַרעם האָט זיך אַ דורכגעשלאָגן אַ שאַרפע און פרישע לופט, און הערבּין, האָט אין קליינעם, הייסעם, בעוועגליכען קעסטעל דער פריליגג זיך געפיהלט נאָך שטאַרקער, ווי דרויסען. די קאַרעטע האָט פערקערעוועט דאָס רעכטס, דאָס לינקס, דאָס ווי אומגעקעהרט צוריק; געדאַכט האָט זיך אַמאָל, אַז שוין גאַנצע שעהען דרעהען זיי זיך עפּעס אויף איין אָרט. תחלת האָט דורך די אַראָבגעלאָזטע געדעכטע פאָרהענגלעך אויף די פענסטער זיך אַדורכגעשלאָגן בלויליכעס עלעקטרישעס ליכט; דערנאָך פּלוצים, נאָך איין קעהר איז פינסטער געוואָרען, און נאָר דערפון, האָט מען זיך געקאָנט אָנשטויסען אַז זיי האָבען פערקערעוועט אין די טויבע עקגאַסען און דערנעהענטערן זיך צו ס—סער באַנהויף. ווען־ניט־ווען ביי שאַרפע קעהרען האָט די לעבעדיגע, צוזיפגעבויגענע קניה וואַרגער'ס ברודערליך געשלאָגען זיך אָן אַזאַ אייגענע לעבעדיגע צוזיפגעבויגענע קניה פון דעם זשאַנדאַרם, און שווער איז געווען צו גלויבען אין טויטשטראָף.

— וואוהין פאָהרען מיר? — האָט פּלוצים אַ פרעג געטון יאַנסאָן. ביי איהם האָט זיך לייכט געדרעהט דער קאָפּ פון לאַנגען דרעהען אין פינסטערען קאַסטען און אַ ביסעל גישט גוט געווען.

וואַרגער האָט געענטפערט און שטאַרקער צוגעדריקט די האַנד פון עסט. ס'האָט זיך געוואָלט זאָגען עפּעס בעזונדערס פריינדליכעס דעם קליינינקען, שלעפעריגען מענש, און שוין געליבט האָט ער איהם אַזוי, ווי קיינעם אין לעבען.

— ליבער! דיה איה, דאַכט זיך, גישט בעקוועם צו זיצען. רוק זיך צו, אַהער, צו מיר.

יאַנסאָן האָט געשוויגען און געענטפערט:

— נו, אַ דאַנק. ס'איז מיר גוט. און דיך וועט מען אויך הענגען?

— אויך! — האָט אונערוואַרטעט־פריילך, כמעט מיט געלעכטער געענטפערט וואַרגער און עפּעס בעזונדערס פריי און גרינג אַ מאַך געטון מיט דער האַנד. גלייך ווי ס'וואָלט זיך גערעדט פון עפּעס אַ

אומגעלומפּערטע אין פּוסטען שפּאַס, וועלכען ס'ווילען חוזקמאַכען אויף אידם ליבע, נאָר וועדר לאַכענדיגע מענשען.

— אַ ווייב האָסטו?

— ניין. וואָס פאַר אַ ווייב! איך בין איינער.

— איך בין אויך איינער. איינע, — האָט זיך פעריכט יאַנסאָן, אַ טראַכט געבענדיג.

אויך ביי ווערנער'ן האָט זיך אָנגעהויבען דרעהען דער קאָפּ. און געטראַכט האָט זיך מינוטענווייז, אַז זיי פאָהרען אויף עפּעס אַ יום-טוב; מאָדנע, נאָר כמעט אַלע, וואָס זענען געפאָהרען צו דער הינריכטונג, האָבען געשפּירט דאָס זעלבע און צוזאַמען מיט וועהמוט און פּחד, זיך געפרייט מיט דעם אויסערגעוועהנליכען, וואָס וועט באַלד פאָרקומען. בעטרונקען האָט זיך די ווירקליכקייט מיט משוגעת און געשפּענסטער האָט געבוירען דער טויט, וואָס האָט זיך בעהאַפט מיט'ן לעבען.

— אָט זענען מיר געקומען! — האָט געזאָגט ווערנער נייגיריג און פריילעך, ווען די קאַרעטע האָט זיך אָפּגעשטעלט, און איז לייכט אַרויסגעשפּרונגען. נאָר מיט יאַנסאָן'ען האָט זיך די זאַך פאַרצויגען: שווייגענדיג און עפּעס וועדר אַבהענדיג האָט ער זיך איינגעשפּאַרט און נישט געוואָלט אַרויסגעהן. וועט זיך אָנחאַפּען פאַר די הלאַמקע — דער זשאַנדאַרם וועט צונעמען די קראַפטלאָזע פינגער און אָפּרייסען די האַנד; וועט זיך אָנחאַפּען פאַר'ן ווינקעל, פאַר די טיר, פאַר'ן הויכען ראָד — און באַלד, ביי שוואַכער אָנשטרענגונג פון זשאַנדאַרם, אָפּלאָזען. אפילו נישט געחאַפּט, נאָר גיכער שלעפעריג צוגעקלעבט האָט זיך צו יעדער זאַך דער שווייגענדיגער יאַנסאָן — און אָפּגעריסען זיך לייכט און אָהן אָנשטרענגונגען. ענדליך, אויפגעשטאַנען.

קיין פאָהנען איז נישט געווען. ווי געוועהנליך ביינאַכט איז פינסטער, לעדיג און טויט געווען דער באַנהויף; פּאַסאַזשיר צוגען זענען שוין נישט געגאַנגען, און פאַר דעם צוג, וועלכער האָט אויס'ן וועג שטום געוואַרט אויף די פּאַסאַזשירען, האָט מען נישט בעדאַרפט נישט קיין העלע פייערן, נישט קיין גערודער. און פּלוצים איז ווערנער'ען געוואָרען לאַנגווייליג. נישט שרעקליך, נישט בענליך, — נאָר לאַנגווייליג מיט אַ געוואַלדיגער, צידענדיגער, קוויילענדער לאַנגווייליגקייט, פון וועלכער עס ווילט זיך ערגעץ אַוועקגעהן, זיך לעגען, פאַר-

מאַכן שטאַרק די אויגן. ווערנער האָט זיך אַ ציה געטון און לאַנג געשאָקלט. זיך אַ ציה געטון און שנעל, עטליכע מאָל נאָכאַנאַנד אַ גענעץ געטון האָט אויך יאַנסאָן.

— האַלטש ניכער! — האָט געזאָגט ווערנער מיד. יאַנסאָן האָט געשוויגן און זיך געטולעט.

ווען אויף דער לעדיגער פּלאַטפאָרם, אַרומגערינגעלטער מיט כּמאַלטאָטען, האָבן די פֿער׳משפּטע זיך באַוועגט צו די טריב־בע־לזיכטענע וואַגאָנען, איז ווערנער אויסגעקומען נעבן סערגיי גאָלאָווין; און יענער, ווײַזענדיק ערגעץ אין אַ זײַט מיט דער האַנט, האָט אָנגעהויבן צו רעדן, און מען האָט קלאָר געהערט נאָר דאָס וואָרט „לאַמטערן“, און די ענדע האָט געזינקען אין לאַנגען און מידען גענעץ.

— וואָס זאָגסטו? — האָט געפֿרעגט ווערנער, ענטפֿערענדיק אויך מיט אַ גענעץ.

— דער לאַמטערן. דער לאַמפּ אין לאַמטערן רויכערט, — האָט געזאָגט סערגיי. ווערנער האָט זיך אומגעקוקט: ווירקליך, איך לאַמטערן האָט שטאַרק גערויכערט דער לאַמפּ און שוין שוואַרץ זענען געוואָרען פֿון אויבן די שויבן.

— יאָ, רויכערט.

און פּלוצים אַ טראַכט געטון: און וואָס גערט מיך, איבעריגענס אָן, אַז דער לאַמפּ רויכערט, ווען... דאָס זעלבע, ווי עס שײַנט, האָט אַ טראַכט געטון אויך סערגיי: גיך אַ קוק געטון אויף ווערנערן און זיך אָפּגעקערט. נאָר גענעצן האָבן זיי ביידע אויפֿגעהערט.

אַלע זענען צו די וואַגאָנען געגאַנגען אַליין, און נאָר יאַנסאָנען האָט מען געמוזט פֿירן אונטער די הענט: פֿריִער האָט ער זיך אײַנגעשפּאַרט מיט די פֿיס און גלײַך ווי צוגעקלעפּט די פּאָדעש־וועס צו די ברעטער פֿון דער פּלאַטפאָרם, דערנאָך אונטערגעבויגן די קניִען און געבליבן הענגען אויף די הענט פֿון זשאַנדאַרם, די פֿיס זײַנע האָבן זיך געשלעפּט, ווי בײַ אַ שטאַרק שכּורן, און [illegible] געדראַפּעט דאָס האָלץ. און אין טיר האָט מען אים דורכגעשטופּט לאַנג, נאָר שווײַגנדיק.

בּעוועגט האָט זיך אַליין אויך וואַסילי קאַשירין, אונקלאָר קאָפּירענדיק די באַוועגונגען פֿון די חברים — אַלץ געטון, ווי זיי. נאָר אַרויפֿגייענדיק אויפֿן טרעפּל פֿון וואַגאָן, האָט ער זיך אויסגע־

גליטשט, און דער זשאנדארם האט אים אנגעכאפט פאר'ן עלנבויגן, אום אונטערצוהאלטן, — וואסילי האט זיך אנגעהויבן טרייסלען און א געשריי געטון שארף, אפרייסנדיק די האנט:

— אי!

— וואסיא, וואס איז מיט דיר? — האט זיך א ריס געטון צו אים ווערנער. וואסילי האט געשוויגן און זיך געטרייסלט שווער. פארשעמט און וואבער געקרענקט האט דער זשאנדארם ערקלערט:

— איך האב זיי געוואלט אונטערהאלטן, און זיי...

— קום, וואסיא, איך וועל דיך אונטערהאלטן, — האט געזאגט ווערנער און געוואלט אים נעמען פאר די האנט. נאר וואסילי האט צוריקגעכאפט די האנט און נאך העכער א געשריי געטון:

— אי!.

— וואסיא, דאס בין איך, ווערנער.

— כ'ווייס. טשעפע מיך נישט. כ'וועל אליין.

און, ווייטער טרייסלענדיק זיך, אליין אריינגעגאנגען אין וואגאן און זיך געזעצט אין ווינקל. אנבויגנדיק זיך צו מוסיא, האט ווער־נער שטיל געפרעגט ביי איר, אנווייזנדיק מיט די אויגן אויף וואסילי:

— נו, ווי?

— שלעכט, — אויך שטיל האט געענטפערט מוסיא. — ער איז שוין געשטארבן. ווערנער, זאג מיר, איז דען דא טויט?

— איך ווייס נישט, מוסיא, נאר כ'מיין, אז ניין, — האט געענט־פערט ווערנער ערנסט און פארקלערט.

— כ'האב שאקי אזוי געמיינט. און ער? איך בין אבגעקומען מיט אים אין קארעטע, גלייך ווי כ'וואלט מיט א טויטן געפארן.

— איך ווייס נישט, מוסיא. אמשר איז פאר אייניקע דער טויט יא דא. דערווייל, און דערנאך וועט ער גאר נישט זיין. אט אויך פאר מיר איז דער טויט געווען, און איצט איז ער נישטא.

די עטוואס פערבליכענע באקן מוסיא'ס האבן זיך אנגע־צינדן:

— געווען, ווערנער? געווען?

— געווען. איצט נישטא. ווי פאר דיר.

אין דער טיר פון וואגאן האט זיך דערהערט א גערויש. דורך גלאנצנדיק מיט די קנאפעל, הויך אטעמענדיק און אויסשפרייזנדיק, איז

אַרײַנגעקומען מ י ש ק אַ צ י ג אַ נ אָ ק. אַ בליץ געטאָן מיט די אױגן און זיך אָפּגעשטעלט אײַנגעשפּאַרט:

— דאָ איז קײן ערטער ניטאָ, זשאַנדאַרם? — האָט ער אַ געשרײ געטאָן דעם מידן, בײז-קוקנדיקן זשאַנדאַרם. — דו גיב מיר אַזױ, אַז פרײַ, אױב נישט — פֿאָדער איך נישט. הענג דאָ, אױפֿן לאַמטערן. איך אַ קאַרטעלע געשריבן, הינט — איז דאָס דען אַ קאַרטעלע? אַ מיסט-[illegible]ען, נישט אַ קאַרטעלע!

נאָר פּלוצים אָנגעבױגן דעם קאָפּ, אױסגעצױגן דעם האַלדז, און אַזױ געשטאַנען פּאַרטיס, צו די אַנדערע. פֿון דעם צעשױבערטן הײַטל פֿון די האָר און באָרד האָבן די שװאַרצע אױגן זײַנע געקוקט װילד און שאַרף, מיט עפּעס װאַנזיניקן אױסדרוק.

— אַז נאַטעניו! — האָט ער אַ ציה געטאָן. — אָט װאָס. װאָס מאַכסטו, באַרין.

ער האָט אַ שמײכל געטאָן װ ע ר נ ע ר ן די האַנט און זיך גע-װעגט נעגען אידם. און אָפּגעבױגנדיק זיך באַרענט, אַ װינק געטאָן מיט אײן אױג און זיך איבערגעפֿירט מיט דער האַנט איבערן האַלדז.

— אױך? אַ?

— אױך! — האָט אַ שמײכעל געטאָן װ ע ר נ ע ר.

— קאָן דען זײַן, אַז אַלע?

— אַלע.

— װאָס! — האָט אױסגעשפּרײט די צײן צ י ג אַ נ אָ ק און זיך אַמאָל געטאָן מיט די אױגן אַלע, זיך אַנאָנגעבליק לענגער אָפּגעשטעלט זיך אױף מ ו ס י אַ און י אַ נ ק אָ ן. און װידער אַ װינק געטאָן צו װ ע ר נ ע ר ן:

— אַ מיניסטער?

— אַ מיניסטער. און דו?

— איך, באַרין, פֿאַר אַנאַנדער זאַך. װי קומען מיר צו אַ מיניסטער! איך, באַרין, בין אַ רױבער, אָט װער איך בין. דושעגוב. נאָר נישט, באַרין, גיב זיך אַ ריק, נישט פֿון אײגענעם װילן אַרײַנגעקראָכן אין די קאָמפּאַניע. אױף יענער װעלט װעט פֿאַר אַלע אָרט קלעקן.

ער האָט װילד, פֿון-אונטער די צעשױבערטע האָר, צעדרײגענגען אַלע מיט אײן גיכן, מיסטרױליכן בליק. נאָר אַלע האָבן געקוקט אױף אידם שװײַגנדיג און ערנסט און זאָגאַר מיט דײַטליכן מיטגע-

פֿידל. האָט אויסגעשטשערעט די ציין און גיך עטליכע מאָל אַ קלאַפּ געטון ווערנערן איבער דער קני.

— אַזוי, באַרין! ווי ס'זינגט זיך אין לידעל: נע שומי טי, מאַט, זעלענאַיאַ דובראַוושקאַ.

— צו וואָס דופֿסטו מיך באַרין, ווען מיר אַלע...

— אמת, — האָט מיט פֿערגניגען מסכּים געווען ציגאַנאָק. וואָס פֿאַר אַ באַרין בּיסטו, אויב ווערסט הענגען געבען מיר! אָט ווער גם איז דער באַרין, — ער האָט אַ שטופּ געגעבען דעם פֿינגער אויף דעם שווייגענדיגען זשאַנדאַרם. — ע, און אָט יענער אייזערנער, איז נישט ערגער פֿון אונז, — האָט ער אָנגעוויזען מיט די אויגען אויף וואַסילי: באַרין, אַ באַרין, האָסט מורא, אַ?

— גאָר נישט, — האָט געענטפֿערט, קוים איבערדרעהענדיג זיך די צונג.

— נו וואָסער גאָר נישט איז דאָ. דו שעם זיך נישט, דאָ איז נישטאָ פֿאַר וואָס זיך צו שעמען. נאָר אַ הונר דרעהט דאָס מיט'ן שוואַנץ, און שטשערעט די ציין, ווען מען פֿירט אידם הענגען. און דו ביזט דאָך אַ מענש. און דער וואָס איז, מיט די שמאָטעדיגע אויערען? דער איז נישט פֿון אייערע?

ער איז גיך איבערגעשפרונגען מיט די אויגען און אונאויפֿהערליך, זשומענדיג, אויסגעשפּיגען די אָנגלויפֿענדע, זיסע סלינע. יאַנסאָן, ווי אַן'אומבעוועגליך קנוילעכעל צונעמעלעט אין ווינקעל, האָט ליכט אַ ריהר געטון מיט די פֿליגעל פֿון זיין אָנגעקראָכען פּוטערן היטעל, נאָר נישט געענטפֿערט. געענטפֿערט פֿאַר אידם האָט ווערנער.

— אַ בעל-הבית געקוילעט.

— גאָטעניו! — האָט זיך פֿערוואונדערט ציגאַנאָק: און ווי גערט ליבט מען אַזעלכע צו קוילען מענשען!

שוין לאַנג, פֿון דער זייט, האָט ציגאַנאָק זיך צוגעקוקט צו מוסיאַ; און איצט, שנעל אויסגעדרעהט זיך, שאַרף און גלייך זין אָנגעשטעלט אין אידר.

— באַרישניאַ, אַ, באַרישניאַ! וואס מיינט אידר זיך עפּעס אי די בעקלעך ראָזענקע אי לאַכט. קוק, זי לאַכט טאַקי! און אמת'ן — האָט ער אָנגעחאַפּט ווערנער'ן פֿאַר די קני, מיט די שאַרפֿע ווי אייזערנע פֿינגער. — קוק, קוק!

ריִם געוואָרען, מיט עטוואָס פאַרשעמטען שמײכעל, האָט מוי־
סיא אויך גלײַך געקוקט אין זײַנע שוואַרצע, עטוואָס משוגע׳נע,
שווער און ווילד פרעגענדיגע אויגען.

אַלע האָבען געשוויגען.

חאַבנע און בעשעפטליך האָבען געקלאַפּט די רעדער, קלײנע וואַגאָנעטקעס האָבען אונטערגעשפּרונגען אויף די שמאָלינקע שינעס און פלײסיג געלאָפען. אָט אויף אַ קעדער אָדער בײַ אַ ווענד האָט שיטער און פלײסיג אַ פײַף געטון דאָס לאָקאָמאָטיוועל — דער מאַשיניסט האָט מורא געהאַט עמיצען צו דערקוועטשען. און ווילד איז געווען אַ טראַכט צו טון, אַז אין הענגען פון מענשען טראָגט מען אַרײַן אַזוי פיעל געהעדערליכע מענשליכע פונקטליכקײט, פלײס, געשעפטליכקײט, אַז די וואַגאָנעטקע וואַך אויף דער ערד ווערט געטון מיט אַזאַ אײנפאַכען און פאַרנינפטיגען אויסזעהן. געלאָפען זענען די וואַגאָנען, און זײ זענען געזעסען מענשען, ווי מען זיצט שטענדיג, און געפאָהרען, ווי זײ פאָהרען געוועהנליך; און דערנאָך ווערט מען זיך אָבשטעלען, ווי שטענ־דיג — „דער צוג שטעהט פינף מינוט".

און דאַ ווערט קומען דער טויט — די אײביגקײט — דאָס גרויסע געהײמניס.

XII.

מ׳האָט זיי געבראַכט.

פלײסיג זענען געלאָפען די וואַגאָנענדליך.

עטליכע יאָהר דורכאַנאַנד האָט סערגײ גאַלאָווין געוואוינט מיט די עלטערן אויף אַ זומערוואוינונג אויף דער וועלכער באַהנ־ליניע, אָפט געפאָהרען בײַטאָג און בײַנאַכט, און גוט די געקענט. און ווען מיזאַל פאַרמאַכען די אויגען, וואָלט מען געקאָנט מיינען, אַז אויך איצט קעהרט ער צוריק אַהײם — איז זיך פאַרגעסען שפּעט אין שטאָדט בײַ בעקאַנטע און קעהרט־צוריק מיטן לעצטען צוג.

— איצט גיך, — האָט ער געזאָגט, עפענדיג די אויגען און אַ קוק געבענדיג אין פענסטער, מיט אַ קראַטע פאַרשטעלטען, נאָר נישט דערנענטערען פענסטער.

קײנער האָט זיך נישט געריהרט, נישט געענטפערט, און נאָר ניגנאַגאַק ד[illegible] שנעל, אײנס נאָך אַנדערן, אויסגעשפּיגען די זיבען

פֿליגן. און אָנגעהויבן צו לויפֿן מיט די אויגן איבער׳ן וואַגאָן, טאַפּן די פֿענסטער, די טירן, די פּאָלדאַטשן.

— קאַלט, — האָט געזאָגט וואַסילי קאַשירין מיט שטאָלץ, גלייך ווי אינאַמתן פֿערפֿרוירענע ליטן; און אַרויסגעקומען איז ביי אים דאָס וואָרט אַזוי: קאָ-אַ-אַט.

טאַניאַ קאָוואַלטשוק האָט אָנגעהויבן צו קאָכן:

— נאַ אַ טיכעל, בינד-אַרום דעם האַלז. דאָס טיכעל איז זייער וואַרים.

— דעם האַלז? — האָט אומגעריכטערט געפֿרעגט סערגיי און זיך דערשראָקן פֿאַר דער פֿראַגע. נאָר ווייל אַלע האָבן אויך אַ טראַכט געטון דאָס זעלבע, האָט קיינער אים נישט געהערט, — גלייך ווי קיינער וואָלט גאָר נישט געזאָגט אָדער אַלע איינאיינעם וואָלטן געזאָגט איין און דאָס זעלבע וואָרט.

— גאָר נישט, וואַסיאַ, בינד-אַרום, וועט וואַרימער זיין, — האָט אַ עצה געגעבן ווערנער. דערנאָך זיך אומגעקערט צו יאַנסאָן און צערטלעך געפֿרעגט:

— ליבער, און דיר איז נישט קאַלט, אַ?

— ווערנער, אפשר וויל ער רויכערן. חבר, אידה ווילסט, אפשר, רויכערן? — האָט געפֿרעגט מוסיאַ. — מיר האָבן.

— כ׳וויל.

— גיב אים אַ פּאַפּיראָס, סערעזשע, — האָט זיך דערפֿרייט ווערנער. נאָר סערגיי האָט שוין אַרויסגענומען אַ פּאַפּיראָס. און אַלע האָבן מיט ליבע געקוקט, ווי יאַנסאָנ׳ס פֿינגער האָבן גענומען דעם פּאַפּיראָס, ווי ס׳האָט געברענט דאָס שוועבעלע און פֿון יאַנסאָנ׳ס מויל איז אַרויס אַ בלוי רויכעל.

— נו, אַ דאַנק — האָט געזאָגט יאַנסאָן. — גוט.

— ווי משונה-מאָדנע! — האָט געזאָגט סערגיי.

— וואָס משונה-מאָדנע? — האָט זיך אויסגעדרעהט ווערנער. — וואָס משונה-מאָדנע?

— אָט: דער פּאַפּיראָס.

ער האָט געהאַלטן אַ פּאַפּיראָס, אַ געוויינטלעכן פּאַפּיראָס, צווישן געוויינטלעכע לעבעדיקע פֿינגער, און בלאַס מיט פֿאַרוואונדערונג, האָט ווי מיט פּחד געקוקט אויף אים. און אַלע האָבן אָנגעשטעלט די אויגן אויף דאָס דינע שטיקעלע, פֿון שפּיץ פֿון וועלכ

נען ווי אַ געדרעהט בלוי סטענגעלע איז געלאָפען אַ ריכעל, אַוועקגעטראָגען אין אַ זייט פון אָטעם, און טונקעל געוואָרען איז, אנקלויבענדיג זיך, דאָס אַש. אויסגעלאָשען.

— אויסגעלאָשען, — האָט געזאָגט טאַניאַ.

— יאָ, אויסגעלאָשען.

— ס'איז צו אַלע רוחות! — האָט געזאָגט ווערנער, פערכמאַרעט, און אומרוהיג קוקענדיג אויף יאַנסאָן, ביי וועלכען די האַנד מיט פאַפּיראָס איז געהאַנגען, ווי אַ טויטע. פלוצים האָט ציגאַנאָק גיך זיך אויסגעדרעהט, נאָהענט, פנים אל פנים, זיך אָנגעבויגען צו ווערנער'ן און, איבערקעהרענדיג די ווייסלען, ווי אַ פערד, איינגעריכט:

— באַרין, ווי מיינסטו, ווען מען זאָל די קאָנוואָינעס, יענע מעשה... אַ? פרובען?

— מען דאַרף נישט — אויך שטיל האָט געענטפערט ווערנער. — טרינק־אויס ביז צום סוף.

— צו וואָס? אין געשלעג איז עס פאָרט פרייליכער, אַ? איך איהם, ער מיר, און אַליין נישט בעמערקט, ווי מען האָט דיך דערהרגעט. גלייך ווי נישט געשטאָרבען.

— ניין, מען דאַרף נישט, — האָט געזאָגט ווערנער און זיך אומגעקוקט צו יאַנסאָן: — ליבער, פאַר וואָס רויכערסטו נישט?

פלוצים האָט יאַנסאָנ'ס פויל געזיכט זיך אומגליקליך צוקנייטשט: גלייך ווי עמיצער וואָלט אונטען אַ ציה טון פאַר'ן שטריקעל, וואָס ברענגט אין בעוועגונג די רינגלען, און אַלע האָבען זיי זיך אויסגעקרימט. און ווי פון שלאָף, האָט יאַנסאָן אָנגעהויבען צו וויינען, אָהן טרערען, מיט טרוקענעם, כמעט געמאַכטען קול:

— איך וויל נישט רויכערן. אַג—האַ! אַג—האַ. אַג—האַ. מען דאַרף מיך נישט הענגען. אַג—האַ, אַג—האַ, אַג—האַ.

נעבען איהם איז געוואָרען אַ גערודער. טאַניאַ קאָוואַלטשוק, שטאַרק וויינענדיג, האָט איהם געגלעט איבער'ן אַרבעל און צורעכטענדיג די אַראָבגעלאָזענע פליגעל פון אָנגעקראָכענעם היטעל:

— טייערער מיינינקער. ליבינקער, וויין זשע נישט, טייערער מיינינקער! אומגליקליכער מיינינקער!

מוסיאַ האָט געקוקט אין אַ זייט. ציגאַנאָק האָט געהאַפּט איהר בליק און אויסגעשטשירעט די ציין.

— אַ משודאַק, יעווא בלאַגאָדאַריע! טרינקט טײ, און דער בױך איז קאַלט, — האָט ער געזאָגט מיט אַ קורץ געלעכטערל. נאָר בײַ אים אַלײן איז דאָס פּנים געוואָרן בלױ־שוואַרץ, װי משוגע, און ס׳האָבן געקנאַקט די גרױסע געלע צײן.

פּלוצים האָבן די וואַגאָנלעך אַ ציטער געטון און דערמיט אײנגעהאַלטן דעם גאַנג. אַלע, אויסער יאַנסאָן און קאַשירין, האָבן זיך אונטערגעהויבן און טאַקי אַזוי גיך צוריק געזעצט זיך.

— סטאַנציע! — האָט געזאָגט סערגײ.

גלײַך ווי מען וואָלט מיט אַ מאָל אויסגעשעפּט פֿון וואַגאָן די גאַנצע לופֿט: אַזוי שווער איז געוואָרן צו אָטעמען. דאָס אויסגעוואַקסענע האַרץ האָט צעזעצט די ברוסט, זיך געשטעלט פּאַפּערעק דעם האַרטעל, געוואָרפֿן זיך וואַנדינג — געשריגן אין גרויעל מיט זײַן בלוטיקער שפּראַך. און די אויגן האָבן געקוקט אַראָב אויפֿן ציטערדיגן פּאָל, און די אויערן געהערט, ווי אַלץ לאַנגזאַמער דרייען זיך די רעדער — געגליטשט — ווידער געדרייט זיך — און פּלוצים געבליבן שטיין.

דער צוג האָט זיך אָבגעשטעלט.

דאָ האָט זיך אָנגעהויבן אַ חלום. נישט ס׳זאָל זײַן זייער שרעקלעך, נאָר געשפּענסטעריש, חלשות׳דיג און עפּעס פֿרעמד: דער טרוימענדער אַלײן איז געבליבן אין אַ זײַט, און נאָר דער געשפּענסט ווײַטער האָט זיך באַוועגט, גערעדט אָהן ווערטער, געליטען אָהן לײַדען. אין חלום אַרויסגעגאַנגען פֿון וואַגאָן, צוטײַלט זיך אויף פּאָרלעך, געשמעקט די באַזונדערס פֿרישע, וואַלדיגע, פֿרילינגדיגע לופֿט. אין חלום שטומפּיג און מאַכטלאָז האָט זיך געוועהרט יאַנסאָן און, שווײַגענדיג, האָט מען אים אַרויסגעשלעפּט פֿון וואַגאָן.

מען האָט זיך אַראָבגעלאָזט פֿון די טרעפּלעך.

— צופֿוס דען? — האָט געפֿרעגט עמיצער, כמעט פֿרײלעך.

— דאָ נישט ווײַט, — האָט געענטפֿערט עמיצער אַנאַנדערער, פּונקט אַזוי פֿרײלעך.

דערנאָך איז מען אין אַ גרויסער, שוואַרצער, שווײַגענדיגער מחנה געגאַנגען אין מיטען וואַלד אויף אַ שלעכט־געמאַכטען, נאַסען און ווייכען, פֿרילינגדיגען וועג. פֿון וואַלד, פֿון שניי האָט געטריבען פֿרישע, שטאַרקע לופֿט; דער פֿוס האָט זיך געגליטשט, אַמאָל אַדורכגעפֿאַלען אין שניי און די הענט האָבן ניט ווילענדיג זיך אָנגעכאַפּט אַ חבר;

און הויך אָטעמדיג, שווער, אויפֿן פֿעסטען שניי האָבען זיך בעוועגט ביי די זייטען די סאָלדאַטען. עמיצענס שטימע האָט בייז געזאָגט:

— נישט געקאָנט אָבריינגען דעם וועג. גיה גראָבעל זיך דאָ אין שניי.

עמיצער האָט שולדיג זיך פֿערענטפֿערט:

— גערייניגט, וואַשקע בלאַגאָראָדיע. גאָר סלאָוט, וועסט נישט העלפֿען.

דאָס בעוואוסטזיין האָט אומגעקערט, נאָר נישט אינגאַנצען, שטיקלעך ווייז, משונה־מאָדנע ברעקלעך־ווייז. דאָ פלוצים האָט דער געדאַנק געשעפֿטליך אונטערגעהאַלטען:

— ווירקליך נישט געקאָנט דעם וועג אָבריינגען.

דאָ ווידער אויסגעלאָשען אַלץ און געבליבען נאָר איין גערויך: אומערטרעגליך־העלער ריח פֿון לופֿט, וואַלד, צוגעהענדען שניי; דאָ אויסערגעוועהנליך קלאָר געוואָרען אַלץ: אַז דער וואַלד, אַז די נאַכט, אַז דער וועג, אַז דאָס, אַז זיי וועט מען באַלד, די מינוט, אויפֿהענגען. שטיקלעך־ווייז איז דורכגעפֿלויגען איינגעהאַלטענער שטילער געשפרעך.

— באַלד פֿיער.

— געזאָגט: פֿריה פֿאָהרען מיר אַרויס.

— סטאָנט אים פֿינף.

— נו יאָ, אים פֿינף. געדאַרפֿט מאַכן...

אין פֿינסטערניש, אויף אַ לאַנקעלע, אָבגעשטעלט זיך. אין אַ געדיכטער שטרעקע, הינטער די שיטערע, ווינטערדיג־דורכזיכטיגע ביימער, האָבען שוויינענדיג געריהרט זיך צווי לאַמטערענדלעך: דאָרטען זענען געשטאַנען די תליות.

— אַ קאַלאָש פֿערלוירען, — האָט געזאָגט ס ע ר ג י י ג אַ ל אָ ו י ן

— נו? — דאָס נישט פֿערשטאַנען ו ע ר נ ע ר.

— אַ קאַלאָש פֿערלוירען. קאַלט.

— און וואו איז וואַסילי?

— איך ווייס נישט, אָט שטעהט.

פֿינסטער און אונבעוועגליך איז געשטאַנען ו אַ ס י ל י.

— און וואו איז מ ו ס י אַ?

— איך בין דאָ. דאָס ביסט דו, ווערנער?

אָנגעהויבען אַרומקוקען זיך, אויסמיידענדיג צו קוקען אין יענער זייט, וואו שוויינענדיג און שרעקליך־פֿערשטענדליך האָבען זיך

ווײַטער בעװעגט די לאַמטערנדלעך. לינקס איז דער ענטבלויזטער װאַלד װי שװאַרצער געהילצן, פאַרװיקעלט האָט עפּעס גרויסעס, ווײַסעס, פּלאַטעס. און פון דאָרטן איז געגאַנגען אַ פייכטער ווינט.

— ים, — האָט געזאָגט סערגײ גאַלאָװין, אײַנשטעקנ־דיג זיך אין װאַטענדיגן מאַנטל מויל די לופט. — דאָרטן איז דער ים.

מוסיאַ האָט הילכיג זיך אָנגערופן:

— מײַן ליבע, פרײַנט, װי דער ים!

— װאָס זאָגסטו, מוסיאַ?

— מײַן ליבע, פרײַנט, װי דעם ים, האַלטן קאָנען נישט די לעבנס־ברעגעס.

— מײַן ליבע, פרײַנט, װי דער ים, — אונטערגעבענדיג זיך דעם טאָן פון קול און די װערטער, האָט איבערגעחזרט פאַרקלערט סערגײ.

— מײַן ליבע, פרײַנט, װי דער ים.. — האָט איבערגעחזרט װערנער און פּלוצים פריילעך זיך פאַרװאונדערט: מוסקאַ! װי יונג ביסטו נאָך!

פּלוצים נאָכדעם, װאָסאַך בײַם אויער װערנערס, האָט זיך דערהערט אַ היימעס, דאָך װאַרענדעס שטאַמלען פון ציגאַנאָק:

— באַרין, אַ, באַרין. דער װאַלד, זע? גיגאַנטיזם, װאָס דאָרט איז דאָס! און דאָרטן װאָס איז דאָס, װאו די לאַמטערנדלעך, דער הענגער צי װאָס? װאָס זשע איז דאָס, אַ?

װערנער האָט אַ קוק געטון: ציגאַנאָק האָט זיך געפּײַ־ניגט און גסיסראַנגסטען.

— מען דאַרף זיך געזעגענען... — האָט געזאָגט טאַניאַ קאָ־װאַלטשוק.

— װאַרט, מען װעט נאָך לײענען דעם אורטײל, — האָט גע־ענטפערט װערנער. — און װוּ איז יאַנסאָן?

יאַנסאָן איז געלעגן אין שניי און נעבן אים האָט מען זיך מיט עפּעס געפּאָרעט. פּלוצים האָט שאַרף פאַרגעריכן שמאָ־קען מיט אַמאָניאַק.

— נו װאָס הערט זיך דאָרט, דאָקטאָר? גיך? — האָט עמיצער געפרעגט אומגעדולדיג.

— גאָר נישט, פּשוט חלשות. רײַבט אים אָן די אויערן מיט שניי. ער קומט שוין צו זיך, מען קאָן לײענען.

דאָס ליכט פֿון געדיימען לאַמטערנדעל איז געפֿאַלען אויפֿ׳ן פּאַפּיר און ווייסע הענט אָהן הענטשקעס. אַ׳ דאָס אַ׳ יענץ האָט אַ ביסעל געציטערט; געציטערט האָט אויך די שטימע:

— הערדן, אפשר, נישט לייענען דעם אורטייל, איהר קענט אידש דאָך? ווי מיינט איהר?

— נישט לייענען, — האָט פֿאַר אַלע געענטפֿערט װ ע ר נ ע ר און דאָס לאַמטערנדעל איז שנעל אויסגעלאָשען.

פֿון גלח האָבען אויך אַלע זיך אָבגעזאָגט. און דער פֿינסטערער ברייטער סילועט האָט שווייגענדיג און שנעל זיך אָבגערוקט אין דער טיף און פֿערשוואונדען. ווי עס שיינט, האָט אָנגעהויבען צו טאָגען: דער שניי איז ווייסער געוואָרען, טונקעלער געוואָרען זענען די פֿיגורען פֿון די מענשען, און דער וואַלד איז געוואָרען שיטערער, טרויריגער און פּשוטער.

— הערדן, געהן דאַרף מען אין צווייען. שטעלט זיך אין פּאָרען, ווי איהר ווילט, נאָר כיבעט אייך, איילט זיך צו.

ו ע ר נ ע ר האָט אָנגעוויזען אויף י אַ נ ס אָ ן, וועלכער איז שוין געשטאַנען אויף די פֿיס, אונטערגעהאַלטען פֿון צוויי זשאַנדאַרמען:

— איך מיט איהם. און די, סערעזשע, נעם וואַסיליען. געהט פֿאָראויס.

— גוט.

— איך מיט דיר, מוסעטשקאַ? — האָט געפֿרעגט קאָוואַל־ טשוק. — נו, קושען מיר זיך.

בײַ זיך צוקושט. ציגאַנאָק האָט געקושט פֿעסט, אַזוי אַז מען האָט געפֿיהלט די ציין; יאַנסאָן ווייך און אָבהענגיג, מיט האַלב־ אָפֿענעם מויל, — אויבגיענס, ער האָט, דאַכט זיך, אַפילו נישט פֿער־ שטאַנען, וואָס ער טוט. ווען סערגיי גאָלאָווין און קאַשירין זענען שוין אָבגעגאַנגען אַ׳ עטליכע שריט, האָט קאַשירין פּלוצים זיך אָבגעשטעלט און געזאָגט הויך און דייטליך, נאָר נאָך מיט אַ פֿרעמדען, אומבעקאַנטען קול:

— זייט געזונד, חברים!

— זײַ געזונד, חבר, — האָט מען איהם אַנגעשריען נאָכען.

אָבגעגאַנגען. ס׳איז געוואָרען שטיל. די לאַמטערנדלעך הינ־ טער די בוימער האָבען זיך אָבגעשטעלט אומבעוועגליך. מען האָט גע־ וואַרט אויף אַן אומגעשריי, אַ שטימע, עפּעס אַ גערויש, — נאָר ס׳איז

געווען שטיל דאָרטן, ווי אויך דאָ, און אומבאַוועגלעך האָבן געגלעט די לאַמטערנדלעך.

— אַך, מאַמע מײַנע! — האָט ווילד אויסגעשריגן ‏עמיצער. אומגעקוקט זיך: דאָס האָט אין גאַנצן אַרײַנגעטאָן זיך געמיטשעט צינגאַ־נאַק. — מען הענגט!

אָבגעקערט זיך, און ס׳איז ווידער שטיל געוואָרן. צינגאַנאַק האָט זיך געשטיקט, דאַפּענדיג מיט די הענט די לופט:

— ווי ושטע איז דאָס אַזוי? הערן, אַ? איך אַליין, וואָס? אין קאָמפּאַניע איז פּאָרט פּײַלכער. הערן! וואָס ושטע איז דאָס?

האָט אָנגעכאַפּט חערנערן בײַ דער האַנד מיט צוגויס־פּרעסטע און זיך אויפּגעמעגרע, ווי שפּילענדע פינגער:

— באַרין, ליבער, האָט שוין מיט מיר, אַ? טו אַ טובה, זאָג נישט אָב!

חערנער האָט מיט פּין געענטפערט:

— כ׳קאָן נישט, ליבער. איך — מיט אידם.

— אַך, גאָטעניו מײַנער! אַליין, הײַסט עס. ווי ושטע איז דאָס אַמעניו!

מוסיאַ איז אַרויסגעטרעטן און שטיל געזאָגט:

— קומט מיט מיר.

צינגאַנאַק איז צוריקגעשפּרונגען און ווילד איבערגעקוקט זיך איבער די ווייסעלים:

— מיט דיר?

— יאָ.

— ועה נאַר. אַזאַ קלײנינקע! און האָסט נישט מורא? אויב נישט, וועל איך שוין בעסער אַליין. וואָס איז!

— ניין, איך האָב נישט קיין מורא.

צינגאַנאַק האָט אויסגעשטשערעט די ציין.

— ועה נאַר! און איך בין דאָך אַ רויבער. מיאוסט זיך נישט? אויב יאָ — דאַרף מען נישט. איך וועל אויף דיר קיין פאַריבעל נישט האָבן.

מוסיאַ האָט געשוויגן און אין שוואַכער אַבשײַן פון טאָגן האָט אידר פּנים אויסגעזעהן בלײַך און דערוועלדאַפּט. דערנאָך אַלצים ניך צוגעבאַנגען צו צינגאַנאַק און, פאַרוואָרפנדיג די הענט וידם אויפן האַלז, שטאַרק אַ קוש געגעבן אין די ליפּען. ער האָט

זי אָנגענומען מיט די פינגער פאַר די פּליצעס, אָנגערוקט פון זיך אַ טריסל געטון — און הויך, טשמאָקענדיג, אַ קוש געטון אין די ליפּען, אין נאָז, אין די אויגען.

— קום!

פּלוצים האָט דער נאָהנטסטער סאָלדאַט עפּעס זיך אַ שאָקעל געטון און געכאַפּט די הענט, אַרויסלאָזענדיג די ביקס. נאָר ניט אָנגעהויבען זיך אויפצוהויבען, נאָר געשטאַנען אַ מינוט אינבעוועגליך, אויסגעדרעהט זיך שאַרף און, ווי אַ בלינדער, אָנגעהויבען שפּרייזען אין וואַלד אַריין איבערן האַרטען שניי.

— וואוהין? — האָט דערשראָקען אַיינגערוימט דער צווייטער. — שטעה!

נאָר יענער איז אַלץ אַזוי שווייגענדיג און שווער בעקראָכען איבערן טיפען שניי; מסתמא זיך פאַרטשעפּעט אָן עפּעס: אַ מאַך געטון מיט די הענט און אומגעפאַלען מיט פּנים אַראָב. אַזוי טאַקי געבליבען ליגען.

— די ביקס הויב־אויף, זויערע פּעל! אויב ניט — הויב איך אויף! — האָט האַרב געזאָגט ציגאַנאָק. — קענסט ניט דינסט!

ווידער צורודערט אָנגעהויבען לויפען די לאַמטערענדליך. געקומען די רייהע פון ווערגנער און יאַנסאָן.

— זיי געזונד, בּאַרין! — האָט הויך געזאָגט ציגאַנאָק. — אויף יענער וועלט וועלען מיר בעקאַנט זיין, ווען דערזעהן אַמאָל, דרעה זיך ניט אַוועק. און וואסער אַ טרינק ברענג אַמאָל — דיים וועט מיר האַרטען זיין.

— זיי געזונד!

— איך וויל ניט — האָט געזאָגט יאַנסאָן אָבהענדיג. נאָר ווערגנער האָט איהם גענומען ביי דער האַנד און עטליכע שריט האָט דער עלסט געמאַכט אַליין; דערנאָך האָט מען געזעהן — ער האָט זיך אָבגעשטעלט און אומגעפאַלען אין שניי. מען האָט זיך אָנגעהויבען איבער איהם, אויפגעהויבען און אַוועקגעטראָגען, און ער האָט שוואַך זיך געוואָרפען אויף די הענט, וואָס האָבען איהם געטראָגען. פאַר וואָס האָט ער ניט געשריגען? מסתמא פערגעסען, אַז האָט אַ שטימע.

און ווידער אומבעוועגליך אָבגעשטעלט האָבען זיך די געלע לאַמטערנדלעך.

— און איך, הייסט עס, מוסעטשקע, אליין — האט טרויעריק געזאגט טאניא קאוואלטשוק. — צוזאמען געלעבט, און אט...

— טאניעטשקע, ליבע...

נאר היינט האט זיך ארײנגעמישט ציגאנאק. האלטענדיק מוסיא ביי דער האנט, ווי מורא־האבנדיק, אז מען קאן זי נאך צונעמען, האט ער אנגעהויבן רעדן גיך און געשעפטליך:

— אך, באריושקע! דו קאנסט אליין, דו ביסט א רייכע נשמה, דו וואוהין דו ווילסט, קאנסטו אליין. פארשטאנען? און איך נישט, ווי א רויבער...? — פארשטעהסט? — אוממעגליך, איך זאל אליין. די וואוהין, וועט מען זאגן, קריכסטו, דושעגיב? איך האב דאך אויך פערד געגנבעט, אויף מיין ווארט! און מיט אידה בין איך ווי... ווי מיט א קינד, פארשטעהסט. נישט פארשטאנען?

— פארשטאנען. נו, מילא, גערעט. לאז, איך וועל דיר געבן נאך א קוש, מוסעטשקא.

— צוקוש זיך, צעקוש זיך, — האט ליבליך צוגערעדט די פרויען ציגאנאק. — אייער זאך איז אזעלכע, מען דארף זיך גוט געזעגענען.

געזעגנט זיך מוסיא און ציגאנאק. דאס פרויענצימער איז געגאנגען פארויכטיק, אויסגלייטשנדיק זיך און, לויט געוואוינהייט, אונטערהאלטענדיק די קליידלעך; און פעסט, אונטער דער האנט, אבהיטנדיק און אנטאפנדיק מיט'ן פוס דעם וועג, האט זי געפירט צום טויט א מאנספארשוין.

די פייערן האבן זיך אבגעשטעלט. שטיל און לעדיק איז געווען ארום טאניא קאוואלטשוק. געשוויגן האבן די סאלדאטען, אלע גרויע אין פארבלאזטע און שטילע ליכט פון ערוואכנדיגען טאג.

— איינע בין איך — האט פלוצים אנגעהויבן טאניא און האט א זיפץ געטון. — געשטארבן סערעזשע, געשטארבן אויך זערגער, אויך וואסיא. איינע בין איך. סאלדאטעלעך, א, סאלדאטעלעך, איינע בין איך. איינע...

איבער'ן ים איז אויפגעגאנגען די זון.

מען האט געלעגט אין קאסטן די טויטע קערפער. דערנאך געפירט. מיט אויסגעצויגענע הענט, מיט וואגיקע ארויסגעקראגענע אויגן, מיט געשוואלענעם בלויען צונג, וועלכער האט ווי,

אַניאָונבּעוואוסטע גרויזאַמע בּלימעל, אַרויסגעשטעקט פון די ליפּען, בּאַ
טויט מיט בּלוטיגער שוים — האָבּען געשווימען די לייכען צוריק, אויף
יעם וועלכען וועג, אויף וועלכען אַליין, לעבּעדיג, זיינען זיי געקומען
אַהער. און פּונקט אַזוי איז געווען ווייך און הפקר דער פרילינג-שניי
און פּונקט אַזוי פריש און שטאַרק די פרילינגס-לופט. און געשוואַרצט
יאָט אין שניי דער נאַמער, אויסגעריבּענער קאַלאַש, וועלכען ס'עט די
זי האָט פאַרלוירען.
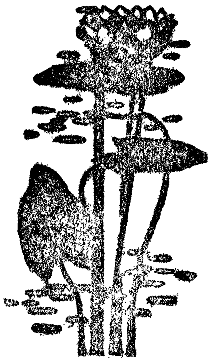
אַזוי האָבּען די מענשען בּעגריסט די אויפגעדעקטע זון.